

theatRUM: scener för alla

- ett gestaltungsförslag för möten i en naturpark i Ulleråker

FÖRORD

Inspiration till theatRUM - scener för alla

Sommaren 2015 deltog vi i den internationella kursen Mötesplats - Musik Teater Landskap i Portugal. Kursen fokuserar på mötet mellan konstnärliga upplevelser och landskapsupplevelser och vilken betydelse det kan få för publikens medverkan och det unika mötet. Kursen vänder sig till landskapsarkitekter och konstnärer från olika discipliner inom scenkonst. Ett mål för kursen är att utforska nya sätt att integrera landskap och kultur och på så sätt bidra till utvecklingen av nya sorters kulturella möjligheter. Ett annat mål är att vidga möjligheter för både scenkonst och landskapsarkitektur genom att skapa nya kreativa ramar. Vi fick inspiration till nya spännande uttryck och insikt om att de kan användas för att skapa mötesplatser i landskapet.

TACK!

Tack till Sara Erlingsdotter på Stockholms Dramatiska Högskola för engagemang och inspiration!

Tack till Lisa Hellberg på Uppsala Kommun för hjälp och inspiration vid uppstarten av projektet.

Även tack till Claes Larsson på Uppsala Kommun för nya idéer om hur arkitektur kan användas i det offentliga rummet. Slutligen stort tack till vår handledare Sofia Sandqvist för värdefull hjälp under arbetsprocessen.

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala

Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet

EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp

Nivå: Avancerad A2E

© 2016 Emma Ask, emma.c.ask@gmail.com

© 2016 Hannah Marschall, hannah.marschall@hotmail.com

Titel på svenska: theatRUM - scener för alla: ett gestaltningsförslag för möten i en naturpark i Ulleråker

Title in English: theatRUM - stages for all: a design proposal for meetings in a nature park in Ulleråker

Handledare: Sofia Sandqvist, institutionen för stad och land

Examinator: Kerstin Nordin, institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Anna Lundvall, institutionen för stad och land

Omslagsbild: av författarna

Upphovsrätt: samtliga foton, illustrationer och fotomontage är av författarna om inget annat anges

Originalformat: liggande A3

Nyckelord: offentliga rummet, Ulleråker, naturpark, gestalta mötesplatser, flexibilitet

Online publication of this work: <http://stud.epsilon.slu.se>

SAMMANFATTNING

Uppsala växer som aldrig förr – fram till 2030 beräknas invånarantalet ha ökat med 50 000. För att stadens utveckling skall vara socialt hållbar måste, enligt vår uppfattning, de offentliga utrymmena prioriteras. Utformningen av stadens offentliga miljöer, där grönområden ingår, har en avgörande betydelse för att främja aktivitet och möten. I detta har landskapsarkitekter ett stort ansvar. Även om fysisk design inte har en direkt inverkan på kvaliteten eller innehållet i en social kontakt så kan landskapsarkitekter skapa förutsättningar för människor att se och höra varandra – något som är avgörande för utvecklade former av kontakt.

Med utgångspunkt i detta resonemang undersöker vårt arbete vilka funktioner och gestaltningsmässiga verktyg som främjar social interaktion i ett grönområde. Arbetet behandlar ett grönområde i Uppsalas södra stadsdel Ulleråker som ingår i Uppsala kommuns stadsutvecklingsprojekt Södra Staden. 2030 kommer stadsdelen att rymma ca 18 000 invånare jämfört med dagens 1 800. Projektområdet inkluderar delar av Uppsalas karakteristiska landskapselement Uppsalaåsen, Uppsalaslätten och Fyrisån. Arbetet behandlar hur förutsättningar för mänskliga möten kan gestaltas i ett grönområde när omgivningen förändras. Med hjälp av litteraturstudier och intervjuer formulerar vi tretton gestaltningsverktyg som vi använder i gestaltningsförslaget.

Förslaget som vi döpt till theatRUM - en scen för alla, visualiserar den nya användningen av landskapet som mötesplats och naturpark. De tre huvuddelarna i förslaget är koreografi i form av en dramaturgiskt utformad promenadslinga, scener i form av rum av olika karaktär belägna i huvudsak i identifierade rumsligheter, samt scenografi bestående av korténstolpar som verkar både funktionellt och visuellt på platsen.

Samtliga delar av förslaget har utformats med inspiration från teaterns fysiska uppbyggnad.

Målet med gestaltningen har varit att utforma ett grönområde som ger goda förutsättningar för att människor ska vilja söka sig dit och mötas. Samtidigt har vi velat skapa en för Uppsala ny typ av grön mötesplats, med ett fokus på att ta till vara projektområdets förutsättningar och lyfta dess inneboende kvaliteter.

I arbetet utvecklar vi ett tätortsnära grönområde som mötesplats samtidigt som vi ger grönområdet en egen karaktär med ett starkt formuttryck. Vår vilja att skapa en ny typ av grön mötesplats har därför fått en stor betydelse för resultatet – förutom att gestaltningen skapar möten mellan människor skapar den även möten mellan människa och natur. Begreppet naturpark har visat sig lämpligt för gestaltningen, vi menar att ordet behöver uppmärksammas inom svensk landskapsarkitektur. Arbetet avslutas med en diskussion om hur landskapsarkitekter kan skapa förutsättningar för möten. Under arbetets gång har vi fått kunskaper och insikter i hur vi kan gestalta för mänskliga möten - våra formulerade gestaltningsverktyg kommer vara användbara i framtiden.

Problemrymden diskuterar vikten av välutformade offentliga rum, där grönområden är ett av dem och utgör viktiga mötesplatser.

Därefter formuleras **syftet** med arbetet - en gestaltning för möten - **frågeställning** samt **metod** för arbetets genomförande

För att besvara frågan/problemrymden redogörs **gestaltningsmässiga grepp för mötesplatser** från litteratur, intervju och referensprojekt.

Sedan beskrivs **plats för genomförande** - Ulleråker, Uppsala - dess förutsättningar fysiska, sociala och kommunens planer.

En **platsanalys** för projektområdet och Ulleråker görs för att kunna applicera gestaltningsmässiga principer på platsen.

Utifrån tidigare delar formuleras en **vision** och ett **koncept**: theatRUM - en scen för alla

Det resulterar i ett **gestaltningsförslag** - en naturpark i Ulleråker - vars upplevelser och funktioner presenteras i illustrationer.

Till sist **diskuteras** arbetet, hur gestaltningsförslaget har svarat på frågeställningen, metoder som använts samt vilken vidare forskning som kan vara av intresse.

Figur 1. En läsanvisning för uppsatsen.

SUMMARY

Preface

Uppsala is growing rapidly, by the year 2030 the population is expected to increase by 50 000 inhabitants (Uppsala kommun u.å.c). In order to develop the city socially sustainable, the public areas are of priority - well designed public spaces contribute to meetings and strengthen inclusive, social activities (Future of Places u.å.a). It is not only the existence of public spaces that contribute to the positive effects - environments must also be attractively designed (Future of Places u.å.b). The design of the public space is therefore crucial to promote activity and meetings, where architects have a great responsibility (Gehl 2010b p.13). Although physical design does not have a direct impact on the quality or content of a social contact, architects can create conditions for people to see and hear one another - an activity that is important for further forms of contact (Gehl 2010b p.13).

Based on this reasoning, our work explores what features and design tools that promote social interaction in a green area. Green areas are one of the city's public, democratic places that is important for integration and social cohesion (Boverket 2007 p.19-20).

Purpose

The master thesis aims to study how conditions for meetings can be designed in a green area when the environment is changing. The ambition is based on the knowledge that a well executed design increases the use of a place, which ultimately leads to social interaction.

Question at issue:

How can a green area be designed to create conditions for meetings?

Sub-questions:

What spatial units and structures should be sought to allow the site to act as a meeting place in the district Ulleråker?

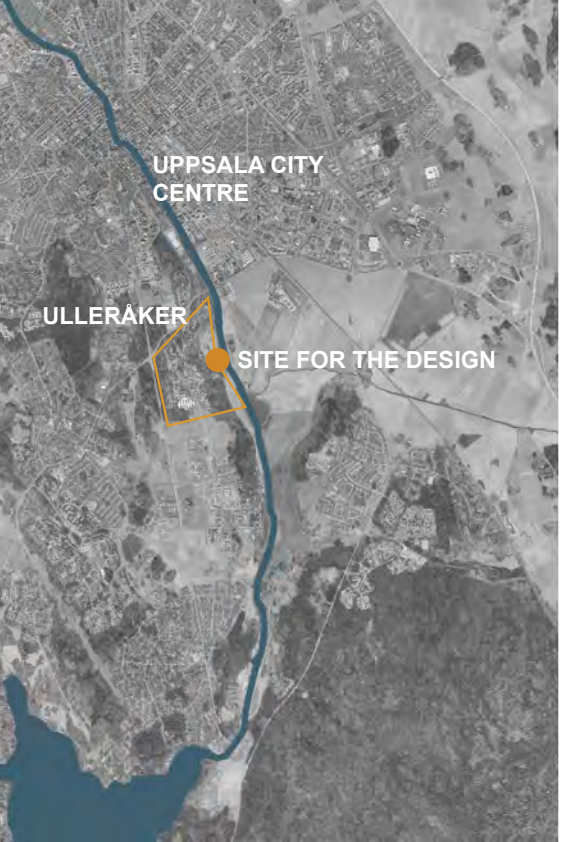
What features and design related approaches could be used to promote social interaction on the site?

Methods

The master thesis has been carried out in a group of two. Our methods have been used simultaneously during the work process and our results are reported in the form of a design proposal.

Choice of site

The work covers a green area in a district south of Uppsala called Ulleråker. The district with

Ulleråker in relation to Uppsala city centre. 5KM
Orthophoto from Eniro/© Lantmäteriet, i2014/764
© Lantmäteriet.

our defined project area has proven successful to link to our problem because of the area's potential to become an important, well-used meeting place for the district and Uppsala. The district is part of the development project Södra staden (South city) and will in the near future accommodate a large number of new residents, 18 000 inhabitants from today's 1800 (Uppsala kommun 2016c p.10), which will contribute to a higher rate of use of the green area and the need for a well-designed public place.

Analysis

A great quality of the project area is that it includes Uppsala ridge, the river Fyrisån and Uppsala's open plain. The landscape elements are important recreational areas and contribute to the identity of the area. The natural elevations of the Uppsala ridge can be used as seating, playgrounds or activity places. The project area has distinct spatial units of different characters which is seen as a great asset, they can be designed into venues with different uses and experiences. The area's many entrances and well-used paths give the area a great potential to become an attractive meeting place. The ridge's topography offers interesting views of the river Fyrisån and Uppsala plain, however the ridge has to be made accessible to become a meeting place. The paved surfaces provide multi-functional uses, their current appearances should therefore be kept.

The analysis of the site was inspired by the architect Kevin Lynch's terminology from Image of the City (1960). The analysis contributed to a perception of the area's spatial and structural construction. Kevin Lynch describes how people use and perceive the built environment based on five different structural elements - paths, edges, nodes, districts and landmarks. We complemented the analysis with more concepts

beyond Lynch's. We also analysed accessibility, entrances, sight lines, traces of use, vegetation types and topography.

Literature

The aim of the literature search was to find design related approaches that promote social activity and interaction. For this purpose we used the literature below.

- For the site analysis we used Kevin Lynch's terminology from *Image of the City*.
- To promote activity and social interaction we searched literature on design related principles. The literature was composed by Jan Gehls two books - *Life Between Buildings* (2010) and *Cities for People* (2010) and *Public Places Urban Spaces* (2010) written by Matthew Carmona, Steve Tiesdell, Tim Heath and Taner Oc .
- For an understanding of how a dramaturgical walk can be designed, Gordon Cullen's *The Concise Townscape* (1971) was used.

Designing for meetings

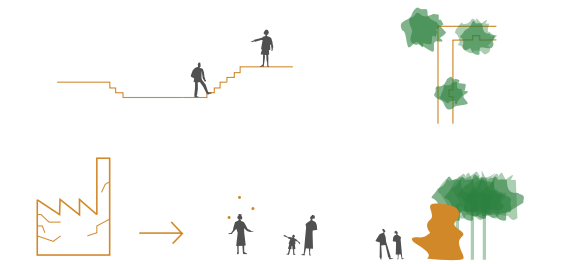
Some of Jan Gehl's principles that we find applicable to our project area have been selected along with the architect Gordon Cullen's widely used design principles and design tools from *Public Places Urban Spaces*. Although all authors principles mainly addresses the design of urban environments, we believe that the design principles of meetings, experiences, and social activity are also useful in a green area. The interview with Sara Erlingsdotter, opera- and theatre director with involvement in urban development projects, has contributed with useful insight in alternative ways of creating meeting places.

The principles we found relevant for our design were among others; dramaturgy and experien-

ces, patterns and rhythm, flexibility, spaces for passive and active engagement, light and sound features and accessibility. The principles were used together with inspiration for the overall design and layout of a walking trail in uncultivated land from our reference project, Natur-Park Südgelände in Berlin. All together, this created a framework for our design work.

The 13 design tools we formulated from the litterature and interview applied in our design.

The aspects from Natur-Park Südgelände that inspired us in our design.

Design process

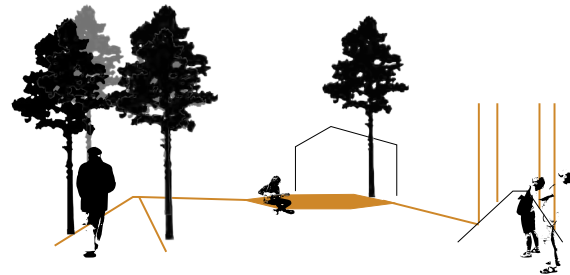
The proposal is a result of conducted research and experiences after visiting the site. The design process was on-going during the entire master thesis. Literature about how to design the public space was concluded into design principles that were used as guidelines in the design work. Various sketches were made after the first site visit, resulting in a concept and an overall vision for the project.

Design concept

The proposal, called theatRUM - a stage for all, visualizes the new use of the landscape as a meeting place. The three main elements of the proposal are: *choreography* as a dramaturgical designed walking path, *scenes* as rooms of different character situated mainly in the identified spatial units, as well as *scenography* consisting of poles of cort n steel used both functionally and visually on the site. All parts of the proposal have been inspired by the physical structure of a theatre. The dramatic landscape with slopes resembling amphitheatres inspired the concept.

The park is a choreography of movements and different experiences. The movement goes through various social rooms - stages for meetings and participation. The site's new scenography help visitors discover the landscape and its different sceneries. In the different rooms there is space for temporary expressions such as sculptures and sound/light installations. Stages for meetings and participation do not only take place in the landscape but also in the existing buildings.

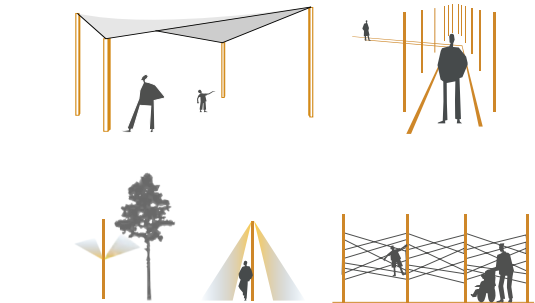

Choreography + Stages + Scenography = theatRUM

Design proposal

The design proposal makes use of the site's spatial qualities and creates new meeting places in the landscape. The design is inspired by the organic structures of the landscape, with strict form to contrast the nature and provide the area with a new identity. Along the choreo-

graphy there are places for meetings, resting or views on both high and low levels. The stages vary in scale and character with different materials. They are versatile and can accommodate various events, moreover they respond to the need of multi-functional areas in public space. The proposed scenography consists of poles of cort n steel, placed in a pattern and grouped to create a rhythm and direction of the place. At the same time the poles offer flexible usage.

The flexible usage of the scenography.

Site plan.

Choreography

Stages

Scenography

Diagrams of the three parts of the design proposal.

Discussion and Reflection

The work process began with an internal discussion about whether it is possible or not to design for meetings and participation. The discussion brought us further into the question of how we can create conditions for meetings. As Gehl argues (2010b p.13), we believe that landscape architects and physical planners can affect the chance of a first meeting, and thus contribute to a sustainable public environment. Concrete examples are to focus on nodes, design seating places in strategic locations, create a versatile design for people's different interests, etcetera. Since the project has not been built, it is not possible to measure tangible results in terms of meetings, however the work has shown that there are tools to use.

The design highlights the site's unique values, but more generally the result can be useful as an example of how today's outdoor environments can be made accessible, attractive and welcoming to all.

With our ambition to create places attractive to as many people as possible, the concept of flexibility has become more interesting. Flexibility is a word more commonly used as a design term. For us, the term has been interpreted and used as one of several possible design principles that can be used to contribute to a multi-functional usage of a place.

Further research

It would be interesting to deeper examine how landscape architects can work with flexible design when designing meeting places in public spaces. A further development of the design proposal could be working with local cultural communities or engage other professionals such as sound and light artists for new expressions. It would be interesting to examine what design results that could be obtained from such collaborations.

A photo montage showing the north entrance from the building - Pannhuset. It is made accessible and inviting by the stairs and secondary seatings.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL 1

INLEDNING

Bakgrund	s. 8
Syfte och mål	s. 10
Metod	s. 10
Avgränsning	s. 12

MÖTESPLATSENS GESTALTNING

Verktyg för mötesplatsens gestaltning - från litteratur och intervju	s. 14
Verktyg för mötesplatsens gestaltning - från referensprojekt Natur-Park Südgelände	s. 16

PLATS FÖR GENOMFÖRANDE

Ulleråker & Södra staden	s. 18
Ulleråker & Projektområdet	s. 19
Planer för Ulleråker i förhållande till vårt projektområde	s. 20
Undersökning av mötesplatser i Uppsala	s. 21

PLATSANALYS

Analys av projektområdet	s. 23
En vandring genom landskapet	s. 26

DEL 2

VISION & KONCEPT

Vision	s. 28
Koncept theatRUM - en scen för alla	s. 29
Formidé	s. 30

GESTALTNINGSFÖRSLAG

Illustrationsplan	s. 32
Förslagets tre delar	s. 33
En vandring genom theatRUM	s. 34
Åsen	s. 35
Pannhuset	s. 36
Entrétorget	s. 37
Naturtrappan	s. 38
Fojén	s. 40
Åplan	s. 41
Årummet	s. 42

DISKUSSION & REFLEKTION

Vidare forskning	s. 45
	s. 46

KÄLLHÄNVISNINGAR

s. 47

DEL 1

INLEDNING

BAKGRUND, SYFTE & MÅL, FRÅGESTÄLLNING, METOD

INLEDNING

BAKGRUND

Uppsala växer som aldrig förr - 2030 beräknas invånarantalet ha ökat med 50 000 (Uppsala kommun u.å.c). Hela stadsdelar tillförs staden, för att utveckla staden socialt hållbart måste de offentliga utrymmena prioriteras. Offentliga utrymmen främjar social sammanhållning, ger utrymme för social och kulturell växelverkan samt verkar för en känsla av samhörighet och stolthet i ett område (Future of Places u.å.a). Stadsplanerare bakom forumet Future of Places framhåller att offentliga rum kan motverka segregation genom att vara platser öppna för alla samhällsgrupper. En stad kan således bli mer segregerad om det offentliga rummet saknas, är privatiserat eller utformat med låg kvalitet (Future of places u.å.a).

Vikten av väl utformade offentliga rum

Forumet Future of Places framhåller att väl utformade allmänna platser är en viktig tillgång för en stads funktion och har en positiv inverkan på integration, hälsa och säkerhet (Future of Places u.å.a). Future of Places är en internationell konferens som arrangeras i samarbete med UN Habitat (Future of Places u.å.a), ett FN-organ med uppdrag att främja en socialt och ekologiskt hållbar stadsutveckling (Future of Places u.å.b). Vidare framhålls det att en offentlig plats som är öppen för alla oavsett etniskt ursprung, ålder eller kön, utgör ett demokratiskt rum för samhällets medborgare (Future of Places u.å.b).

Definitionen av ett offentligt rum

Future of Places (u.å.a) definierar en offentlig plats som ett socialt rum tillgängligt för alla människor. Enligt definitionen innefattas parker, vägar, torg, stränder samt offentliga byggnader som exempelvis bibliotek, muséer och kyrkor. Det offentliga rummet har historiskt sett varit begränsat till stadskärnor, torg och platser av

religiös betydelse och har fungerat som kommersiella, politiska, sociala och kulturella arenor (Future of Places u.å.b).

Grönområden som mötesplatser

Boverket (2007 s.19-20) framhåller grönområden som ett av de viktiga offentliga, demokratiska rummen i staden, som inte är präglade av handel och näringsliv. Grönområden är tillgängliga för alla och används för rekreation och aktivitet av olika typer av människor oavsett ålder, inkomst eller etnicitet (Boverket 2007 s.19-20). Det gör att dessa platser har betydelse för ökad integration och social sammanhållning (Boverket 2007 s.19-20). Förutom att fungera som miljöer för informella möten bidrar grönområden till hälsopositiva effekter och rekreation (Boverket 2010 s.14).

Figur 2. Möten i en grön miljö.

Vidare framhåller Boverket, förvaltningsmyndigheten för samhällsplanering och stadsutveckling (Boverket 2014), att en park kan ha en stor betydelse för ett områdes identitet (2007 s. 23). Ytterligare funktioner parker har är att de skapar möjlighet till avkoppling, upplevelser och olika aktiviteter baserade på människors behov och önskemål (Boverket 2010 s. 14). Grönområden är även arenor för teaterföreställningar, utställningar och konserter (Boverket 2010 s. 14).

En förändrad användning av de offentliga rummen

“Parkerna och torgen används som mötesplatser i större utsträckning än tidigare och man vistas gärna längre tid här.”
- Anders Kling, 2013, s. 242.

Anders Kling är en svensk prisbelönt landskapsarkitekt och ägare av egen verksamhet (Land Arkitektur 2014). Kling (2013 s. 242) menar att användningen av parker och andra offentliga rum har förändrats under de senare åren. Som ett led i det han kallar sydeuropeisering där städerna fått fler uteserveringar och träffpunkter, har även de offentliga rummen fått en annan användning. Kling (2013 s. 242) hävdar också att stadens parker och torg idag används som mötesplatser i större utsträckning än tidigare och människor gärna vistas längre tid där.

Enligt Kling (2013 s. 242) har parker och torg övergått från att vara passager till att istället fungera som uppehållsplatser och att detta sannolikt hänger ihop med förändrade aktivitetsmönster. Om parkerna traditionellt sett varit någorlunda generella platser med få element som gräs, träd och stigar så ställs det idag helt andra krav på deras utformning (Kling 2013 s. 242). Vilka är de då nya krav som ställs på offentliga rum?

Dagens krav på offentliga rum

Nya funktionsbehov ställer nya krav på de offentliga ytorna. Kling (2013 s. 242) beskriver att de idag fungerar som evenemangsplatser för festivaler, karnevaler och företagsevent. Dessa aktiviteter har ofta trängts in på platser som ursprungligen inte var planerade för dem, vilket har lett till att ytorna delvis har fått göras om (2013 s. 243).

Enligt Future of Places (u.å.b) behöver stadens offentliga rum vara flexibla och öppna för en mängd olika användare. Även Kling (2013 s. 243) talar om flexibilitet när han säger att det idag finns en vilja att skapa ett flexibelt stadsrum för att möta kravet på en mer mångfunktionell användning. Kling (2013 s. 243) hävdar att det under senare år vuxit fram förväntningar på att stadsrummen ska rymma och erbjuda allt. Att ett torg ena dagen kan fungera som en omstigningsplats för resenärer för att nästa dag fungera som en konsertplats, eller att en tom parkeringsplats görs om till en sportplan nämns som exempel (Kling 2013 s. 243). Kling (2013 s. 243) framhåller att fenomenet flexibilitet har lett till nya, intressanta miljöer men med få exempel i Sverige.

Möten i stadens offentliga rum

Det offentliga rummet har flera funktioner. Författarna till boken *Public Places Urban Spaces* (Carmona et al. 2010 s. 133) framhåller att en av de främsta är att de skapar möjligheter till möten mellan människor som troligen inte skett annars. *Public Places Urban Spaces* är skriven av fyra professorer i stadsplanering, Matthew Carmona vid Bartlett School of Planning, London, Steve Tiesdell vid University of Glasgow samt Tim Heath och Taner Oc, University of Nottingham. Författarna beskriver förhållandet mellan människor och den miljö de vistas i som en ständig tvåvägsprocess där människor och samhällen utvecklar och skapar platser samtidigt som miljön påverkar människorna som uppehåller sig i den (Carmona et al. 2010 s.133).

Även den danske arkitekten och professorn i stadsplanering, Jan Gehl, talar om hur de offentliga rummen erbjuder möjligheter till möten. Gehl säger i ett uttalande (Project for Public Spaces u.å.b) att i ett samhälle som

blir allt mer privatiserat kommer den offentliga komponenten i våra liv att försvinna. Gehl menar att det därför har blivit allt viktigare att göra platser inbjudande, så att medborgarna kan möta varandra ansikte mot ansikte och på så sätt uppleva händelser direkt med alla sina sinnen. Jan Gehl har sedan 1970-talet forskat kring livet i städerna och har skrivit ett flertal böcker och rapporter där han undersöker människors beteende i det offentliga rummet (Project for Public Spaces u.å.b). Det är tydligt att det finns en samstämmighet om stadens offentliga rums betydelse för människors möten men vilka förutsättningar behövs för att dessa möten ska uppstå?

Förutsättningar för ett första möte

Gehl (2010b s. 13) menar, förenklat sett, att det uppstår en social aktivitet varje gång två personer vistas på en och samma plats - det sker en form av kontakt och social aktivitet när människor kan se och höra varandra. Gehl (2010b s.13) förklarar att detta möte - att mer eller mindre bara vara närvarande - är grunden till andra, mer omfattande former av sociala aktiviteter. Enligt Gehl (2010b s. 22) inkluderar sociala aktiviteter alla typer av kommunikation mellan människor och kräver därför närvaron av flera människor. Om det är liv i det offentliga rummet i staden, så sker det också många sociala utbyten, om det offentliga rummet är ödsligt och tomt så händer ingenting (Gehl 2010b s. 22).

Vidare förklaras att det finns ett brett spektrum av sociala aktiviteter - bland annat många passiva så kallade se- och höra aktiviteter som att endast iaktta människor eller händelser. Denna opretentiösa aktivitet, menar Gehl (2010a s.22), är den mest utbredda sociala aktiviteten. Det finns också mer aktiva kontakter, exempelvis de som sker när människor hälsar och

samtalar med personer de möter. Gehl (2010a s.22) beskriver även typen av mer spontana möten, som kan bestå av exempelvis småprat vid marknadsstånd eller på parkbänkar och att en mer omfattande kontakt kan utvecklas ur dessa korta möten.

För att skapa förutsättningar för ett första möte behöver vi närmare undersöka utformningen av de offentliga rummen.

Hur utformningen påverkar graden av aktiviteter och användning

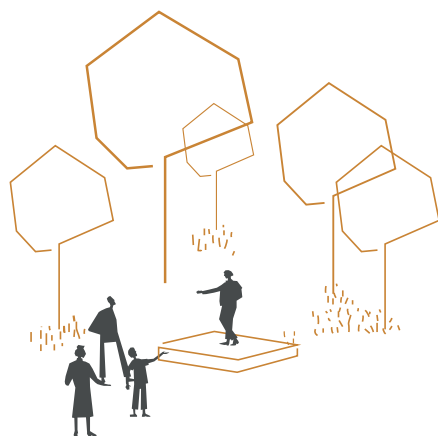
Gehl (2010b s.11) diskuterar förhållandet mellan förekomsten av aktiviteter i utemiljön och kvaliteten på miljön. Vidare menar han att endast de absolut nödvändigaste aktiviteterna förekommer om utemiljön är av låg kvalitet. Om miljön däremot är av hög kvalitet så uppstår förutom dessa nödvändiga aktiviteter dessutom flera valfria aktiviteter (Gehl 2010b s.11). Platser av god kvalitet inspirerar människor till att stanna upp, slå sig ned någonstans, äta, spela, etc. Sammanfattningsvis menar Gehl (2010b s.11) att det i offentliga rum av dålig kvalitet endast sker en minimal mängd av aktiviteter medan det i rum av god kvalitet kan finnas ett brett spektrum av olika mänskliga aktiviteter.

Vidare framhåller han (2010b s.129) att det inte bara är antalet aktiviteter som påverkas, det intressanta är snarare vad för karaktär och innehåll aktiviteten har. När Gehl (2010b s. 129) studerar hur olika typer av utomhusaktiviteter påverkas av kvaliteten på utemiljön upptäcker han att det är de frivilliga aktiviteterna, så som de sociala och de som utförs ur rekreationssynpunkt, som ges en chans att utvecklas när kvaliteten på en utemiljö förbättras. På samma sätt är det just dessa aktiviteter som tenderar att försvinna när kvaliteten försämras. Gehl (2010

b s. 129) poängterar att sociala och rekreativa aktiviteter är de som gör det särskilt meningsfullt för människor att vistas i det offentliga rummet, samtidigt som just dessa aktiviteter är mest känsliga för en omgivnings förändrade kvalitet (2010b s. 129). Sammanfattningsvis tycks den fysiska gestaltningen spela en betydande roll för aktiviteter och möten.

Parken har blivit en scen

Kling (2013 s. 242) beskriver således hur stadens offentliga rum på senare tid har fått nya inslag. Programmerade aktivitetsytor så som fotbollsplaner, ytor för boule och skateboard samt hårdgjorda platser för basket har tydligt introducerats i de offentliga rummen (Kling (2013 s. 242). Aktiviteterna beskrivs som en följd av en starkt ökande ungdomskultur där viljan att synas och få vara i centrum har varit pådrivande (Kling 2013 s. 242). Kling (2013 s. 242) anser att den offentliga parken har blivit en scen, en arena för människor att visa upp sig på. Även Boverket (2010 s. 7) talar om betydelsen av mångfunktionella ytor i staden och menar att de fungerar som sociala mötesplatser och utemiljöer för rekreation och vila.

Figur 3. Parkens funktion som scen.

Estetikens funktion

Det är tydligt att utformningen av en offentlig miljö starkt påverkar graden av aktivitet. För att undersöka vad som gör offentliga rum och mötesplatser attraktiva är det därför av intresse att se till både form och funktion. Future of Places (u.å. b) menar att väl gestaltade allmänna rum, förutom att stimulera till möten, även är viktiga för det visuella intrycket av en stad. Vikten av den visuella dimensionen diskuteras även i *Public Places Urban Spaces* (2010 s. 200). Där beskrivs en plats estetik som en viktig faktor för att förmedla en plats innebörd och forma dess identitet. Författarna (2010 s. 200) menar att platsers utformning och estetik också har en vidare betydelse på så sätt att människor tenderar att bryr sig mer om miljöer de finner attraktiva och visuellt tilltalande. Det leder i sin tur till att väl utformade miljöer är mer robusta och hållbara än de som inte ges dessa kvaliteter (Carmona et al. 2010 s. 200).

Hur utformas ett grönt offentligt rum för att stimulera till möten?

Utformningen av stadens offentliga rum har således en avgörande betydelse för att främja aktivitet och möten mellan människor. Gehl (2010b s.13) framhåller här det ansvar arkitekter och fysiska planerare har. Även om fysisk design inte har en direkt inverkan på kvaliteten eller innehållet i en social kontakt kan arkitekter och fysiska planerare skapa förutsättningar för människor att se och höra varandra - en aktivitet som är viktig för utvecklade former av kontakt (2010b s. 13).

Med utgångspunkt i detta resonemang undersöker vi vilka funktioner och gestaltningsmässiga grepp kan främja social interaktion på en plats. Uppsala innerstad expanderar åt alla väderstreck, framförallt söderut (Uppsala kommun

u.å.c). En av Uppsalas södra stadsdelar som växer med en väldig fart är Ulleråker, 2030 kommer stadsdelen att rymma ca 18 000 invånare från dagens 1800 (Uppsala kommun 2016c s.10).

Arbetet behandlar ett grönområde i Ulleråker som gestaltas för att främja möten och på så sätt bidra till en socialt hållbar stad. Arbetets tillvägagångssätt redovisas mer ingående i följande kapitel.

SYFTE & MÅL

Arbetet syftar till att studera hur förutsättningar för mänskliga möten kan gestaltas i ett grönområde när omgivningen förändras. Ambitionen grundas i vetenskapen om att en väl utförd gestaltning ökar användningen av en plats vilket i förlängningen kan leda till möten mellan människor.

Gestaltningen utförs i ett grönområde där huvudfokus är att lyfta och tillgängliggöra platsen och på så sätt bjuda in till användning. Målet med utformningen är att främja social sammanhållning och erbjuda utrymme för social och kulturell växelverkan mellan stadens invånare. Gestaltningsförslaget avser en specifik plats men visar på generella principer om vilka egenskaper ett offentligt rum i staden bör innehålla för att fungera som en mötesplats. Förhoppningen är att gestaltningen lockar olika slags människor till platsen och på så sätt fungerar som en attraktion för hela staden.

Frågeställning

- Hur kan ett grönområde gestaltas för att skapa förutsättningar för möten?

För att besvara vår huvudsakliga frågeställning används följande underordnade frågor:

- Vilka rumsligheter och strukturer bör eftersträvas för att låta platsen fungera som en mötesplats i stadsdelen Ulleråker?
- Vilka funktioner och gestaltningsmässiga grepp kan användas för att främja en social interaktion på platsen?

METOD

Arbetet har genomförts i en grupp om två och nedan redovisas använda metoder. Våra metoder har till stor del använts simultant under arbetsprocessen men beskrivs separat. Arbetets resultat redovisas i form av ett gestaltungs-förslag.

Val av projektområde

För att uppnå målet - att gestalta förutsättningar för möten i ett grönområde - var valet av projektområde viktigt. Området har fungerat både som ett testområde att applicera frågeställningen på samtidigt som det är valt efter dess specifika förutsättningar.

Vi hade före arbetets start en tydlig ambition om att arbeta med ett område i ett verkligt, pågående projekt. Vid uppstarten av examensarbetet kontaktade vi därför Uppsala kommun med frågan om aktuella projekt med inriktningen social hållbarhet till vilket vi kunde koppla vårt examensarbete. Vi fick erbjudandet att arbeta med Ulleråkerprojektet.

Valet av projektområde inom stadsdelen Ulleråker gjordes i samråd med landskapsarkitekt Lisa Hellberg vid Uppsala kommun som är projektansvarig för Ulleråkerprojektet. Lisa Hellberg identifierade en nedlagd panncentral belägen på Uppsalas karakteristiska landmärke åsen tillsammans med byggnadens närmaste omgivning som intressanta platser att utveckla som mötesplats. Vi avgränsade ett specifikt projektområde som innehåller avsnitt av Upp-salaåsen, Fyrisån och Uppsalaslätten samt den nedlagda panncentralen.

Stadsdelen är en del av utvecklingsprojektet Södra staden och kommer således att inom en snar framtid rymma en stor mängd nya invånare, vilket kan bidra till en högre användningsgrad av grönområdet och behovet av en väl utformad mötesplats.

Intervjuer

Samtliga intervjuer genomfördes med en ostrukturerad intervjumetod. En ostrukturerad intervju definieras av Sharan Merriam (1994 s. 88) som en intervjuform som leder den intervjuade personen så lite som möjligt i form av ett öppet samtal. Metoden var lämplig för vårt arbete då vi var ute efter kompletterande platsinformation och gestaltungsinspiration.

Intervjuerna hade olika syften, intervjun med Uppsala kommun innehöll frågor till största del relaterade till platsen och pågående planer medan intervjun med teaterregissören syftade till vår ambition att skapa förutsättningar för möten.

Uppsala kommun

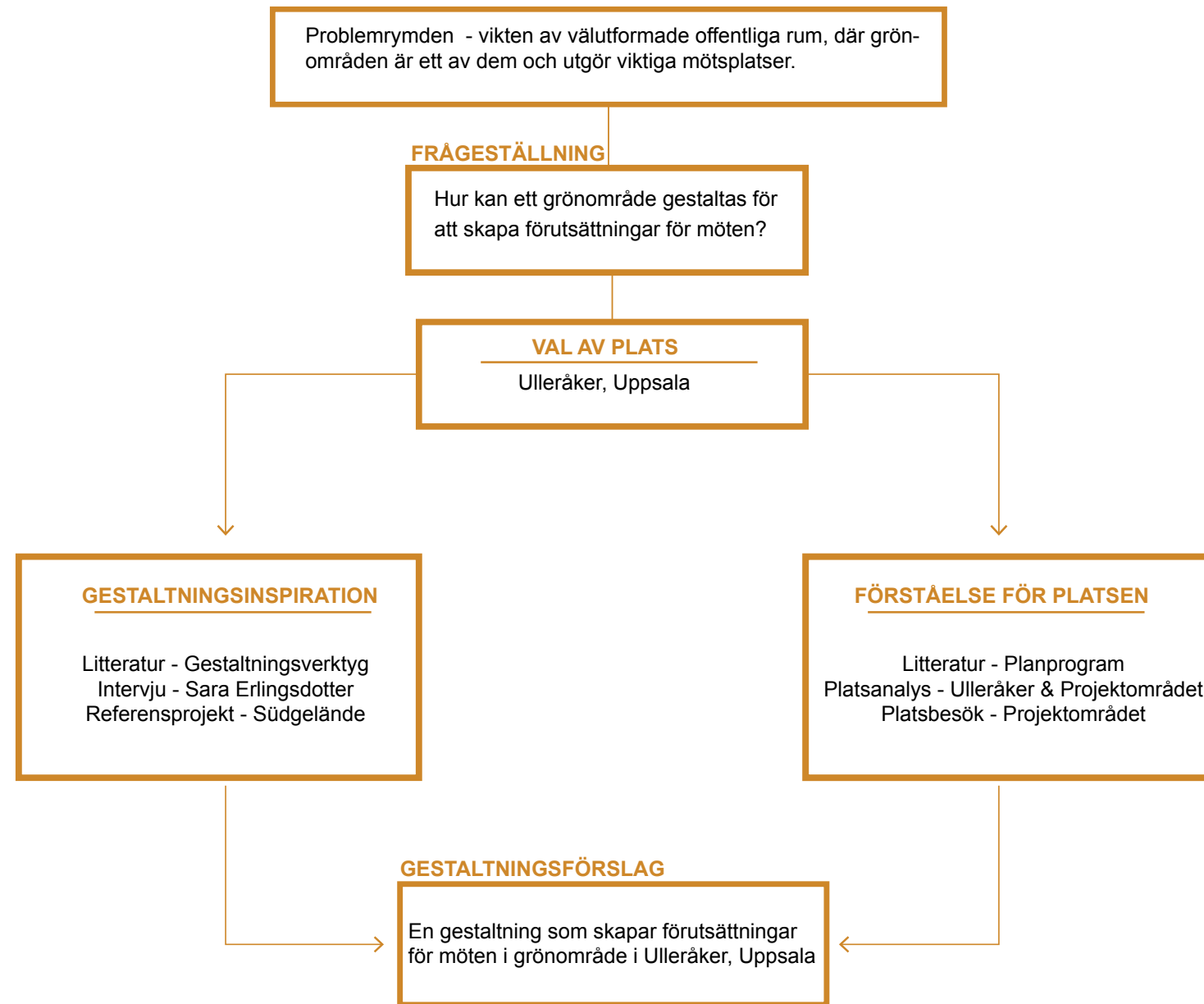
Under uppstartperioden för examensarbetet hösten 2015 träffade vi Lisa Hellberg vid Uppsala kommun, ansvarig landskapsarkitekt för

Ulleråkerprojektet. Vi träffade Lisa Hellberg två gånger, den 7/10 och 11/12 2015, på Uppsala stadsbyggnadsavdelning. Under mötet i oktober närvarade även dåvarande projektledaren för Ulleråkerprojektet. Under det första mötet diskuterades vårt examensarbete och vårt intresse att engagera oss i Ulleråkerprojektet och under det andra mötet valdes en specifik plats för utformning. Intervjuerna bidrog med kompletterande information om Ulleråker och vårt valda projektområde utöver den vi inhämtat från kommunens planprogram. Kontakten med Lisa Hellberg har varit avgörande för arbetet då hon uppmärksammade delar av vårt projektområde. Efter intervjuerna skedde kontakten med Lisa Hellberg via mail.

Utöver nämnda uppstartmöten hölls en intervju den 10/2 2016 med Claes Larsson, arkitekt på Uppsala kommun. Claes Larsson arbetar med utformandet av Uppsalas arkitekturpolicy. Samtalet bidrog med inspiration till vårt fortsatta arbete samt insikt i vilka arkitektoniska gestaltungs-grepp kommunen använder sig av vid utformandet av stadens offentliga rum.

Teater- och operaregissör

En tredje intervju hölls med Sara Erlingsdotter, teater- och operaregissör, den 2/2 2016. Sara Erlingsdotter utvecklar kursen Mötesplats - musik, teater, landskap vid Stockholms dramatiska högskola där landskapsarkitekter samarbetar med scenkonstnärer i mötesskapande workshops. Vi båda deltog i kursen sommaren 2015. Sara Erlingsdotter arbetar också med scenkonst i stadsutvecklingsprojekt. Även intervjun med Sara Erlingsdotter var av ostrukturerad karaktär och bidrog med inspiration i det konceptuella stadiet av skissprocessen.

Figur 4. Examensarbetets upplägg och hur olika delar har hjälpt till att besvara frågeställningen.

Platsanalys av projektområdet

Under arbetets gång har stadsdelen Ulleråker med vårt valda projektområde besökts vid sammantaget sex tillfällen under perioden januari - april 2016. Under samtliga besök i projektområdet har observationer gjorts, bland annat har vegetation i stora drag, topografi och människors rörelsemönster registrerats. Observationer har dokumenterats med anteckningar och fotografier.

Under vårt första besök i januari avgränsade vi ett specifikt projektområde och en platsanalys påbörjades. Samlade upplevelser av platsen formulerade ett gestaltungsproblem med grund i platsens förutsättningar, svårigheter och möjligheter. Analysen och gestaltningen kompletterades under arbetets gång efter besök med nya observationer.

Analysen av platsen gjordes med hjälp av arkitekten Kevin Lynchs terminologi från boken *Image of the City* (1960). Analys har använts för en uppfattning av områdets rumsliga och strukturella uppbyggnad. Kevin Lynch beskriver hur människor använder och uppfattar den byggda miljön utifrån fem olika definierade strukturelement - stråk, kanter, noder, distrikt och landmärken.

Stråk inkluderar vägar där människor rör sig för gång, cykel och biltrafik (Lynch, 1960, s. 47).

Kanter beskriver Lynch (1960 s. 47) som de linjära element som ramar in och avgränsar olika områden. När kanterna utgör hinder, fysiska och mentala, kallas de av Lynch för barriärer (Lynch 1960 s. 47). Barriär är det begrepp vi använder oss av i arbetet.

Noder är främst korsningar av stråk men även

olika typer av målpunkter där människor samlas (Lynch 1960 s. 47-48).

Distrikt delar upp stadens delar efter deras olika karaktärer (Lynch 1960 s. 47). Gemensamt för olika distrikt är att besökare är väl medvetna om när ett sådant börjar och när det slutar, på grund av distriktens olika karaktärer (Lynch 1960 s. 47). I arbetet benämns distrikt rumsligheter definierade av topografi, vegetation, byggda strukturer, kantzoner och markmaterial. Vi menar att ordet rumsligheter är ett mer lämpligt begrepp för projektområdet då det är av en relativt liten yta - distrikt lämpar sig enligt oss bättre för upplevelsen av olika områden i en stad.

Landmärken definierar Lynch som platsreferens för orientering, de kan exempelvis bestå av en byggnad eller en skylt. Landmärken kan ses på ett längre avstånd eller upplevas lokalt och mer intimt (Lynch 1960 s. 48).

Vi ansåg att analysen behövde kompletteras med fler begrepp utöver Lynchs. Tillförda begrepp är tillgänglighet, entréer, siktlinjer, topografi, vegetationstyper och spår av användning. Vår definition av begreppen beskrivs nedan.

Tillgänglighet innebär platsens fysiska åtkomlighet.

Entréer syftar till områdets upplevda ingångar.

Siktlinjer innebär platser där besökaren erbjuds längre vyer.

Spår av användning innebär tecken på tidigare mänsklig aktivitet på platsen, så som exempelvis graffiti och odling.

Vegetationstyper beskriver projektområdets växtlighet i stora drag analyseras i stora drag då

de ger projektområdet olika karaktärer.

Topografi syftar till projektområdets terräng som bidrar till rumsligheter och påverkar den fysiska tillgängligheten på platsen.

Den samlade analysen redovisas i form av analyskartor, sektioner och text som sammanfattas i platsens styrkor och svagheter. Sammanfattningen tydliggör vad vi främst tog med oss av analysen inför gestaltungsarbetet.

Referensprojekt

En av oss, Hannah Marschall, besökte referensprojektet Natur-Park Südgelände under en studieresa till Berlin i en tidigare kurs under landskapsarkitektprogrammet. Natur-Park Südgelände är belägen sex kilometer söder om centrala Berlin.

Natur-Park Südgelände har använts för inspiration till övergripande formspråk och utformningen av en promenadslänga i naturmark. Även den nya användningen av platsens tomma lokaler för kulturverksamheter tillsammans med parkens nya identitet som konstpark har varit en inspiration i gestaltungsarbetet.

Litteratur

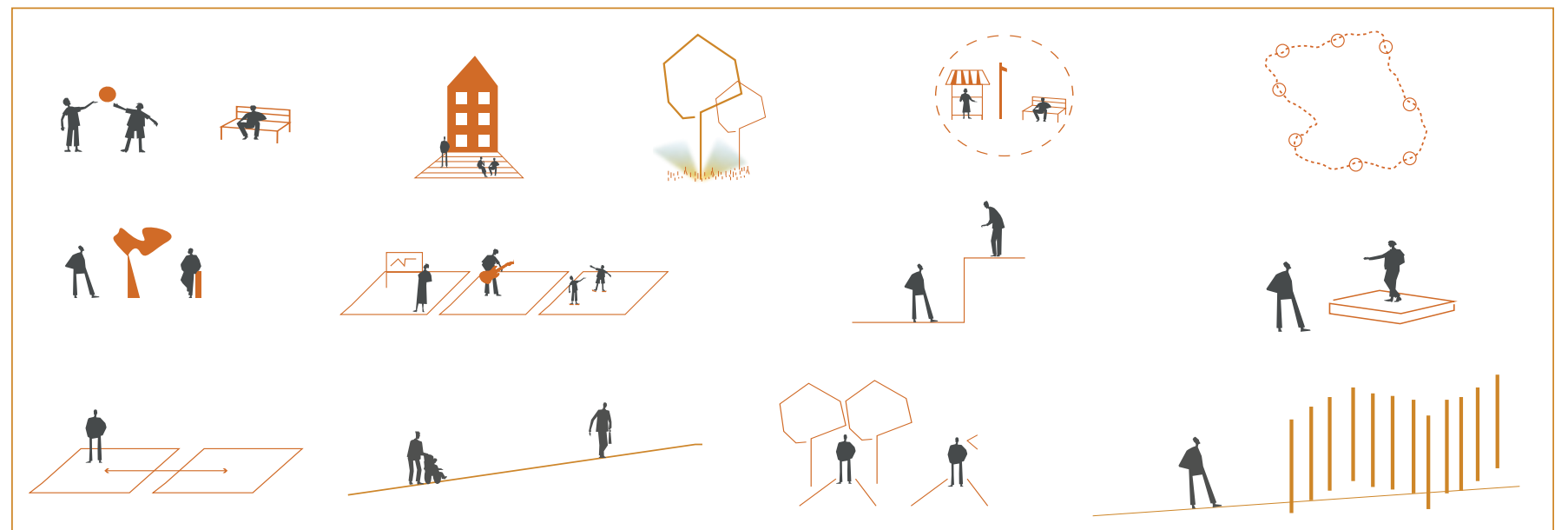
Syftet med litteratursökningen var att hitta gestaltungs-mässiga verktyg som främjar social aktivitet och möten. Utifrån litteraturundersökning tillsammans med intervjun med Sara Erlingsdotter formulerade vi gestaltungs-verktyg som använts i vårt gestaltungs-förslag. För undersökningen användes litteraturen nedan.

- Litteraturen om gestaltungs-mässiga verktyg bestod av Jan Gehls två böcker - *Life Between Buildings* (2010 b) och *Cities for people* (2010a) samt boken *Public Spaces Urban Spaces* (2010) skriven av Matthew Carmona, Steve Tiesdell, Tim Heath och Taner Oc.
- För en förståelse för hur en dramaturgisk vandring kan utformas användes Gordon Cullens bok *The Concise townscape* (1971).
- För upprättandet av platsanalysen användes Kevin Lynch terminologi från boken *Image of the City* (1960).

Valet att använda litteratur av Gehl, Lynch och Cullen gjordes i samråd med vår handledare. Vi kompletterade litteraturen med boken *Public Places Urban Spaces* (2010) skriven av

Carmona et al. Bokens kapitel *The social dimension*, *The perceptual dimension*, *The visual dimension*, *The functional* samt *The temporal dimension* har använts då de fokuserar på gestaltungs-verktyg. Vi är bekanta med *Public Places Urban Spaces* (2010) från tidigare stadsutvecklingskurser. Även om samtliga författares principer främst riktar sig till utformning av urbana miljöer anser vi att utformningsverktyg för möten, upplevelser och social aktivitet även är användbara i ett grönområde. Samtidig engelsk litteratur har av oss översatts till svenska. Vid citat anges texten "översättning av författarna".

Kartmaterial och Uppsala kommuns dokument *Fördjupad översiktsplan för Södra Staden* (2015d) samt *Planprogram för Ulleråker* (2015c och 2016c) har studerats för att förstå hur vårt projektområde påverkas av Ulleråkers pågående omvandling. Nämda dokument har kompletterat tidigare information mottagen av kommunen.

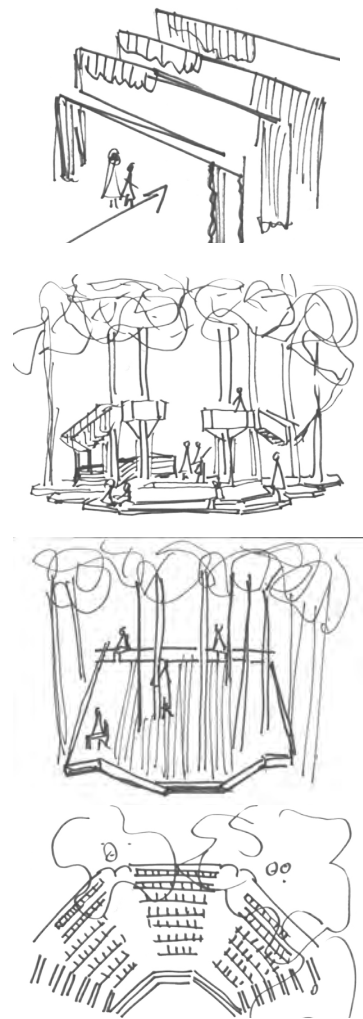

Figur 5. Principskisser för de 13 gestaltungs-verktyg vi formulerat utifrån litteraturundersökning och intervju.

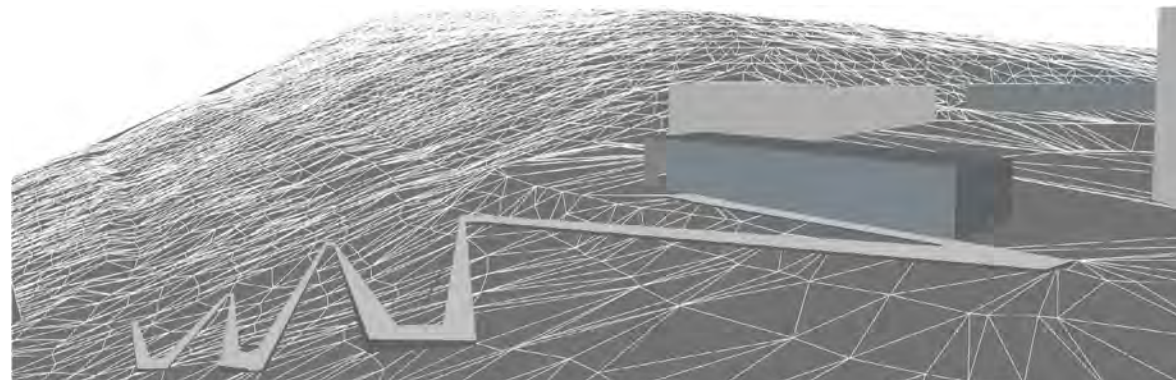
Skissarbete & Gestaltning

Efter vårt första platsbesök påbörjades skissarbete med fokus på att möta platsens utmaningar samt hitta ett formmässigt helhetsgrepp. Under platsbesöket upptäckte vi att omgivningen på ett par platser innehåller mjuka backar liknande amfiteatrar, vilket gav oss konceptuella idéer om platsen som ett landskap med teaterinslag så som scener. Inspirationen fick flera av våra skisser att inkludera teaterscener i naturen.

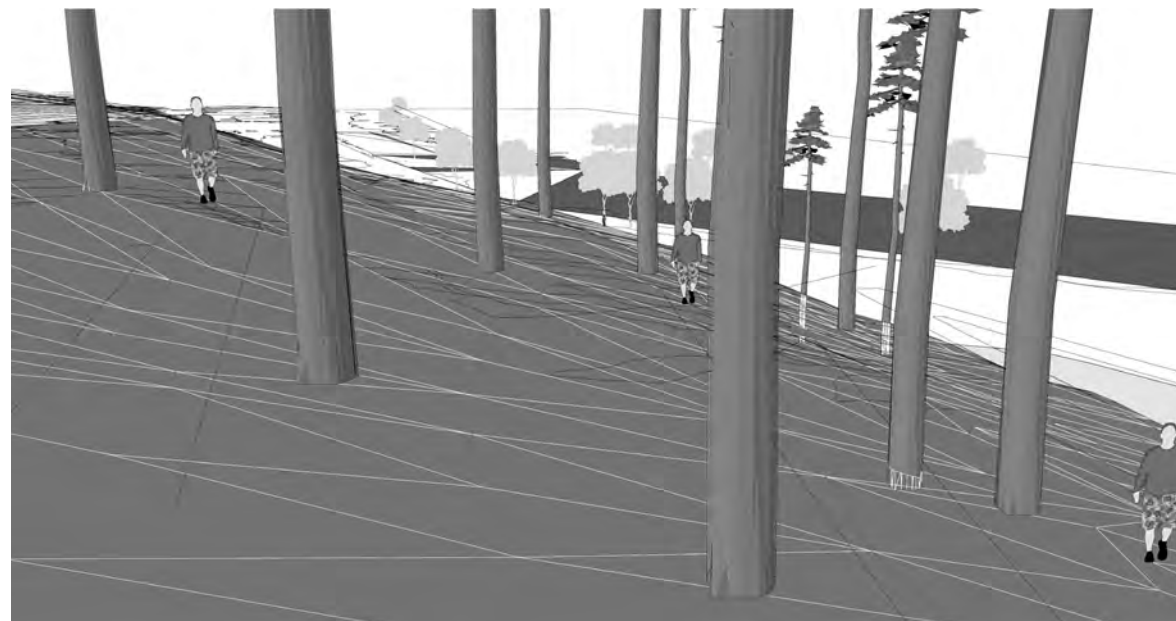

Figur 6. Tidiga skisser av teaterelement i naturen.

För att få en djupare förståelse av platsen skapade vi en digital tredimensionell modell där områdets rumsligheter undersöktes mer grundligt. Modellen var till stor hjälp för att förstå platsens topografi då området till en stor del består av kuperad terräng. Inspiration från referensprojektet Natur-Park Södgelände användes i skissarbetet. Det slutgiltiga gestaltungsförslaget visualiserar den nya användningen av projektområdet och redovisas i illustrationsplaner, fotomontage och sektioner.

Figur 7. Utsnitt ur 3D-modell, vy över Uppsala åsen söderut.

Figur 8. Utsnitt ur 3D-modell, vy över Uppsalaåsen och Fyrisån mot norr.

AVGRÄNSNING

Tematisk

Arbetet behandlar inte förvaltning och utveckling av befintliga växter eller för växter som kommer att spontanetableras. Genomförandet av förslaget redovisas inte, alla växter kommer till exempel inte kunna sparas eller skyddas. Den befintliga vegetationen är inte precist inmätt eller redovisad. Tekniska detaljlösningar redovisas inte då gestaltungslosningar är på programnivå - exempelvis redovisas förslaget i illustrativa planer och sektioner, inte i tekniska ritningar. Uppsalaåsen är känslig ur miljösynpunkt då den utgör grundvattentäkt för Uppsala, vi hanterar inte dagvattenfrågan i arbetet.

Geografisk

Arbetets geografiska avgränsning visas i Karta 1 nedan. I norr avgränsas projektområdet av en cykelväg, i söder av Linnéstigens korsning, i väst av ett befintligt bostadsområde och i öst av cykelvägen längs Fyrisån.

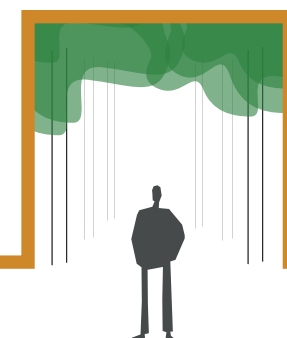

Karta 1. Projektområdets avgränsning i heldragen linje.

MÖTESPLATSENS GESTALTNING

VERKTYG FÖR GESTALTNINGEN från litteratur, intervju och referensprojekt

VERKTYG FÖR MÖTESPLATSENS GESTALTNING

- från intervju & litteratur

Som Future of Places (u.å.b) framhåller kan väl gestaltade offentliga rum stimulera till möten och förstärka inkluderande, sociala aktiviteter. Väl utformade allmänna rum anses även vara viktiga för det visuella intrycket av en stad. Det framgår tydligt att det inte endast är förekomsten av offentliga rum som bidrar till nämnda positiva effekter, miljöerna måste även vara attraktivt utformade.

Carmona et al. (2010 s. 206) beskriver i *Public Places Urban Spaces* olika offentliga rums karaktär och estetiska utformning. Författarna (2010 s. 206) framhåller att olika mötesplatser helt enkelt är olika till sin karaktär - det finns platser som är högljudda, livliga och fyllda med människor medan andra platser kan vara lugnare och tystare med endast naturen som kuliss. Det finns dock en gemensam nämnare för väl fungerande mötesplatser - de utgör alla rum som människor frivilligt valt att uppehålla sig i (Carmona et al. 2010 s. 206). Det betyder i sin tur att dessa platser erbjuder värden som människor uppskattar (Carmona et al. 2010 s. 206). För att utforma miljöer människor vill vistas i behöver vi därför ha kunskap om de gestaltungsgrepp som kan användas.

Vilka egenskaper och attribut gör ett offentligt rum attraktivt?

Jan Gehl (2010a s. 21) menar att utöver yttre, icke påverkbara faktorer så som väder och klimat, spelar den fysiska utformningen av stadens rum en viktig roll för huruvida de används eller inte. Planering och design kan användas för att påverka omfattningen samt karaktären av utomhusaktiviteter (Gehl 2010a s. 21). För att utemiljön ska bjuda in till aktivitet menar Gehl (2010a s. 21) att den bör innehålla skydd och säkerhet, vara av en lämplig storlek samt innehålla möblemang och visuella kvaliteter.

Enligt Carmona et al (2010 s. 202) kan en lyckad mötesplats vara en destination i sig men mer troligt är att mötesplatsen upplevs som en attraktiv passage på väg till andra platser. De anser att det finns få platser som endast fungerar som målpunkter i sig och att nästan alla mötesplatser är placerade i gynnsamma lägen inom ett brett rörelsenätverk.

Gehls genomförda studier på aktiviteter i stadens rum visar att det finns stora möjligheter till att aktivt bjuda in människor att göra mer i utemiljön än att enbart promenera (Gehl 2010a s. 21). Bland annat är upplevda värden som god design, detaljrikedom och fina vyer viktiga i utformningen av det offentliga rummet (Gehl 2010a s. 21). Gehl (2010a s. 239) använder sig av tre huvudkategorier för utformning av en god, offentlig miljö - skydd, komfort och uppskattning. Här nämns att mötesplatser ska vara tillgängliga rent fysiskt, det ska erbjudas möjlighet för människor att slå sig ned och sitta i bra lägen och utformningen ska inbjuda till kreativitet och lek så väl dag/kväll och året runt.

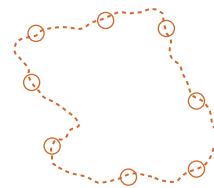
Verktyg

Några av Jan Gehls kriterier som vi anser relevanta för utformandet av en mötesplats har valts ut tillsammans med arkitekten Gordon Cullens gestaltungsprinciper samt designverktyg från *Public Spaces Urban Spaces*. Även om samtliga författares kriterier främst avser urbana miljöer, anser vi att utformningsprinciperna för möten, upplevelser och social aktivitet även är tillämpbara på ett grönområde. Intervjun med Sara Erlingsdotter, opera- och teaterregissör som konstnärligt varit involverad i stadsutvecklingsprojekt, har bidragit med användbara alternativa sätt att skapa en mötesplats på. Nedan redogörs för samtliga av oss använda verktyg, av oss formulerade utifrån litteraturundersökning och intervju.

Skapa platsbundna nedslag i en föränderlig miljö

Erlingsdotter¹ säger att det i stadsutvecklingsprojekt kan vara strategiskt att fokusera på flera mindre händelser på en plats för att försöka skapa den önskade effekten möten. Förhoppningen är att händelserna därefter sprider sig likt ringar på vattnet. Erlingsdotter¹ formulerar det som att ett projekt kan ges olika aktiveringspunkter med nedslag som ska vara platsbundna, stå för sig själva som installationer/aktiviteter samt ges möjlighet att utvecklas över tid. Har en plats befintliga, väl fungerande strukturer så bör händelserna fokuseras där.

Vidare anser Erlingsdotter¹ att om det finns pågående planer för ett område så ska aktiviteterna eller händelserna byggas in i dem. Exempelvis kan man påbörja en aktivitet vid ett befintligt cykelstråk om det finns ett sådant och koncentrera aktiviteterna till ett planerat stort promenadstråk. Erlingsdotter¹ menar att det ökar chanserna till att de små händelserna utvecklas över tid.

Figur 9. Principskiss för platsbundna nedslag.

Dramaturgi & Upplevelser

Människors uppskattning och intresse stimuleras av kontraster och av momenten döljande/uppenbarelse (Cullen 1971 s. 12). Det menar den brittiska arkitekten Gordon Cullen i *The Concise Townscape* där han förklarar att utemiljön bör designas utifrån den gående individen. Det är i denna skrift Cullen först myntade konceptet *Serial vision* som kan användas som designverktyg vid utformandet av den offentliga miljön. *Serial vision* syftar på den visuella och fysiska upplevelsen människan har när hon rör

sig i och genom den byggda miljön (Cullen 1971 s.12).

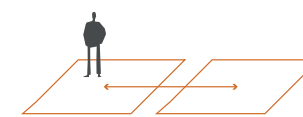
Cullen (1971 s.12) använder begreppen distinguishability och enclosure, distinguishability som vi översatt till urskiljbarhet respektive inramning. Urskiljbarhet kan skapas genom att närliggande platser utformas med varierande karaktärer. Cullen (1971 s. 12) menar att urskiljbarhet bidrar till att människor upplever en känsla av platsnärvaro (Sense of place). Som ett vidare - något komplicerat - steg i ledet menar Cullen (1971 s.12) att upplevelseaspekten inramning/rumslighet är ett sätt att skapa urskiljbarhet. Inramning syftar till hur en plats gränser visuellt definieras av väggar. Väggar kan vara just väggar så som en byggnads fasad eller ett staket, eller element som antyder väggar så som rader av träd, kolumner eller andra vertikala element (Cullen 1971 s.12).

Figur 9. Principskiss för dramaturgi & upplevelser.

Ett sammanbindande golv

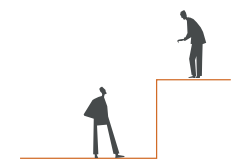
Om en miljö är fragmenterad i separata delar - med separata hus, separata träd, separata zoner - liknar Cullen (1971 s. 53) det vid en serie av orelaterade noter spelade på ett piano. Miljöer behöver tydliga sammanhang på samma sätt som noterna behöver hänga samman för att bilda musikstycken (1971 s. 53). Att använda sig av ett sammanbindande golv är enligt Cullen (1971 s. 53) en av de mest effektiva lösningarna för att binda samman separerade områden.

Figur 10. Principskiss för sammanbindande golv.

Upplevelser på olika nivåer

Cullen (1971 s. 38) beskriver att det finns ett upplevelsevärde i att röra sig längs varierande nivåer. Att befinna sig på en låg nivå i en viss miljö frambringar känslan av intimitet, underlägsenhet och rumslig inramning medan en högre nivå skapar en känsla av spänning, kontroll och exponering. När du rör dig nedåt upplever du en känsla av att närma dig det kända, när du rör dig uppåt upplever du att du närmar dig det okända (Cullen 1971 s. 38).

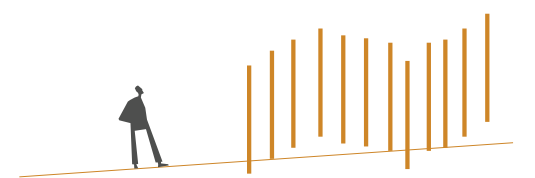

Figur 11. Principskiss för upplevelser på olika nivåer.

Mönster & Rytm

Att arbeta med gestaltungsprinciperna mönster och rytm kan enligt Carmona et al (2010 s. 172) bidra med visuell spänning och identitet på en plats. Element placerade i ett specifikt mönster måste inte uppfattas som ett mönster vid första anblick men för en återkommande besökare kan det succesivt framträda tydligare (Carmona et al 2010 s. 172).

“... ett mönster som gradvis förstås ger ett djupare och rikare sammanhang. Därav vår förtjusning, i tvetydighet, över mystik och överraskning så länge de ingår i en grundläggande ordning och så länge vi kan vara säkra på att lägga pusslet i nya, mer invecklade mönster.”
- Kevin Lynch 1984, s. 252. Översättning av författarna.

Figur 12. Principskiss för mönster & rytm.

¹Sara Erlingsdotter, Stockholms Dramatiska Högskola, 2016-02-02

VERKTYG FÖR MÖTESPLATSENS GESTALTNING

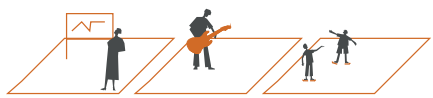
- från intervju & litteratur

Även Lynch (1984 s. 252) talar om ett slags mönster - hur det genom att gradvis förstås kan bidra med djupare sammanhang men behöver ingå i en form av grundläggande ordning.

Carmona et al (2010 s.172) talar även om principen om rytm och beskriver den som resultatet av grupperade element. En rytm av element kan verka för att skapa betoning och riktning på en plats (Carmona 2010 s.172).

Förändring & Flexibilitet

Ett sätt att tillgodose olika användares önskemål på en plats kan enligt Carmona et al. (2010 s. 213) vara att arbeta med förändring. Begreppet kan ses som ett resultat av tid, så som säsongers olika cykler eller dygnets olika klockslag. Förändring kan också vara ett resultat av en mer medveten handling utförd av de som gestaltar det offentliga rummet, i form av exempelvis kulturella aktiviteter som konserter som hålls lunchtid. Andra exempel på insatser för förändring kan vara konstutställningar eller gatuteater, levande musik eller festivaler, parader, kampanjer eller marknader (Carmona et al 2010 s. 213).

Figur 13. Principskiss för förändring & flexibilitet.

Carmona et al (2010a s. 213) menar att det är viktigt att det finns utrymmen som tillåter förändring och på så sätt bidrar till möjligheten att upptäcka och återupptäcka sin omgivning. Även Gehl (2010a s. 161) trycker på vikten av utrymme för flexibla inslag och hur de kan variera under året – under sommarhalvåret kan vattnet användas för vattensport för att under vinterhalvåret användas som skidskobana. Gehl (2010a s.161) nämner även temporära byggnader som ett exempel på ett flexibelt inslag i det offentliga

rummet. Förutom flexibla inslag kan fasta element som möblemang användas vid designen av allmänna ytor (Gehl 2010a s.161).

Möblemang & Offentlig konst

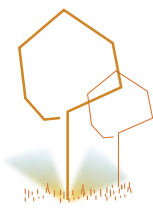
Möblemang i det offentliga rummet inkluderar enligt Carmona et al (2010 s.196) alla typer av hårda element och objekt så som belysningsstolpar, bänkar, räcken och alla former av offentlig konst. Vad gäller offentlig konst kan den bidra till en plats identitet och karaktär och även fungera som en indikator på platsens kvalitet (Carmona et al 2010 s. 196). Offentliga konstverk kan precis som en lekutrustning användas för att möta både estetiska och funktionella behov - skulpturer kan stimulera till lek och fungera som klätterredskap på samma sätt som lekutrustning gör (Carmona et al 2010 s. 212).

Figur 14. Principskiss för möblemang & offentlig konst.

Ljud & Ljus

Erlingsdotter¹ berättar att ljud och ljus kan användas för att locka besökare till en plats. Ljud- och ljuseffekter kan även användas i ett pedagogiskt syfte, exempelvis kan naturen och användningen av den uppmärksammas med hjälp av dessa effekter. Fördelar med ljud- och ljuseffekter är att de skapar en interaktiv mötesplats. Även tillfälliga installationer uppmuntras av Erlingsdotter¹, exempelvis kan stråk tillfälligt belysas för att öka uppmärksamheten och intresset för en plats.

Figur 15. Principskiss för ljud & ljus.

Placering av olika element

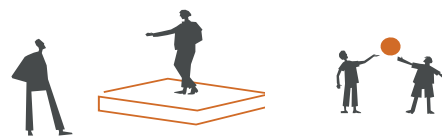
Förutom att fysiska element kan bidra till användning, identitet och karaktär spelar även placeringen av elementen roll. Den ideella planeringsorganisationen Project for Public Space (u.å.a) förklarar att om en bänk, papperskorg och telefon placeras utan koppling till varandra kan det resultera i låg användning. Om elementen placeras i koppling till en facilitet så som exempelvis en cafévagn kan de på ett naturligt sätt få människor att samlas och mötas (Project for Public Space u.å.a).

Figur 16. Principskiss för placering av element.

Plats för aktivt deltagande & interaktion

Vid gestaltningen av en utemiljö ska möjligheten till aktiviteter med olika deltagargrad tillgodoses. Carmona et al (2010 s. 211) beskriver det mer aktiva deltagandet som en direkt upplevelse av en plats och med människorna som vistas där. Även om en direkt social interaktion inte sker, menar författarna (Carmona et al 2010 s. 212) att sammanträffandet av människor på en och samma plats under samma tid kan verka som en första möjlighet till kontakt och vidare social integration. Lek nämns som ett exempel på ett aktivt deltagande (Carmona et al 2010 s. 212). Platser kan mer aktivt fungera som scener enligt Carmona et al (2010 s. 213). Stadens offentliga rum kan tillgodose människors behov av att synas som i sin tur förstärker känslan av identitet och tillhörighet (Carmona et al. 2010 s 213).

Figur 17. Principskiss för aktivt deltagande & interaktion

Sittplatser & passivt deltagande

Attraktiva mötesplatser tillgodoser förutom möjligheten till aktivt deltagande även möjligheten att endast få vistas på en plats (Carmona et al 2010 s. 211). Carmona et al (2010 s. 209) beskriver att ett passivt deltagande i förhållande till omgivningen kan skapa en känsla av avkoppling. Den vanligaste formen av passivt deltagande, även kallat passivt engagemang, är enligt Carmona et al (2010 s. 209) människospaning - de mest använda sittplatserna i utemiljön är de i närheten av mänsklig aktivitet. Ett gatucafé är ett exempel på en plats som erbjuder möjligheter eller ursäkter till att titta på folk eller andra utomhusaktiviteter (Carmona et al. 2010 s. 209).

Även Gehl (2010a s. 140) talar om vikten av design av sittplatser i allmänna miljöer och att detta bör prioriteras för att få människor att uppehålla sig längre där. Gehl (2010 s. 140) poängterar att om ett besök beräknas ta lång tid väljer besökaren en plats med större omsorg. Bra egenskaper för en sittplats är enligt Gehl (2010a s.140) behagligt mikroklimat, bra placering - förslagsvis i kanten av ytan med skydd i ryggen - och en intressant utsikt. Om sittplatsen dessutom erbjuder speciella dragplåster som närhet till vatten, träd, blommor, god arkitektur och konst, vill människor gärna slå sig ned där (Gehl 2010a s.140).

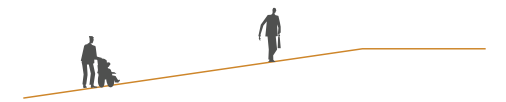
Figur 18. Principskiss för sittplatser & passivt deltagande.

Enligt Gehl (2010a s. 140) bör man även tänka på att sittplatser är placerade intill mänsklig aktivitet. Utöver primära sittplatser som bänkar ska det finnas så kallade sekundära sittplatser där människor spontant och informellt kan slå sig ned på (2010a s. 140). Gehl (2010a s.140) menar att det finns flera element som kan fungera som sekundära sittplatser - exempel är

trappor, stenar, monument eller utemiljöns golv.

Tillgänglighet & Ramper

Gehl (2010a s. 131) framhåller att människor vill kunna promenera obehindrat i den fysiska miljön och helst slippa avbryta en gångtakt. För att bibehålla en jämn gångrytm kan ingrepp som utjämnande av marknivåer göras eller så kan ramper anläggas. Människor föredrar generellt sätt ramper framför trappor även om trappor, enligt Gehl (2010a s. 131), kan vara mer estetiskt karaktärsfulla än ramper. Ramper spelar större roll för barn och människor med funktionshinder genom att göra en svårträdd plats tillgänglig på en promenad (Gehl 2010a s. 131).

Figur 19. Principskiss för tillgänglighet & ramper.

Kanter & Övergångar

Utöver placeringen av mötesplatsen anser Carmona et al. (2010 s. 214) att dess kantzoner är särskilt betydelsefulla. Även om ett objekt i centrum på en plats kan skapa fokus och identitet menar Carmona et al. (2010 s. 214) att det är kantzonerna som främst lockar till en plats. Även Gehl (2010a s.137) talar om kanter och menar att platser som inte har tydliga kanter har dåliga förutsättningar för att skapa vistelsemiljöer där människor vill uppehålla sig.

En ytterligare gestaltungsaspekt som Carmona et al (2010 s. 212) framhåller är övergången mellan inomhus och utomhus - här finns stora chanser till möten och interaktion. En sådan övergång kan exempelvis vara en dörröppning eller en trappa (Carmona et al 2010 s. 214).

Figur 20. Principskiss för kanter & övergångar.

¹Sara Erlingsdotter, Stockholms Dramatiska Högskola, 2016-02-02

VERKTYG FÖR MÖTESPLATSENS GESTALTNING

- referensprojekt Natur-Park Südgelände

Natur-Park Südgelände har använts som referensprojekt, parken är intressant för skapandet av en mötesplats i ett grönområde. Parken har även använts för inspiration till utformning av en promenadslinga i naturmark samt hur konst och kultur kan integreras i naturen.

Vandringen genom parken

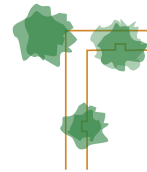
Den 18 hektar stora parken Südgelände ligger i stadsdelen Schöne-Tempelhof, cirka sex kilometer söder om centrala Berlin. En gång i tiden var Tempelhof förmodligen en tämligen brutal plats helt av industriell karaktär men idag blandas de historiska elementen och strukturerna med konstprojekt, kulturevenemang och kaféer. Järnvägsplatsen stängdes 1952 efter en successiv nedtrappning efter andra världskriget (Grün Berlin GmbH u.ä.).

Det första som ses från tunnelbanestationen Priesterweg är parkens landmärke, ett gammalt vattentorn. På ingångens orangemålade vägg står citatet "Konsten är vildmarkens närmaste granne" (vår översättning). Orden sades av den berömda stadsplaneraren Karl Ganser och kan ses som ett motto för Natur-Park Südgelände. Med dessa ord som det första du möter i parken, framgår det tydligt att det kommer finnas fler upplevelser än endast natur i Natur-Park.

Järnvägshallens gamla byggnader samt järnvägshallen i sig används idag för workshops och konstutställningar. Efter att ha passerat industribyggnaderna med utställningar styrs besökaren omedelbart på en bana anlagd i stål. Promenadslingan löper genom ett naturreservat innehållande element så som konstinstallationer, nedsänkta och upphöjda trappor samt en graffitimålad tunnel. Bokstavligen efter parkens motto, så finns konsten direkt intill "vildmarken". Även om hela parken är noggrant utformad, är det ibland svårt att avgöra vad som är konst och vad som inte är det.

Arkitekterna Planning Group ÖkoCon & Planland har tillsammans med konstnärgruppen Odious lyckats skapa ett nytt koncept för platsen, Tempelhof ställverk har fått en ny identitet. Omvandlingen från järnväg till konstutställningen är ett strategiskt designkoncept - det gör att besökaren accepterar platsens mindre vackra historia. Genom det nära sambandet av landskapsarkitektur och konst, har naturen gjorts tillgänglig på ett intressant sätt med en ny dimension. Det kulturella skiktet adderat till det historiska lagret har gjort parken till en populär attraktion.

Verktyg

Figur 21. Principskiss för formspråk.

En aspekt vi använder som verktyg är parkens kontrasterande formspråk. Stråkens skarpa kanter kontrasterar på ett spännande sätt till naturens organiska former.

Figur 22. Principskiss för utformning av dramaturgisk slinga.

Den dramaturgiskt utformade slingan är en vidare aspekt. Promenadstråket löper på olika nivåer genom öppna och slutna rum.

Figur 23. Principskiss för konst i naturen.

Konstinstallationer på återkommande platser i naturen är en ytterligare aspekt. Natur-Park har fått en ny, stark identitet som lockar nya besökare.

Figur x. Principskiss för ny användning av lokaler.

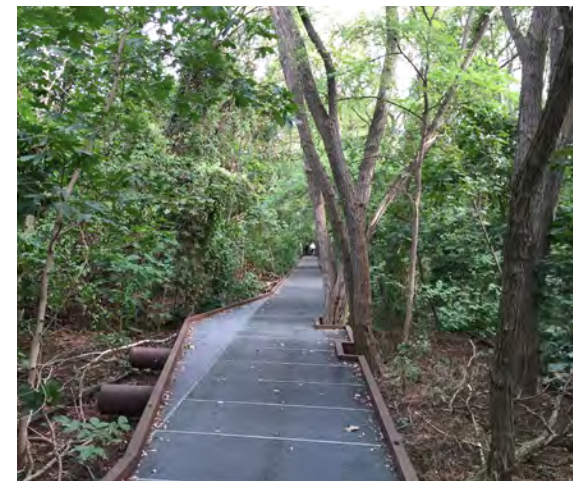
En sista aspekt vi tar med oss som gestaltungsverktyg är den nya användningen av övergivna byggnader. I Natur-Park används nedlagda industrilokaler idag för kulturverksamheter och evenemang vilket skapat möten på platsen.

Sammanfattning inför fortsatt arbete

Om detta är några av de bästa verktygen för att skapa mötesplatser, hur ska de då användas? Blir en mötesplats bättre ju fler verktyg som används eller borde ett dominera över ett annat? I projektområdet vid den nedlagda panncentralen i Ulleråker prövar vi dessa verktyg och gestaltar en naturpark som stimulerar till möten.

Fotografi 1. Stadsplaneraren Karl Gansers citat "Konsten är vildmarkens närmaste granne" vid ingången (översättning av författarna).

Fotografi 2. Promenadslingan med kantigt formspråk och utskärningar för robinians trädstammar.

Fotografi 3. Ett av parkens konstverk.

Fotografi 4. Graffitimålarna har använt björkens stammar som canvas.

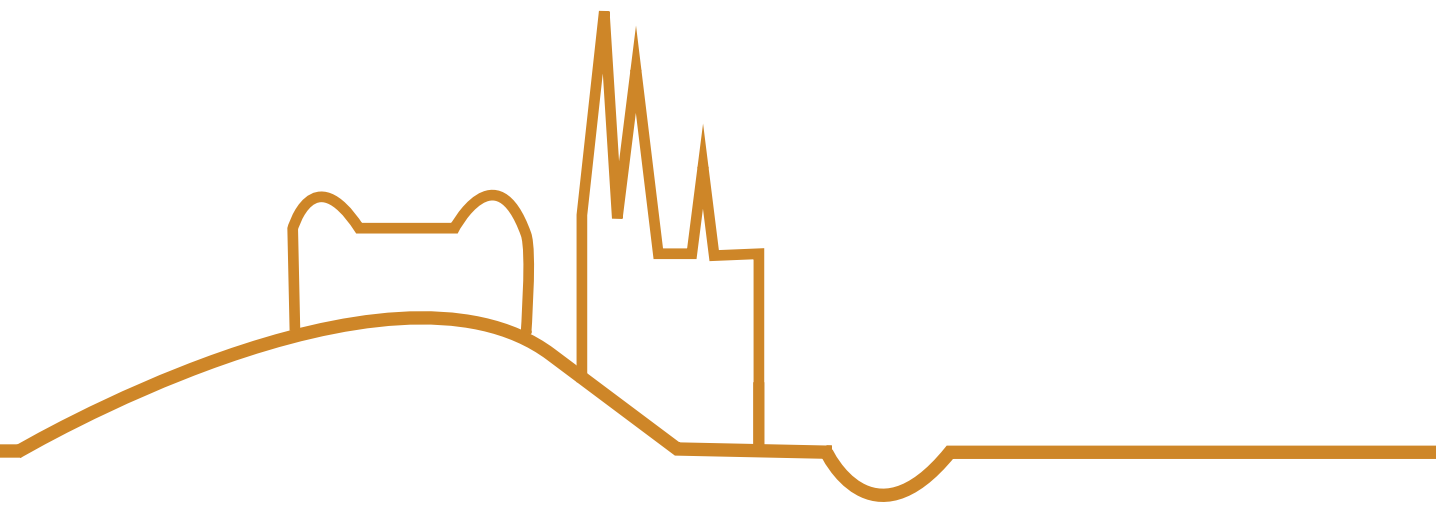

Fotografi 5. En jonglerare vid en av de gamla industrilokalerna.

PLATS FÖR GENOMFÖRANDE

Ulleråker, Uppsala

SÖDRA STADEN & ULLERÅKER

Stadsdelen Ulleråker med definierat projektområde har kopplats till vår problemställning med anledning av områdets potential att bli en viktig, väl använd mötesplats för såväl stadsdelen som staden i stort. Stadsdelen är en del av utvecklingsprojektet Södra staden och kommer således att inom en snar framtid rymma en stor mängd nya invånare, vilket kan bidra till en högre användningsgrad av grönområdet och behovet av en väl utformad mötesplats.

För att applicera frågeställningen på projektområdet var en förståelse för dess kontext nödvändig, framtida planer och dagens förutsättningar redogörs för i följande kapitel.

Stadsdelen Ulleråker är belägen cirka tre kilometer söder om centrala Uppsala, mellan två universitet och med direkt närhet till natur- och rekreationsområden. Området är cirka 100 hektar stort och avgränsas av Kungsängsleden i norr, Fyrisån i öster, Ultunafältet i söder och Dag Hammarskjölds väg i väster.

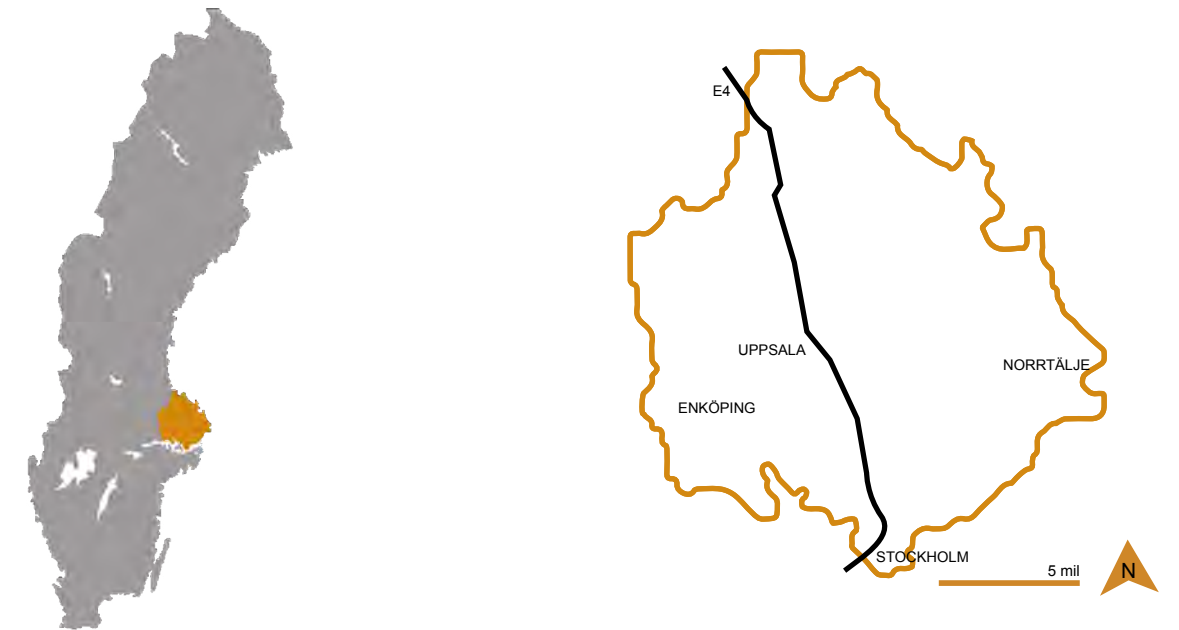
Ulleråker är en del av Uppsala kommuns utvecklingsprojekt Södra Staden och stadsdelen genomgår just nu en stor utbyggnad. Uppsala växer med drygt 2000 invånare per år (Uppsala kommun 2015c s. 8) och Södra staden har pekats ut som ett av stadens större och viktigare utvecklingsområden (Uppsala kommun 2015d s. 5). En fullskalig utbyggnad av projektet kommer att rymma 25 000 nya bostäder vilket innebär 60 000 nya invånare och yrkesverksamma (2015ds. 5). I den fördjupade översiktsplanen för projektet (Uppsala kommun 2015c s. 15) beskrivs Ulleråker med sitt läge utgöra en viktig länk för sammankopplandet av stadens södra delar. Stadsdelen Ulleråker med projektområde beskrivs mer ingående på s. 18.

Södra staden är ett utvecklingsområde som sträcker sig från Akademiska sjukhuset och Polacksbacken i norr, till Sunnersta i söder, från Gottsunda i väster till Fyrisån och förbindelserna till Bergsbrunna i öster. Områden och stadsdelar som ingår i södra staden är Rosendal, Ulleråker, Östra Gottsunda, Bäcklösa och norra Sunnersta (Uppsala kommun 2015c s. 8).

“Bygga mötesplatser” uttrycks i den fördjupade översiktsplanen som en vision för Södra Staden (Uppsala kommun 2015 d s.12):

“Möten mellan människor sker i stor utsträckning i de offentliga rummen; på torgen, i parkerna och grönområdena, i matbutiken, på förskolor och skolor men även på idrottsplatsen eller på något kulturellt evenemang. Goda mötesplatser för människor är en av de viktigaste kvaliteterna att utveckla i Södra staden. I Södra staden ska attraktiva och intressanta platser i mänsklig skala för mänskliga möten skapas för att ge utrymme för möten människor emellan.”

- Uppsala kommun, 2015c, s. 13.

Figur 23. Uppland i Sverige.

Figur 24. Uppland med större tätorter. Uppsala är en den största staden i Uppland, belägen ca 8 mil norr om Stockholm.

Karta 2. Stadsdelen Ulleråker i relation till Uppsala stad. Ortofoto från Eniro/© Lantmäteriet, i2014/764 © Lantmäteriet.

ULLERÅKER & PROJEKTOMRÅDE

Ulleråkers utveckling

I Ulleråker bor det idag ca 1800 personer (Uppsala kommun 2015c s.10), efter utbyggnaden kommer stadsdelen att ha tillförts 7000 nya bostäder samt skolor, service och verksamheter (Uppsala kommun 2015c s.4). Ulleråkers utveckling har varit präglad av kronans makt, den raka tillfartsvägen Dag Hammarskjölds väg anlades under 1600-talet på uppdrag av Drottning Kristina. Dag Hammarskjöld väg utgör tillsammans med Fyrisån Uppsalas bärande stråk (Uppsala kommun 2016c s.19 nya). Ulleråker förknippas med hospitalverksamheten som kom att prägla stadsdelens utveckling från slutet av 1800-talet. Sedan 1990-talet har sjukhusverksamheten avvecklats successivt och området innehåller idag främst bostäder (Uppsala kommun 2016c s.19-20). Ulleråker är även känt för den talldominerade skogen i Kronparken och på åsen med viktiga tallbestånd från 1600-tal (Uppsala kommun 2016c s. 16).

Målet för mötesplatser i Ulleråker

I planprogrammet beskrivs stadsdelens offentliga rum som viktiga mötesplatser för människor i vardagen, de ska möta olika målgruppers behov och önskemål och utformas tillgängliga för alla (Uppsala kommun 2016c s. 28). Vidare beskrivs det att Ulleråker ska utvecklas med en tydlig struktur av offentliga rum som bidrar till stadsdelens identitet och offentlig konst ska vara ett naturligt inslag i Ulleråkers stadsrum (Uppsala kommun 2016c s.44). Ett av de utpekade offentliga rummen är Årummet, som av kommunen bedöms ha stor potential att bli ett attraktivt park-och aktivitetsområde (Uppsala kommun 2016c s.17).

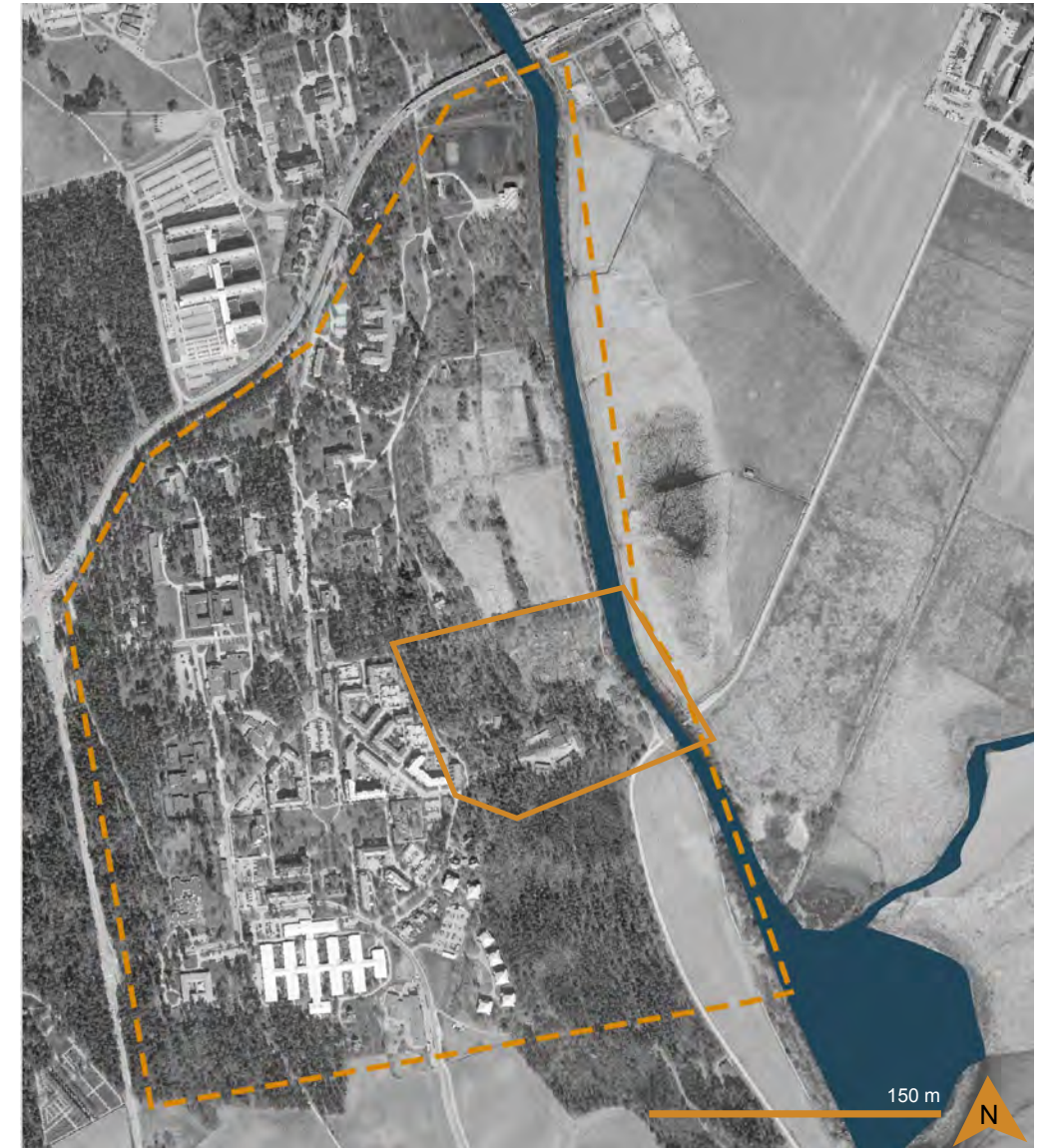
Uppsala kommun framhåller att en av de stora utmaningarna i utvecklandet av Ulleråker är att skapa starka samband mot omgivande stads-

delar (Uppsala kommun 2015c s. 28). Åsens känslighet beskrivs som en vidare utmaning, åsen är känslig ur miljösynpunkt då den utgör en viktig grundvattentäkt (Uppsala kommun 2016c s. 15).

Projektområde

Projektområdet (markerat i heldragen orange linje i kartan intill) är beläget i östra delen av Ulleråker. Områdets yta är ca 12,5 ha och gränsar i väst till ett bostadsområde och i övriga väderstreck mot olika naturmiljöer. Centralt i området, på åsen, finns garage, förråd och en nedlagd panncentral. Ett par av de lägre byggnaderna används för verktygsförvaring och garage, övriga står tomma. Den stora byggnaden, panncentralen, är idag tom och oanvänd. I en utredning av Ulleråkers befintliga byggnader (Lundgren 2014) beskrivs att panncentralen är från 1930-talet.

I planprogrammet för Ulleråker uttalas visionen om att skapa en mångfunktionell mötesplats kring den gamla panncentralen. Det beskrivs att platsen kan utvecklas utomhus och inomhus med en stark koppling till åstråket och dess aktivitetsytor. Mötesplatsen kan även bli ett entréområde till skogen på åsen. Målet är att det ska utvecklas till en mötesplats för kultur- och fritidsaktiviteter för att på så sätt bli en plats som lockar människor från andra stadsdelar (Uppsala kommun 2016c s.36). Projektområdet presenteras närmare i kapitlet Platsanalys.

Karta 1. Projektområde i heldragen linje i relation till stadsdelen Ulleråker (streckad linje). Ortofotot visar dagens situation. Ortofoto från Eniro/© Lantmäteriet, i2014/764 © Lantmäteriet.

Karta 3. Projektområdet markerat i heldragen linje. Den nedlagda panncentralen är markerad i orange och garagebyggnaderna i vitt. Ortofoto från Eniro/© Lantmäteriet, i2014/764 © Lantmäteriet.

PLANER FÖR ULLERÅKER I FÖRHÅLLANDE TILL VÅRT PROJEKTOMRÅDE

Då vårt projektområdet hamnar i ett annat sammanhang i och med Ulleråkers omvandling krävs en undersökning av planprogrammet för stadsdelen. Undersökningen syftar till att få en förståelse för hur vårt projektområdes förutsättningar och strukturer kommer att påverkas efter utbyggnaden. Vi redovisar här våra upplevelser av stadsdelen idag och kommenterar Uppsala kommuns pågående planer.

Stråk

Ulleråker avgränsas i väst av de trafikerade bilvägarna Dag Hammarskjölds väg och i norr av Kungsängsleden. Bilvägarna utgör viktiga kommunikationsleder för Uppsala och stadsdelen. En av de viktigaste befintliga cykellederna är den som sträcker sig från Uppsala centrum i norr, förbi Sveriges Lantbruksuniversitet, till Ekoln i söder. Cykelleden passerar Stads-trädgården, Studenternas Idrottsplats och Lundellska skolans idrottsplats. Uppsala kommun (2015c s.23) planerar att utveckla flera cykelstråk genom stadsdelen, de redovisas med svarta pilar i kartan längst till höger. Flera utvecklade cykelleder löper genom vårt projektområdet, vilket stärker dess tillgänglighet.

Ulleråkers närmaste anslutande väg över Fyrisån är Kungsängsleden i norr, nästa övergång är Flottsundsbron i söder. Planprogrammet redovisar inga nya övergångar över Fyrisån inom vårt projektområde.

Målpunkter

Stadsdelen ligger i ett nätverk med bland annat universitet och idrottsplatser, vilket kan samla en bred målgrupp till vårt projektområde. Det finns målpunkter i närområdet kring projektområdet, bland annat Sveriges Lantbruksuniversitet och Uppsala Akademiska Roddsällskap i söder, fotbollsplaner i norr, universitetet Ång-

strömlaboratoriet i nordväst och naturreservatet Kungsängen i öst. Rekreationstråken utgör idag målpunkter vilket skapar potential till större rekreationsupplevelser om platser och stråk kopplas samman - förslagsvis kan naturreservatet Kungsängen kopplas samman med Linnéstigarna. Fler målpunkter i området är Fyrisån med anslutning till Linnéstigen uppe på åsen, bostadsområdet i väst och odlingsområdet intill ån. Närmaste busshållplats för projektområdet idag finns vid Lindparken på Ulleråkersvägen och planeras finnas kvar efter utbyggnaden.

Grönstruktur & Rekreati onsstråk

De tre större naturrummen i Ulleråker är åsen, årummet och slätten. Kommunen planerar att utveckla gröna kopplingar mellan stadsdelens befintliga gröna rum. Stadsdelens befintliga gröna rum visas i fält i kartan närmast till höger, de planerade kopplingarna illustreras med pilar. Kopplingarna 1, 5 och 6 som löper inom projektområdet.

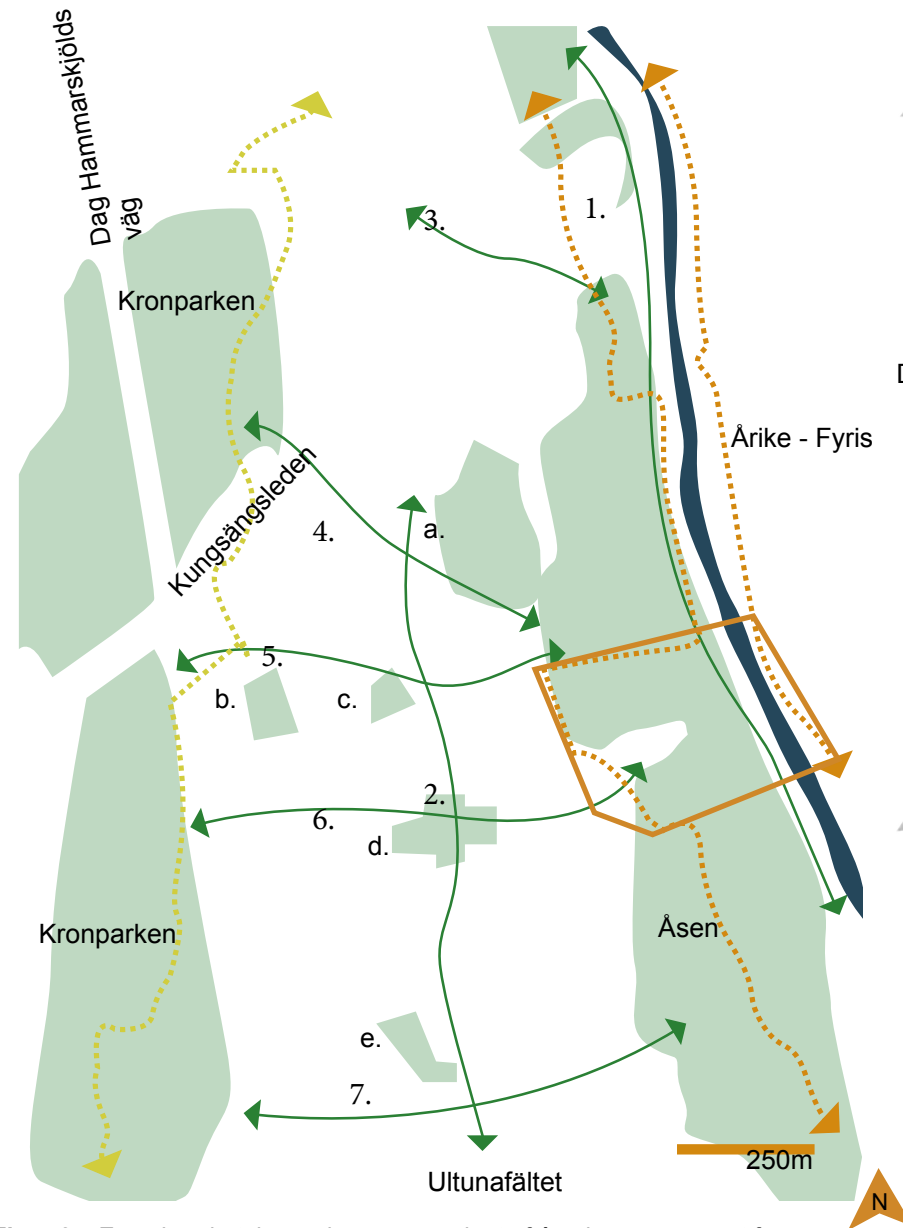
Rekreatiönsstråken Gula stigen och Linnéstigar löper genom Ulleråker idag och deras sträckning är oförändrad efter utbyggnaden. Området kring Fyrissan prioriteras i planprogrammet där Årummet ska utvecklas som en fortsättning på aktivitetsstråket som löper längs ån i stadens centrala norra delar.

Då vi anser att Fyrisån är viktig ur ekologisk och rekreativ synpunkt bör ån tillgängliggöras, idag saknas bryggor och sittplatser inom vårt projektområde som kan skapa en starkare vattenkontakt.

Bebyggelse

Den planerade bebyggelsen påverkar inte vårt projektområde, det befintliga bostadsområdet väster om projektområdet behålls efter utbyggnaden av stadsdelen.

GRÖNSTRUKTUR & REKREATIONSSTRÅK

Figur 25. Egen bearbetning av kommunens karta från planprogrammet för Ulleråker (2015c s. 22-23).

PLANERADE GRÖNA KOPPLINGAR

1. Åstråket
2. Vingmuttern- Lindparken- Ultunafältet
3. Polacksbacken- Årummet
4. Tallstråket
5. Kronparken - Hospitalkyrkogården - Vattentornet- Åsen- Årummet
6. Kronparken - Lindparken - Åsen- Årummet
7. Parkbryggan mot Ultunafältet

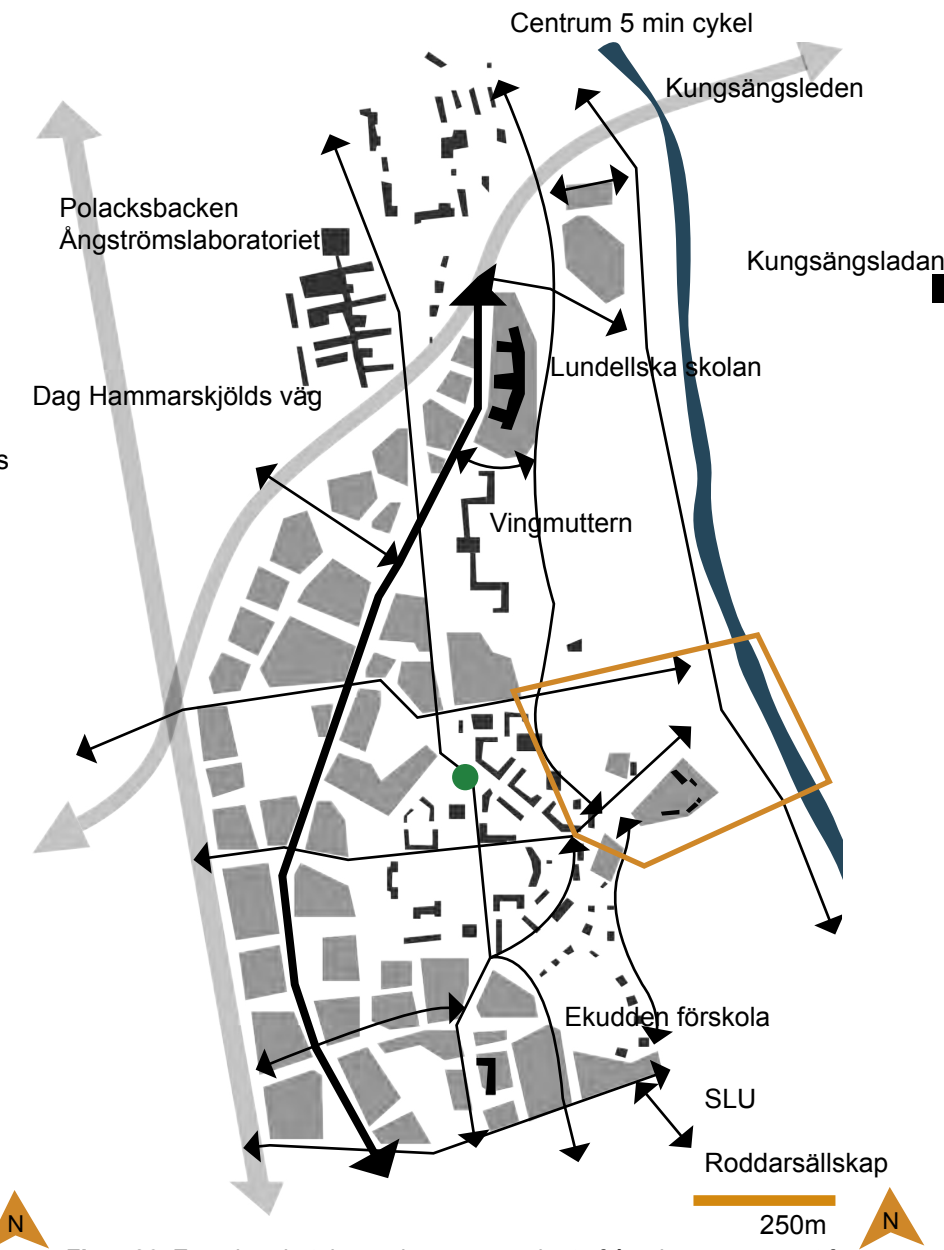
BEFINTLIGA GRÖNA PLATSER

- a. Vingmuttern med parkmiljöer
- b. Kyrkogården
- c. Kulle med vattentorn
- d. Lindparken
- e. Kulle mot fältet

BEFINTLIGA
REKREATIONSSTRÅK

- Gult - Gula Stigen
Orange - Linnéstigar

MÅLPUNKTER, STRÅK & BEBYGGELSE

Figur 26. Egen bearbetning av kommunens karta från planprogrammet för Ulleråker (2015c s. 22-23).

- Planerad kvartersstruktur
- Befintlig bebyggelse
- Projektområdets avgränsning
- Planerat stomlinjestråk
- Utvecklade cykelstråk
- Projektområdets närmaste hållplats idag, behålls

UNDERSÖKNING AV MÖTESPLATSER I UPPSALA

“De ger även möjligheter till upplevelser, avkoppling och olika aktiviteter utifrån egna behov och önskemål. De fungerar som informella mötesplatser men också som arena för konserter, teater, utställningar eller manifestationer”

- Boverket, 2010, s.14

I enlighet med Boverkets (2007 s.19) beskrivning av grönområdets funktioner, är målet med mötesplatsen i Ulleråker att den ska fungera som en plats för informella möten och samtidigt erbjuda aktivitet, rekreation och kultur. För att förstå behovet av en mångfunktionell, grön mötesplats i Uppsala har aktiviteter i stadens grönområden och urbana miljöer undersökts.

Grönområden med idrott & rekreation

Inom och i närheten av staden finns det flera större grönområden - så som parker och naturreservat - med möjlighet till idrott och rekreation. Ett par av stadens parker är Frodeparken och Vasaparken (Uppsala kommun u.å.b), nämnda parker tillsammans med fler parker i staden anser vi har en klassisk parkanvändning med typiska inslag som perennplanteringar, gräsmattor och lekplatser. Parkerna används främst för rekreation och har hög skötselnivå.

Stadsträdgården är intressant då den fungerar som en social mötesplats med tillfälliga kultur-evenemang och festivaler, gestaltad efter tydliga principer om stråk och noder. Stadsträdgården är ett exempel på en klassisk park med hög skötselgrad innehållande klippta gräsmattor, perennplanteringar och en stor variation i växtmaterial.

Stadens grönområden erbjuder stora möjligheter till idrott, exempelvis finns det skid- och motionsspår i Stadsskogen, Årike-Fyris och på Studenternas Idrottsplats (Uppsala kommun

2014). Flera grönområden har även utegym, gym finns exempelvis i Stadsskogen, Librobäck och Kapellgärdesparken (Uppsala kommun 2015a). Under vinterhalvåret finns det ett flertal platser för skidsko på både naturisar och spolade isar (Uppsala kommun 2016b), sommaraktiviteter inkluderar kanotpaddling och bad i Fyrisån (Uppsala kommun 2015b).

Projektområdet ligger i friluftsområdet Årike-Fyris som sträcker sig längs Fyrisån från Kungsängsbron i centrala Uppsala till Flottsundsbron i söder. Friluftsområdet innehåller Uppsalas karaktäristiska landskapselement Fyrisån, Uppsalaåsen och Uppsalaslätten med naturreservatet Kungsängen (Upplandsstiftelsen u.å.). Samtliga landskapselement återfinns inom projektområdet. Genom Årike-Fyris, både öster om Fyrisån och på Uppsalaåsen, löper Linnéstigar. Stigarna är rekonstruktioner av Carl von Linnés åtta pedagogiska naturvandringar runt Uppsala (Upplandsstiftelsen u.å.), två av dem löper inom projektområdet. Årike-Fyris beskrivs av kommunen som känslig naturmiljö (Uppsala kommun 2016c s. 17).

Mötesplatser i staden

För unga finns det möjlighet att träffas i någon av stadens fritidsgårdar, belägna i anslutning till stadens högstadieskolor. Fritidsgårdarna arrangerar bland annat festivaler och sportevenemang så som fotbollsturneringar (Uppsala kommun 2016a). Stadens kulturintresserade kan ta del av Uppsalas rika teaterliv, några av stadens teatergrupper är Gottsunda Dans & Teater, Reginateatern, Riksteatern och Uppsala Stadsteater (Uppsala kommun 2015e). Universitetsstudenter har stora möjligheter att engagera sig i teatergrupper, körer, orkestrar eller dansgrupper på universitetsnationer (Uppsala student u.å.). Ett populärt kulturevenemang är Kulturnatten som hålls årligen i september med

aktiviteter runt om i staden (Uppsala kommun 2015f). Fler mötesplatser beskrivs av kommunen vara Grand kulturhus för unga, Ungdomens hus, Café Genomfarten och Vox Publicum (Uppsala kommun 2016a).

En ny grön mötesplats i Ulleråker

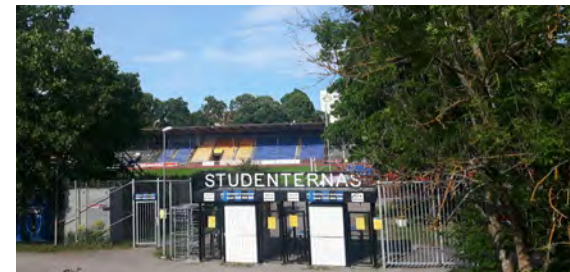
Undersökningen visar att det i Uppsala finns kulturella mötesplatser i stadens urbana rum och att stadens gröna mötesplatser främst fokuserar på idrott och rekreation. Vi menar att grönområden - utöver idrott och rekreation - kan erbjuda aktiviteter som vanligtvis förekommer i det urbana rummet. Exempelvis kan grönområden vara platser för dans, teater och konst, vilket i viss utsträckning finns i Uppsala idag, exempelvis i Stadsträdgården. Dock finner vi aktiviteterna främst i vad vi kallar en klassisk parkmiljö, ett komplement till stadens befintliga parker är en naturpark där ett grönområdes naturliga förutsättningar tas till vara på. Den nya, gröna mötesplatsen utfomas i den östra delen av Ulleråker, stadsdelens och projektområdets förutsättningar analyseras på följande sidor.

Fotografi 6. En anlagda lekplatsen i Vasaparken.

Fotografi 7. En öppen gräsyta i Vasaparken.

Fotografi 8. Ingången till Studenternas IP.

Fotografi 9. En av Stadsträdgårdens perennplanteringar.

Fotografi 10. Grand Kulturhus.

Fotografi 11. En av Gula Stigens entréer.

PLATSANALYS

PROJEKTOMRÅDET

ANALYS AV PROJEKTOMRÅDET

Analysen har upprättats efter Kevin Lynchs terminologi med kompletterande begrepp. Projektområdets stråk och noder har undersökts, efter Carmona et al.s (2010, s. 202) resonemang om att mötesplatser ofta förekommer inom ett vältetablerat rörelsenätverk. Inom projektområdet har även platsens rumsligheter undersökts - rumsligheterna definieras av topografi, vegetation, byggda strukturer, kantzoner och markmaterial. Analysen av rumsligheter med kantzoner följer Gehls (2010, s. 137) resonemang om att platser som saknar tydliga kanter har dåliga förutsättningar för att skapa bra vistelsemiljöer.

Entréer

Det finns idag flera ingångar till platsen, av varierande tydlighet. De tydligaste entréerna finns vid bostadsområdet i väst och vid Årummet i öst.

Från norr nås projektområdet bland annat längs cykelstråket vid ån där den nordöstra entrén tydlig och en större delen av projektområdet ses härifrån. Entrén markeras där en trädallé som löper innefrån Stadparken i centrala Uppsala abrupt slutar. Det finns också en potential entré centralt i norr där en trädallé längs en mindre gångväg i nord-sydlig riktning slutar intill cykelvägen som avgränsar området i norr. I nordväst har entrén förutsättningar att bli tydlig då den består av en korsning/nod mellan två gång- och cykelstråk intill bostadsområdet. För att locka besökare till projektområdets centrum behövs någon form av skyltning här.

Området har flera tydliga ingångar från väst, bestående av anlagda vägar kopplade till bostadsområde där den övre västra entrén leder förbi den tomma panncentralen. De två nedre entréerna leder in till de hårdgjorda ytorna framför panncentralen och garagen. Entréerna har

stor potential till att bjuda in besökare på platsen men behöver ny utformning för att vägarna till byggnaderna ska upplevas offentliga.

Den sydvästra entrén ligger intill ett glest skogsparti intill den välanvända cykelvägen i nord-sydlig riktning. Låg risvegetation gör att panncentralen och omgivande byggnader skymtas men entrén är idag svag och bör utvecklas i förslaget för att tillgängliggöra platsen via ett vackert naturområde. Vidare nås området från en mindre grusstig i söder som är kopplad till Linnéstigen på åsen och därför viktig att utveckla för att upplevas som en entré till området.

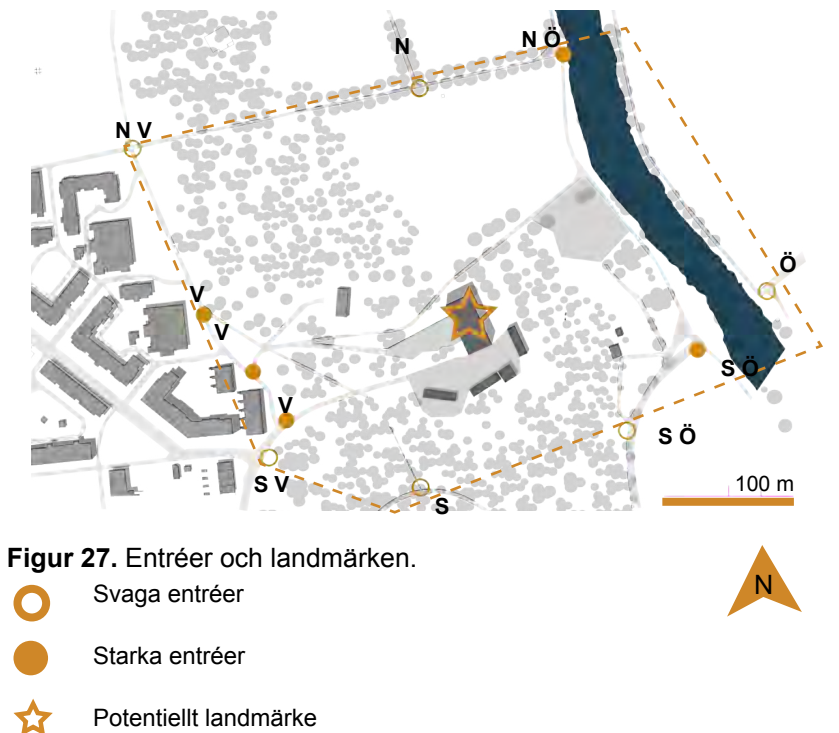
Åsens sydöstra entré består av en öppning mellan träden intill bilvägen som slutar vid Vindbron. Här finns idag ett enkelt staket med rep och en upptrampad stig som visar på platsens användning, men behöver någon form av tillägg som uppmärksammar den från ån och vägen. Den sydöstra entré vid cykelstråket längs ån är stark, då besökare via cykelstråket automatiskt leds in på platsen och rumslighetens förändring mellan öppet till slutet. Områdets potentiella entré i öster finns vid Vindbrons kvarlämnade fundament där det välanvända rekreationsområdet öster om Fyrisån kan tillgängliggöras genom en ny bro.

Stråk & Barriärer

Projektområdet ingår i ett brett rörelsenätverk med olika typer av stråk som från väster nås med bil från bostadsområdet i väster på Henry Säldes väg. Söderifrån nås området med bil via Västra Vindbrovägen som slutar vid Vindbron. Från norr nås området via cykelväg längs ån eller via Ulleråkvägen med buss. Områdets mest frekvent använda stråk är cykelbanan i nord-sydlig riktning längs ån och cykelvägen vid bostadsområdet i väst samt gång- och cykelvägen i öst-västlig riktning centralt belägen i

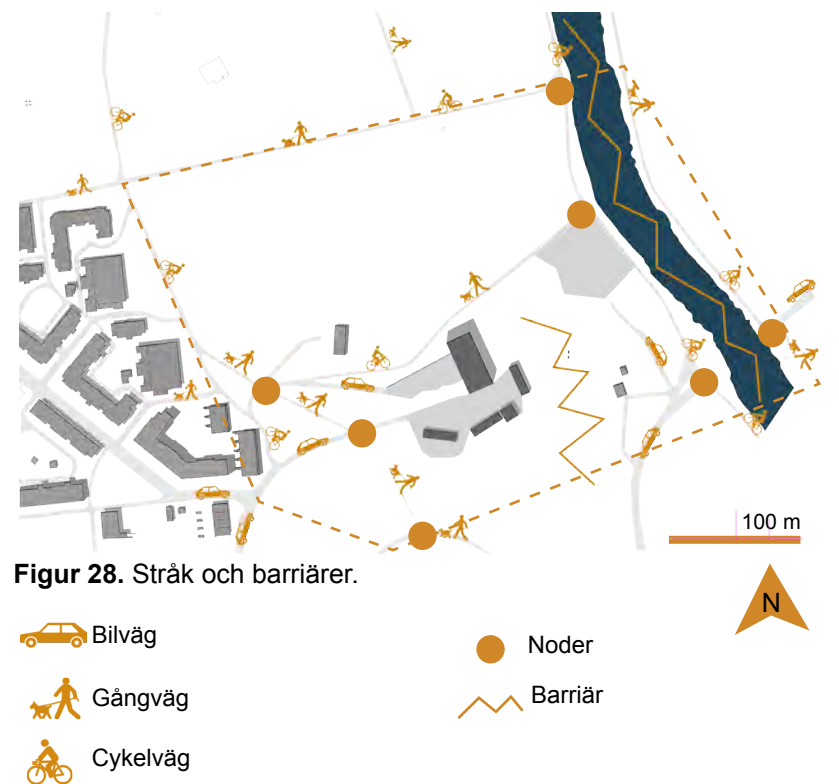
området. Fler mindre sammankopplande stråk kan öka användningen av platsen.

Projektområdets östra område är fränkopplat och otillgängligt på grund av omöjlighet att korsa Fyrisån, därför utgör Fyrisån en barriär mellan stadsdelens östra och västra delar. Länken bör utvecklas då östra Årike-Fyris och Kungsängsreservatet hyser stor potential till rekreation och naturupplevelser. Uppsalaslätten (rekreationområdet öster om Fyrisån) borde bättre inkluderas i Ulleråker och utnyttjas som en tillgång för hela stadsdelen.

Figur 27. Entréer och landmärken.

- Svaga entréer
- Starka entréer
- ☆ Potentiellt landmärke

Figur 28. Stråk och barriärer.

- 🚗 Bilväg
- 🚶 Gångväg
- 🚲 Cykelväg
- Noder
- ⚡ Barriär

ANALYS AV PROJEKTOMRÅDET

Vegetationstyper

Grönstrukturens olika typer utgör en styrka för platsen. Vegetationstyperna skiljer sig åt i mån av karaktär med främst höga tallar och sly i skogsdelen, låg gräsvegetation mellan ås och å och förekomst av klibbal och vass längs ån. Områdets olika vegetationstyper skapar varierande upplevelser och bidrar till rumsliga upplevelser på platsen. Där platsens vegetation utgör en upplevd rumslighet redovisas den under stycket Rumslighet.

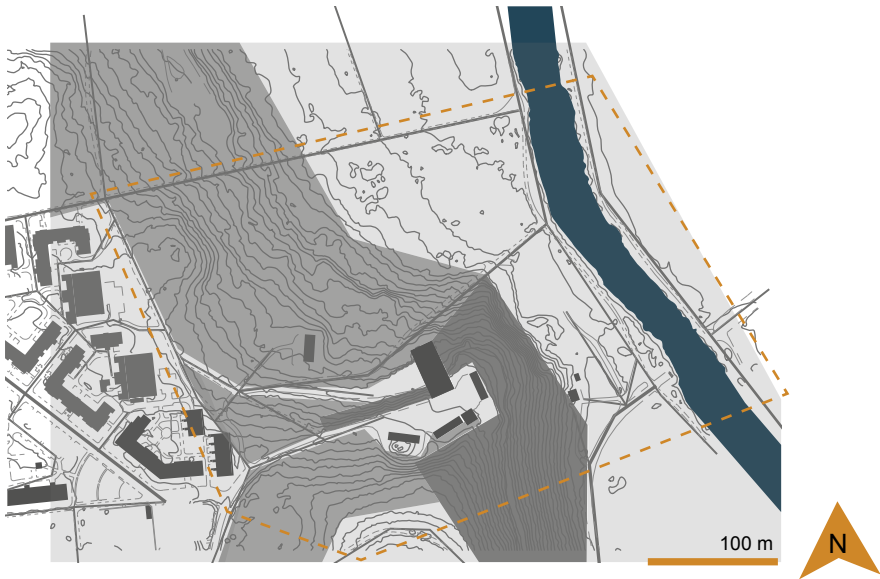
Spår av användning

Spår av olika användningar visar potentialen att utveckla området till en mångfunktionell plats med olika typer av mötesplatser. De olika användningarna skapar en brokig karaktär på platsen och den upplevs splittrad då de flesta aktiviteter och funktioner är uppdelade på olika delområden. Det finns få platser där människor kan stanna upp och ta del av naturen, området saknar sittplatser. Området upplevs som en passage snarare än en destination. Den största användningen som observerats är rekreativ aktivitet, främst i form av vandring, cykling och jogging.

Utbyggnaden av Ulleråker för med sig ett tillskott av användare i projektområdet. De nya besökarna består troligen främst av invånare i Ulleråker men med nya vägar för cykel, gång och kollektivtrafik kan även besökare från stadens andra stadsdelar lättare ta sig till området. Projektområdets anslutande rekreationsstråk, Gula stigen och Linnéstigen, kan få en högre användningsgrad vilket kan bidra till att fler människor uppmärksammar och använder det. Den idag tomma panncentralen planeras av Uppsala Kommun bli aktivitetshus för unga vilket lockar en ny målgrupp till platsen.

Tillgänglighet

Den kuperade skogsmiljön är idag bitvis otillgänglig vilket medför att en del naturupplevelser går förlorade för människor med sämre rörelseförmåga. Samtliga hårdgjorda ytor är i sin befintliga utformning fysiskt tillgängliga och nås enkelt med bil. Åsens topografi bidrar med naturliga plataer och rumsligheter som med fördel kan användas vid gestaltning - nivåskillnaderna kan utvecklas till olika typer av mötesplatser så som sittplatser, utsiktsplatser, lekmiljöer, etc. För att möjliggöra det behöver åsen en struktur som tillgängliggör höjderna. Därutöver behöver sly röjas, både för tillgänglighet och för att möjliggöra utsikten över årummet och slätten.

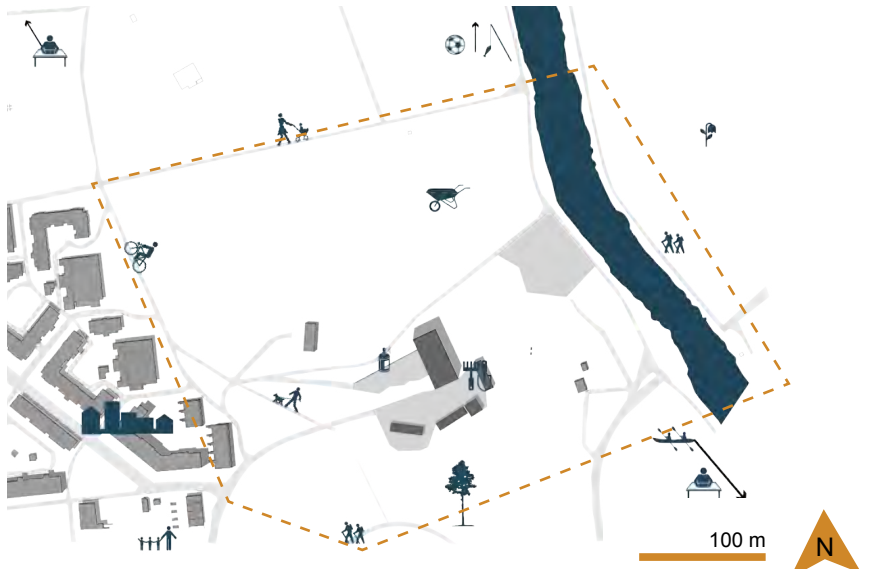

Figur 30. Tillgängligheten i projektområdet -
ljus grå mest tillgängligt, mellan medel, mörkt grå minst

Figur 29. Områdets olika vegetationstyper.

Ängsmark	Odlingsslotter/gräsmark
Blandskog med främst tall	Lämnad odlings/betesmark

Figur 31. Aktiviteter och upplevelsevärden inom projektområdet och dess närhet.

Tallskog	Vardagsmotion	Förskola
Bostadsområde	Graffiti	Uppsala roddklubb
Naturreservatet Kungsängen	Hundpromenad	Idrottsanläggning
Verkstad	Friluftsliv	Universitet
Odling	Fiske	
	Cykling	

ANALYS AV PROJEKTOMRÅDET

Rumslighet

Projektområdets topografi, vegetation, byggda strukturer, kantzoner och markmaterial bidrar till upplevelsen av olika rumsligheter. Nedan följer en redogörelse för de rum av olika karaktärer som anses har potential till att utvecklas som mötesplatser.

Uppe på åsen skapar de byggda strukturerna - garagen och panncentralen - väggar med skydd kring den hårdgjorda ytan (1) och bidrar till ett behagligt mikroklimat. Den hårdgjorda ytan (2) väster om ån ramar in av åsryggen i väst och uppväxt vegetation i söder, men är öppen mot ån samt mot det centrala rörelsestråket. Öppningen kan vara en fördel vid utformning av platsen då den gör ytan synlig för människor som rör sig i närheten.

Årummet (3) upplevs som en rumslighet på grund av inramande vegetation längs Fyrisån som skapar en kant för området. Härifrån är det vyn över den öppna slätten i öst tillsammans med vattnet som ger platsen en för området unik karaktär gör att platsen har stor potential till att bli en uppskattad, trivsamt plats. Den öppna slätten (4) skiljer sig markant från övriga rumsligheter inom projektområdet. I väst definieras rummet av Fyrisåns kantvegetation, i öst upplevs rummet öppet mot slätten. Den fria sikten och vegetationen som en slags vägg bidrar till upplevelsen av platsen som trivsamt.

Odlingsområdet (5) är en stor, öppen yta som i väst ramar in av en brant slänt och i norr av en tät lövträdsallé. Mot ån och cykelvägen i öst saknas nästan helt högre buskar och träd vilket gör att rummets kant upplevs svagare. Det kan vara en fördel vid utformning av platsen då besökare som rör sig längs ån har en översikt av platsen och det finns möjligheter att bjuda in till odlingen.

Intill områdets centrala rörelsestråk finns en öppen platå (6) belägen på samma höjdhöjda som panncentralens lägsta nivå. Platån är placerad intill en brant slänt med sikt över Årummet och slätten och kanterna definieras av vegetation på samtliga sidor utom den östliga sidan mot slätten. Söder om platån skapar den gamla panncentralens västra fasad tillsammans med åsslätten i söder (7) en tydlig rumslighet intill områdets centrala gångstråk.

Bakom den västra byggnaden på den hårdgjorda ytan (1) finns en stark rumslighet definierad av byggnadens södra fasad och åsslättens omgärdande väggar (8). Åsslätten påminner om en amfiteater med dess mjuka sluttning och rundade kanter. Rummet upplevs intimt med slättens höga tallstammar som väggar. I skogen uppe på åsen (9) finns en öppning mellan tallstammarna där rummet är beläget mellan den grusbeklädda Linnéstigen och de tomma garagen. Marken består av låg vegetation och mossbeklädda stenar. Solljuset når platsen och bidrar till rummets lugna, intima karaktär och kan användas för att koppla samman Linnéstigen med området kring panncentralen.

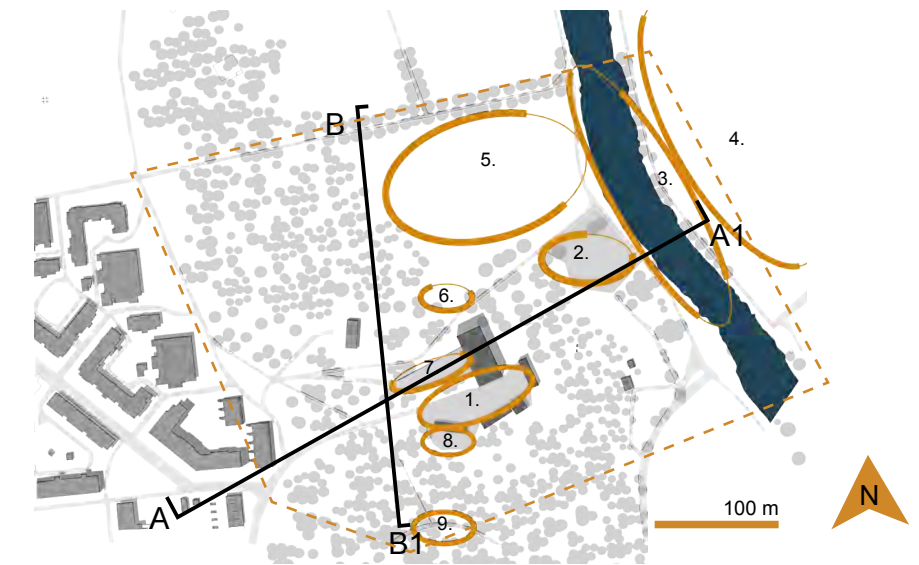
Siktlinjer

Det kuperade landskapet skapar möjlighet till långa siktlinjer över Fyrisån och slättlandskapet i öster. I dagsläget skymms siktlinjerna till viss del av sly.

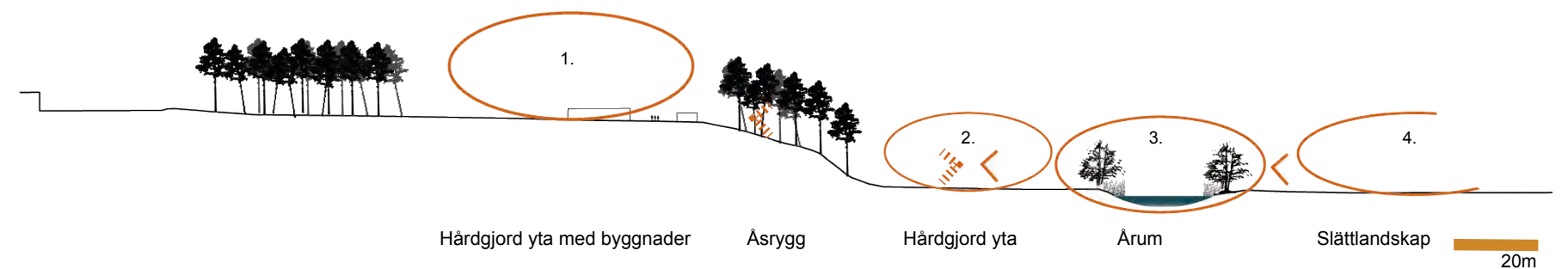
Sammanfattning platsanalys

En stor kvalitet för projektområdet är att det innehåller avsnitt av Uppsalaåsen, Fyrisån och Uppsalaslätten. Landskapselementen utgör viktiga naturområden, riktmärken och bidrar med identitet till området. Uppsalaåsens naturliga nivåskillnader kan användas som sittplatser, lekmiljöer eller aktivitetsplatser. Projektområdet

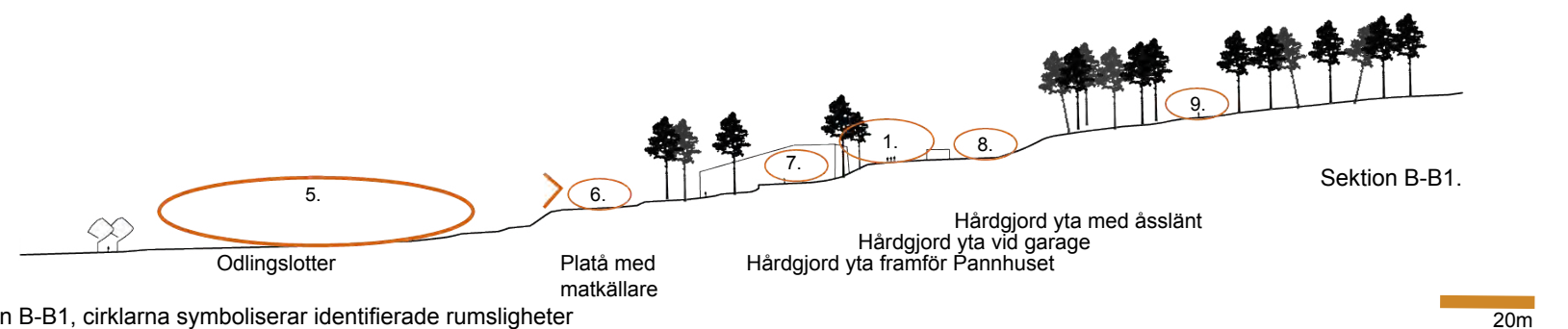
har tydliga rumsligheter av olika karaktärer vilket ses som en stor tillgång, rumsligheterna kan i gestaltningen utvecklas till mötesplatser med olika användningar och upplevelser. Områdets många entréer och väl använda rörelsestråk gör att det har en stor potential att bli en attraktiv mötesplats. Åsen topografi erbjuder intressanta vyer över Årummet och Uppsalaslätten, åsen behöver dock tillgängliggöras för att fungera som mötesplats. De hårdgjorda ytorna erbjuder mångfunktionell användning och bör därför i stor utsträckning behålla sitt befintliga utseende.

Figur 32. Definierade rumsligheter inom projektområdet, den starkare linjen symboliserar tydliga kanter.

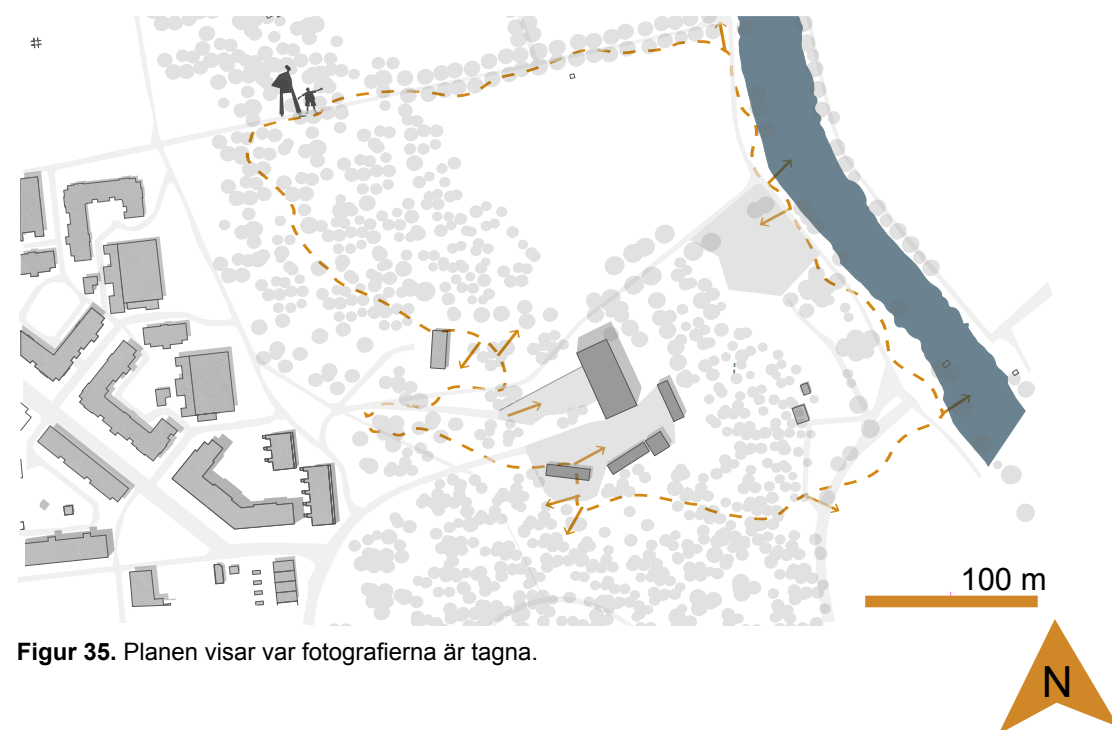

Figur 33. Sektion A-A1, cirkarna symboliserar identifierade rumsligheter med samma numrering som i Figur 32, klammarna siktlinjer.

Figur 34. Sektion B-B1, cirkarna symboliserar identifierade rumsligheter med samma numrering som i Figur 32, klammarna siktlinjer.

EN VANDRING GENOM LANDSKAPET

Fotografi 12.
Nordöstra entrén

Fotografi 15.
Vy över ån

Fotografi 13.
Vy över odling

Fotografi 14.
Hårdgjord yta vid ån

Fotografi 16.
Panncentralen

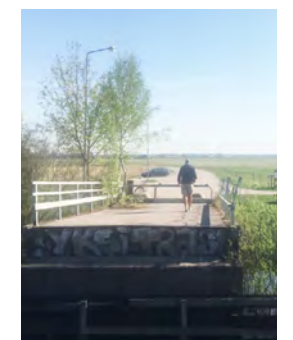
Fotografi 18.
Hårdgjord yta mellan garage

Fotografi 19.
Rumslighet mellan garage och åsslänt

Fotografi 20.
Tallskog uppe på åsen

Fotografi 17.
Vindbrons fundament

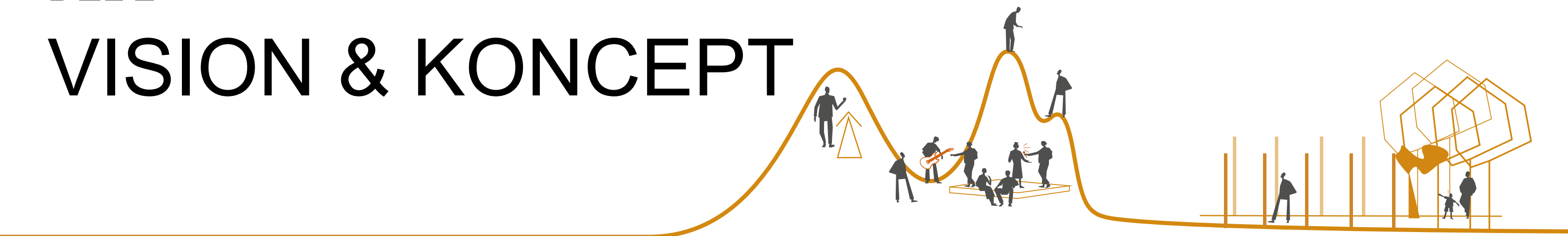

Fotografi 21.
Sydöstra entrén till åsen med
utblick över fältet

DEL 2

VISION & KONCEPT

VISION

Platsens befintliga kvaliteter som läget, de olika naturtyperna och rumsligheterna skapar potential till möten och lyfts i gestaltningen. Utformningen stimulerar till möten och fysiska, visuella och sociala barriärer överbryggas.

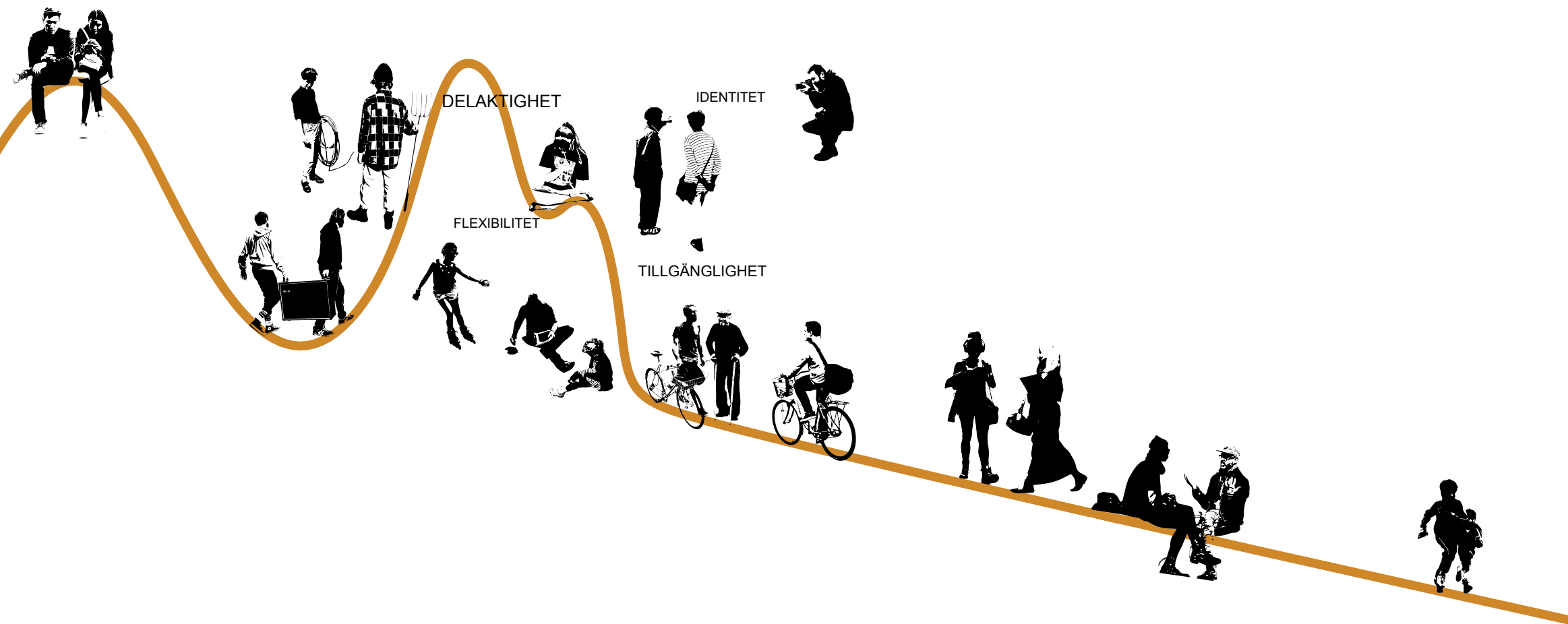
Gestaltningen har en lekfull arkitektur som bjuder in till delaktighet och aktivitet. Naturparken innehåller olika rumsligheter och upplevelser samtidigt som förslaget har en övergripande idé som ger området en tydlig identitet. Naturparken känns trygg och besökare lockas till rörelse inom och genom parken. Gestaltningen tar till vara på platsens förutsättningar och erbjuder samtidigt nya, spännande platser.

Utformningen av naturparken är en viktig del av Ulleråkers utveckling och platsen utgör även en attraktion för hela staden. Förslaget bidrar till att gynna ett rikt vardagsliv och fungerar över hela dygnet och de olika årstiderna. Gestaltningen uppmuntrar tillfälliga arrangemang och lämnar även utrymme för framtida förändringar och behov.

Visionens ledord är delaktighet, flexibilitet, tillgänglighet och identitet.

” Som en del av det offentliga rummet är många grönområden mycket demokratiska platser i staden. Parker och andra delar av grönstrukturen som inte är präglade av näringsliv och handel, lockar till sig många olika typer av människor oavsett inkomst, ålder och etnicitet, för aktivitet och rekreation. Således bidrar dessa platser till ökad integration och social sammanhållning. ”

- Boverket, Bostadsnära natur, 2007 s. 19-20

Figur 37. Vision

KONCEPT

theatRUM - en scen för alla

tea'ter (latin thea'trum, av grekiska the'atron), ursprungligen av teaterns åskådarrum, senare gruppen av åskådare och till sist hela anläggningen med både spelplats och åskådarrum
- Nationalencyklopedin, u.å.

Det dramatiska landskapet med tydliga rumsligheter som amfiteaterlika backar inspirerade till konceptet

- **theatRUM, en scen för alla**

Amfiteatrarna är scener för möten och deltagande, i lokalerna huserar så väl dag som kväll olika typer av evenemang och verksamheter som konserter och studiecirklar. Konceptet är uppbyggt av fler gestaltungsprinciper bland annat dramaturgi, upplevelser på olika nivåer med ett genomgående inslag av ljud, ljus och konst.

Naturparken är en koreografi av rörelser och upplevelser. Rörelsen binder samman platser med olika sociala rum - scener för möten och deltagande. Med ny scenografi på platsen uppmärksammas dess kvaliteter och besökaren får upp ögonen för landskapet som i sig erbjuder olika kulisser. I de olika rummen finns utrymme för temporära uttryck så som skulpturpark och ljud/ljusinstallationer. Scener för möten och deltagande läggs inte bara i landskapet utan även i de befintliga byggnaderna.

Scenerna erbjuder flexibel användning och scenografin kan byggas om för att skapa nya miljöer. Koreografin, scenerna och scenografin är tillsammans det identitetsskapande för parken och de gestaltas med ett enhetligt uttryck. Naturparken är öppen och tillgänglig för alla och det är fritt inträde!

KOREOGRAFI + SCENER + SCENOGRAFI = theatRUM

Figur 38. Vision

FORMIDÉ

Åsrygg, å och slätt

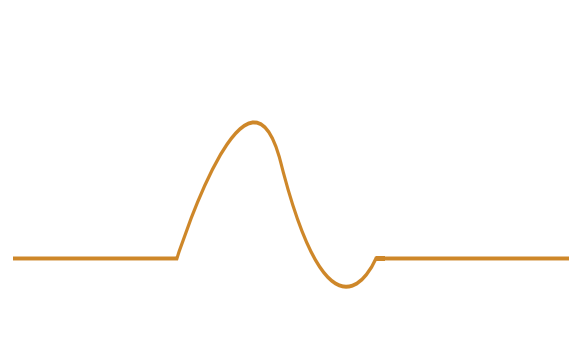
En stor kvalitet för projektområdet är att det innehåller avsnitt av Uppsalas karaktäristiska landskapselement Uppsalaåsen, Fyrisån och Uppsalaslätten. De utgör viktiga naturområden, riktmärken och ger identitet till området. Uppsalaåsen gör att naturparken omgärdas av naturliga nivåskillnader, genom att utnyttja nivåskillnaderna kan spontana sittplatser, lek-miljöer och aktivitetsplatser skapas. Strukturen i naturparken tar inspiration av den omgivande topografin och landskapets organiska former.

Kantiga former kontrasterar

Med inspiration från referensprojektet Natur-park Südgelände tillsammans med Cullens resonemang om att människors intresse stimuleras av kontraster, görs gestaltningens tillägg i kantiga, strikta former. Tilläggen kontrasterar på så sätt mot naturens organiska, mjuka former och skapar ett identitetsstarkt och spännande formuttryck. Kontrasterna får naturparken att uppmärksammas vilket lockar dit människor. Tilläggen bidrar med något nytt på platsen då de görs i material som inte återfinns idag. Med ett formgrepp som detta kan oväntade möten skapas. Besökare stannar upp och höjer blicken för att kanske möta en annans.

Uppfattade linjer och riktningar

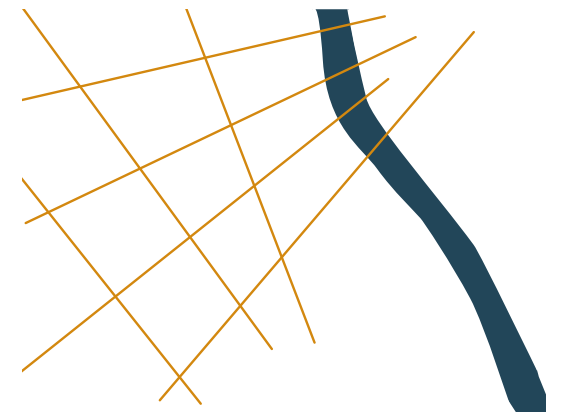
Utformningen grundas även i uppfattade starka linjer och riktningar. Projektområdets linjer och riktningar utgörs främst av strikt anlagda trädalléer i norr och tydliga siktlinjer. Efter tolkning av Carmona et. al.s princip placeras grupperade element i linjerna för att skapa mönster och rytm. Ett successivt uppfattat mönster används vid utformandet av en dramaturgisk vandring för en rikare upplevelse samt för att binda samman områdets fragmenterade delar, efter tolkning av Cullen.

Figur 39. Åsrygg, å och slätt.

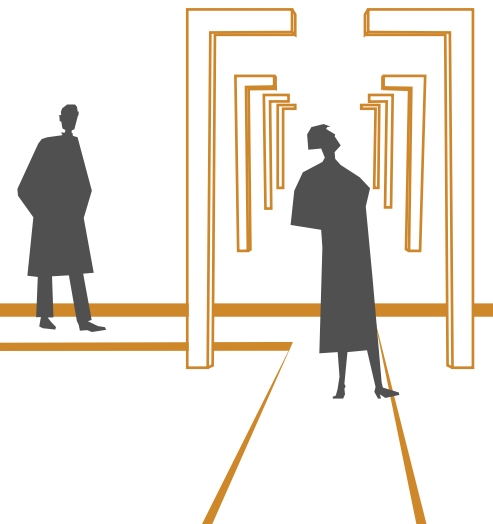
Figur 40. Kantiga former kontrasterar.

Figur 41. Uppfattade linjer och riktningar.

GESTALTNINGSFÖRSLAG

ILLUSTRATIONSPLAN

Figur 42. Illustrationsplan skala 1:1500/A3

FÖRSLAGETS TRE DELAR

KOREOGRAFI

Koreografins utformning grundas i Gordon Cullens teori om att det mest effektiva sättet att binda samman en fragmenterad miljö är att koppla samman golvet. Koreografin erbjuder olika kontrastrika upplevelser och leder besökaren genom naturrum och byggda rum. Längs med koreografin finns platser för möten, vila eller utsikt på både höga och låga nivåer.

Förslagets koreografi gestaltas i olika material. Rörelsestråket ansluter till befintliga entréer och vägar och går genom områdets olika naturrum och scener. På så sätt kopplas naturparkens olika upplevelser samman.

Längs de koreograferade vandringarna/stråken kan objekt döljas för att senare uppenbaras i nya vyer. Miljön framhävs ur olika vinklar för att skapa nya upplevelser och sekvenser av öppenhet och inramning.

SCENER

Förslagets scener är huvudsakligen belägna i identifierade rumsligheter så som naturliga nivåskillnader. Scenerna finns i miljöer av olika karaktär, exempelvis på hårdgjord, öppen yta eller i mindre gröna rum.

Scenernas miljöer har olika skala, karaktär och unikheter. De olika scenerna har olika material, exempelvis kan scenerna vara på hårdgjord mark, i naturlig miljö eller vid porlande vatten.

Scenerna är mångsidiga och är platser för olika sinnesstämningar. Scenerna rymmer olika evenemang och svarar på behovet av flexibla inslag i det offentliga rummet. Utrymmet för tillfälliga evenemang skapar möjlighet för evenemang att etablera sig. Inom scenrummet finns också en möjlighet till variation och förändring.

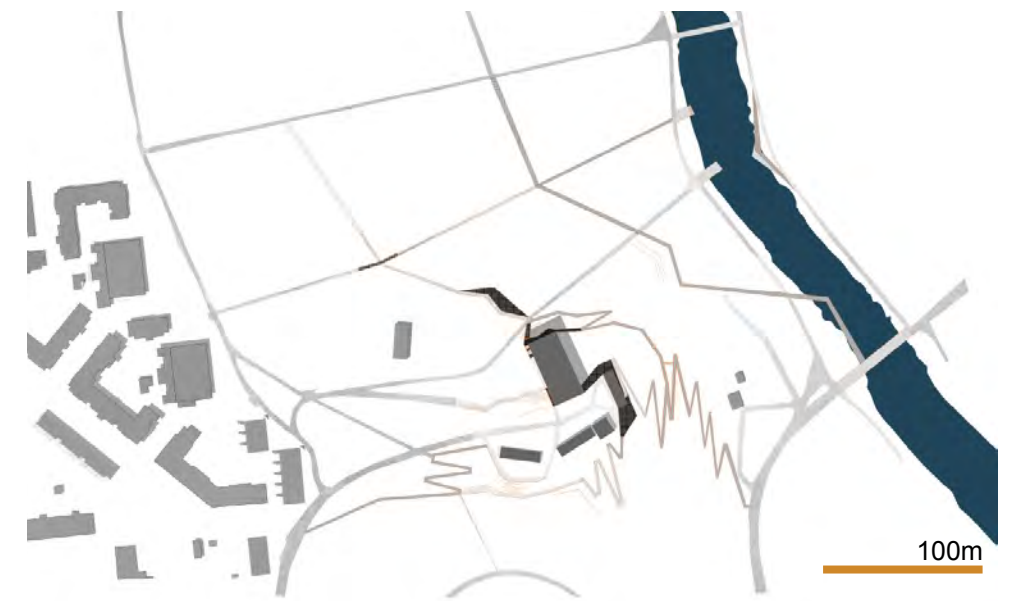
Platserna har möjlighet till kontakt och interaktion men det finns också omgivningar för avkoppling eller passivt deltagande.

SCENOGRAFI

Förslagets scenografi utgörs av smala korténstolpar placerade i raka linjer som leder besökaren genom landskapet. Samtidigt kan stolparna byggas om för olika användningar så som tak, ljus och konstutställning.

Objekten kan verka för att skapa fokus, karaktär och identitet. Scenografin utgör estetiska och funktionella flexibla element, de kan exempelvis fungera som offentlig konst eller lekutrustning.

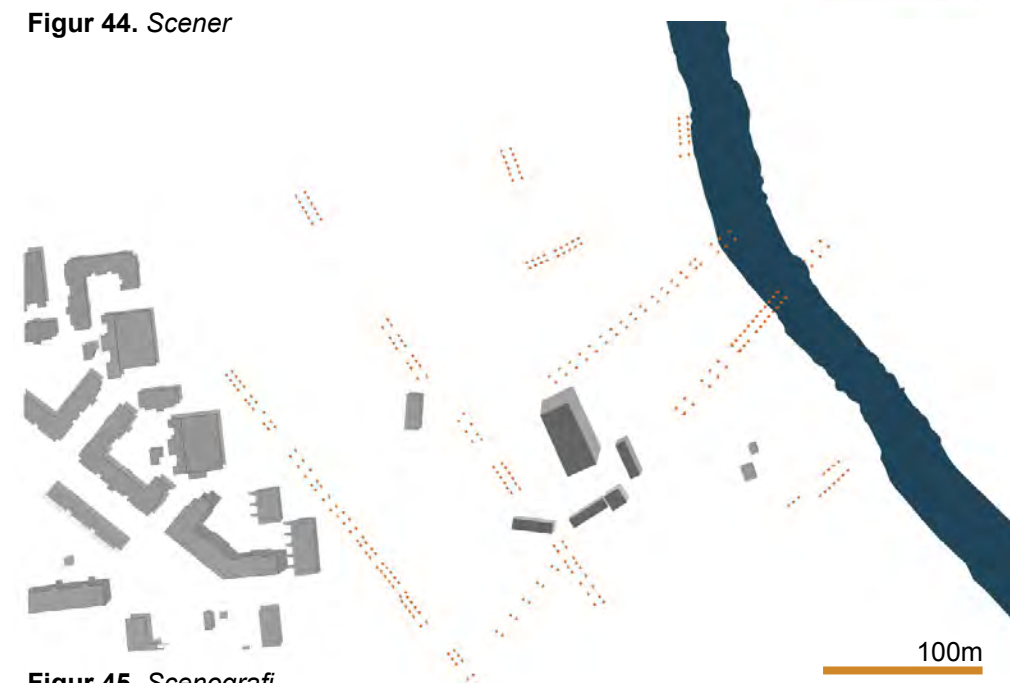
Scenografin placeras i ett mönster och grupperas för att skapa en rytm och riktning på platsen. Scenografin verkar också rent visuellt som ett estetiskt tillägg.

Figur 43. Koreografi

Figur 44. Scener

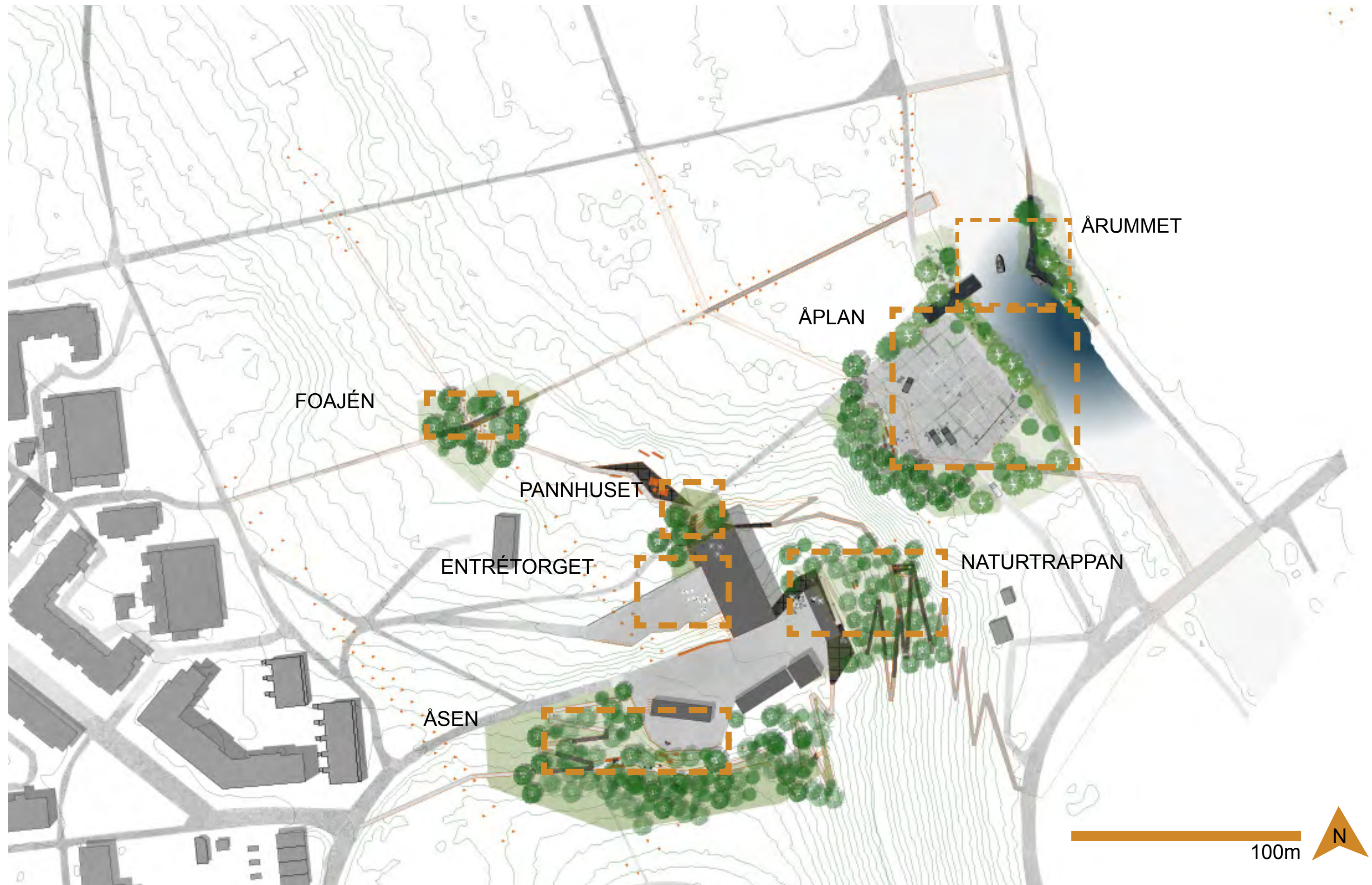

Figur 45. Scenografi

SKALA 1:4500

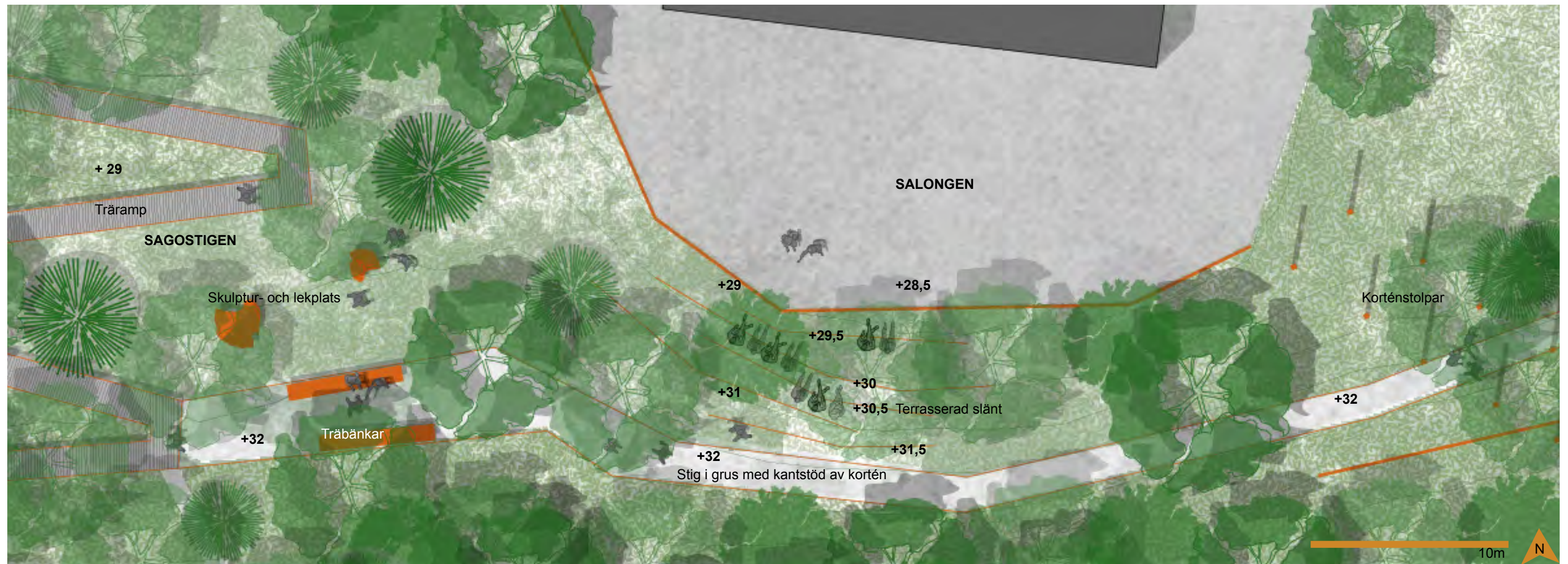

Figur 46. Gestaltungsforlaget har gjorts i två nivåer. Sju platser har utformats på en mer detaljerad nivå, de är markerade på planen ovan. Scenerna har fått förslag på användning och funktioner, med exempelprinciper på hur scenografin kan användas.

ÅSEN koreografi + scen

SAGOSTIGEN

Naturparkens sydvästra entré består av en tillgänglig träram genom blåbärsris. Här är skogen mer gles med större ljusinsläpp. Mellan tallarnas stammar placeras skulpturer av olika slag med olika uttryck. Skulpturerna skapas i samarbete med lokala konstnärer. Förutom att verka som en skyltning in till området fungerar skulpturerna som lekverktyg för barnen. Skulpturerna belyses kvällstid och parkens innehåll förändras ständigt då installationerna är temporära. Temporäriteten ger möjlighet till större, mer vågade uttryck.

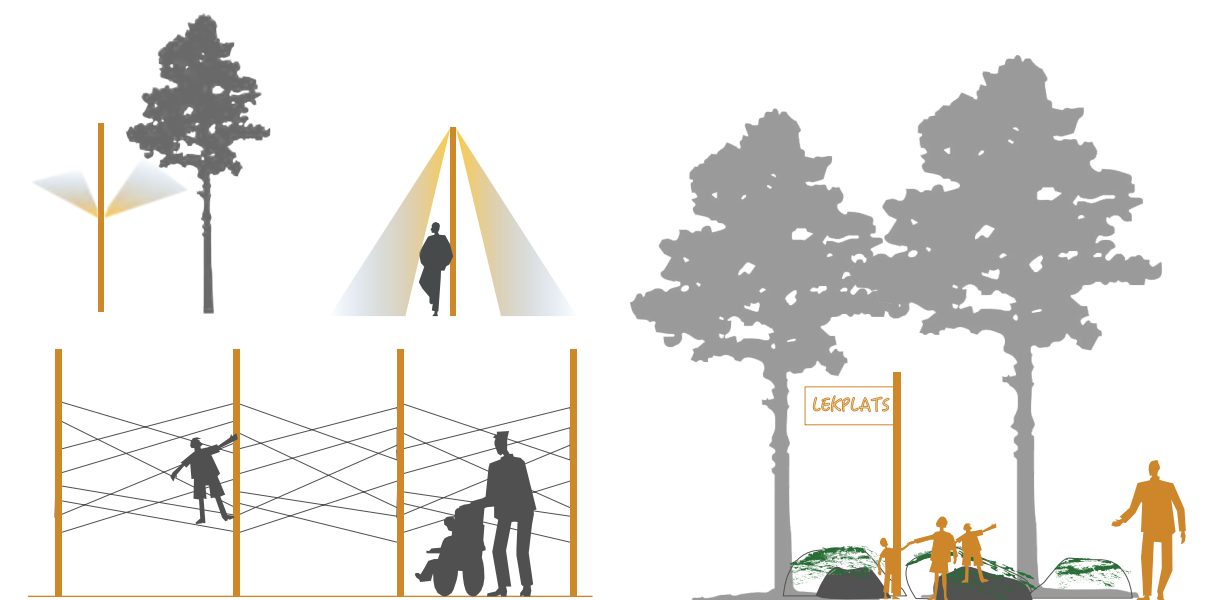
Platsen döps till Sagostigen då det här berättas sagor ur högtalare fästa på trädstammar. Sagostigen blir till en utflyktsplats främst för områdets förskolebarn. Både ljud och ljus kan styras av besökaren från en pekskärm, vilket gör Sagostigen till en interaktiv (lek)plats.

SALONGEN

Naturparkens biograf! Byggnadens södra fasad fungerar som bioduk när film projiceras. Den mjuka sluttningen terrasseras och bidrar med sittplatser för större eller mindre sällskap. Läktaren är en modern amfiteater och är även en genväg upp till påkopplande slinga.

Utöver att fungera som en biograf kan den hårdgjorda ytan agera scen för varierade evenemang. Här har besökare chans att delta aktivt på scen eller iaktta platsens aktiviteter.

Figur 47. Planutsnitt skala 1:200.
Planen visar en inzoom på projektområdets södra del, uppe på åsen.

Figur 48. Stolparna på platsen svarar för en flexibel och mångfunktionell användning - här kan de med fördel användas som lekredskap tack vare platsens mjuka underlag eller som armatur för ljus. Där det inom området finns mossbeklädda stenar fästs en skylt med ordet lekplats för att locka till användningen av naturen som leklandskap.

PANNHUSET koreografi + scen

Den stora byggnaden utgör naturparkens landmärke och kan användas som studie-, förenings- eller konsertlokal. Huset består av tre plan som alla är tillgängliga från omkringliggande marks olika nivåer. Den idag tomma lokalen blir i förslaget till allaktivitetshus och rymmer så väl studenter som stadens boende eller besökare. Här anordnas skaparkvällar, konserter, språkundervisning eller andra aktiviteter. Husets fasad görs mer inbjudande med glasdörrar och borttagen sly.

Genom terrassering och trappor tillgängliggörs husets norra entré med en koreografi som fortsätter genom huset och vidare ut på Entrétorget. Terrasseringarna utgör ett leklandskap för barn samtidigt som de fungerar som sekun-

dära sittplatser. Sittplatserna är placerade intill det mest frekvent använda rörelsestråket och erbjuder därmed god sikt över platsens aktiviteter.

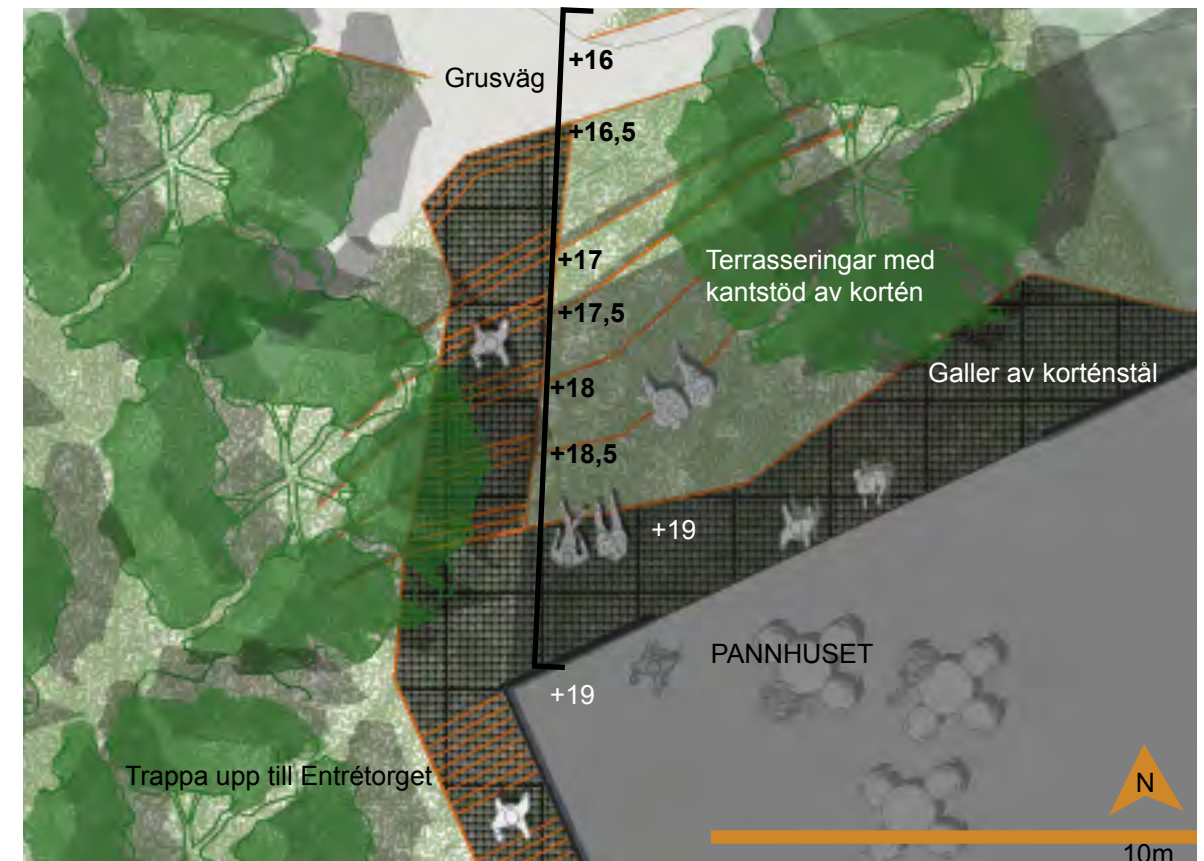
Platsen har prioriterats i gestaltningen då den innehåller stora chanser till möten och interaktion - vid övergången mellan inomhus och utomhus samt i platsbildningen där det befintliga stråket möter det nyanlagda. Mellan husets entré och gångstråket skapas en platsbildning med stora chanser till möten. Platsen intill husväggen ger skydd i ryggen med en lång, fin vy över Årummet och Uppsalaslätten.

Norr om Pannhuset, rakt framför terrasseringen, finns en plåtå med en fri sikt över odlingen och

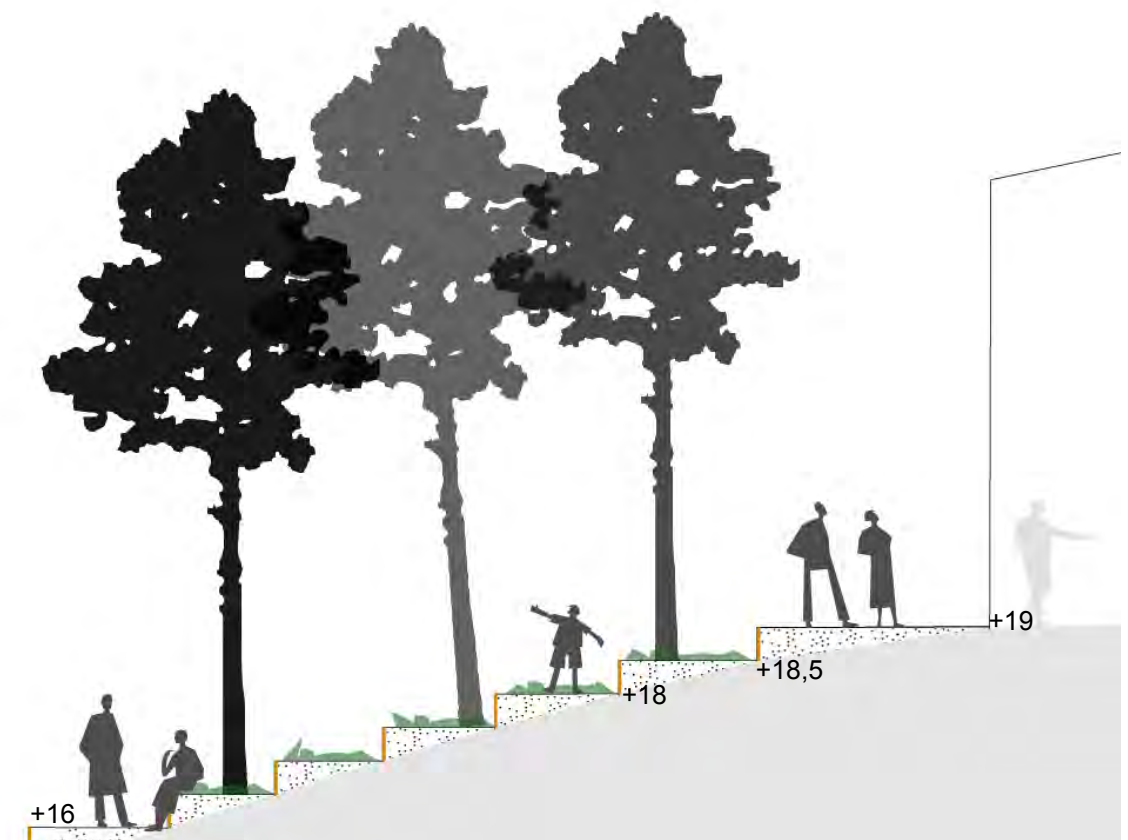
Årummet. Hit kan naturparkens besökare eller Pannhusets användare gå om de vill äta sin matlåda i en vacker miljö. För områdets besökare fungerar platsen som en picknickplats med anlagd grill och fasta sittmöbler.

Figur 49. Fotomontaget visar den terrasserade sluttningen närmast Pannhusets norra entré. Där stråken korsas bildas en naturlig mötesplats.

Figur 50. Planutsnitt av terrasseringen norr om panncentralen. Skala 1:150

Figur 51. Sektion skala 1:200, sektionmarkering i planutsnitt ovan. Terrasseringen byggs ovanpå mark i nivåer om 50 cm utifrån befintliga höjder, mellan terrasseringar är det fri växtlighet.

ENTRÉTORGET scen + scenografi

Figur 52. Fotomontage med vy från väst visar Entrétorgets scen och scenografi. I perspektivet syns den befintliga graffitimålade muren.

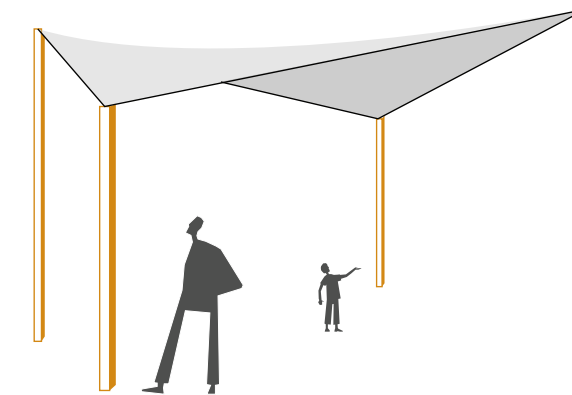

Figur 53. En mer inzoomad bild visar den terrasserade slänten i skymning med infälld belysning.

Torget tillåter en flexibel användning med plats för så väl åskådare som deltagare. Den terrasserade slänten är publikläktaren med ett behagligt mikroklimat, skydd i ryggen och en utmärkt utsikt över människor och evenemang på torget. Platsens fasta bänkar och flyttbara möblemang utgör torgets primära sittplatser medan terrasseringarna i slänten är sekundära platser att sitta på. Torgets inramning består av en korténcant som dragits längs en befintlig höjdkurvas sträckning.

Entrétorget har den naturligt fördelaktiga egenskapen att vara placerat intill ett välanvänt rörelsestråk. Platsen uppmärksammas av de som dagligen rör sig intill vilket gör att den har potential att bli en välbesökt destination.

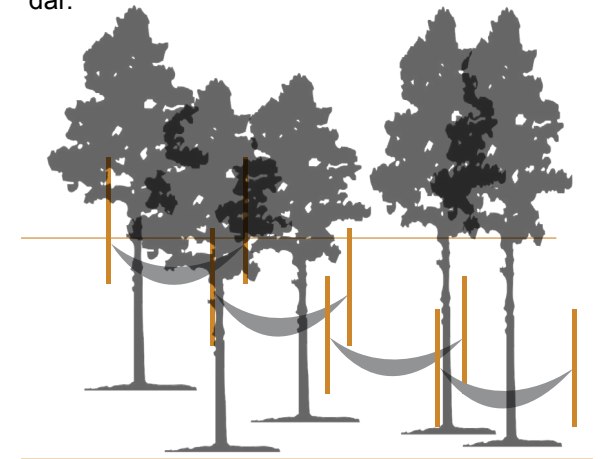
Entrétorget och torget ovanför slänten, Scen-torget, nås enkelt för människor med nedsatt rörelse. Att torget är kopplade till befintliga bilvägar gör även att det finns stora möjligheter för evenemangsliv på platsen då utrustning enkelt kan fraktas dit.

Figur 54. Principskiss för segeltak på scenografi

Entrétorgets scenografi kan plockas bort vid större evenemang eller kläs på med tak vid sämre väder. Segeltaken skapar på så sätt möjligheten för en utomhusscen i skydd. Stolparnas placering i centrum av platsen skapar fokuspunkt och bidrar till en karaktär för

området i stort och även denna mindre plats. Scenografins dragning rakt över torget visar en del av stolparnas rytmik och mönsterverkan. Nedan visas en alternativ användning av scenografen - stolparna i slänten kan kläs på med hängmattor och skapa en hängplats även där.

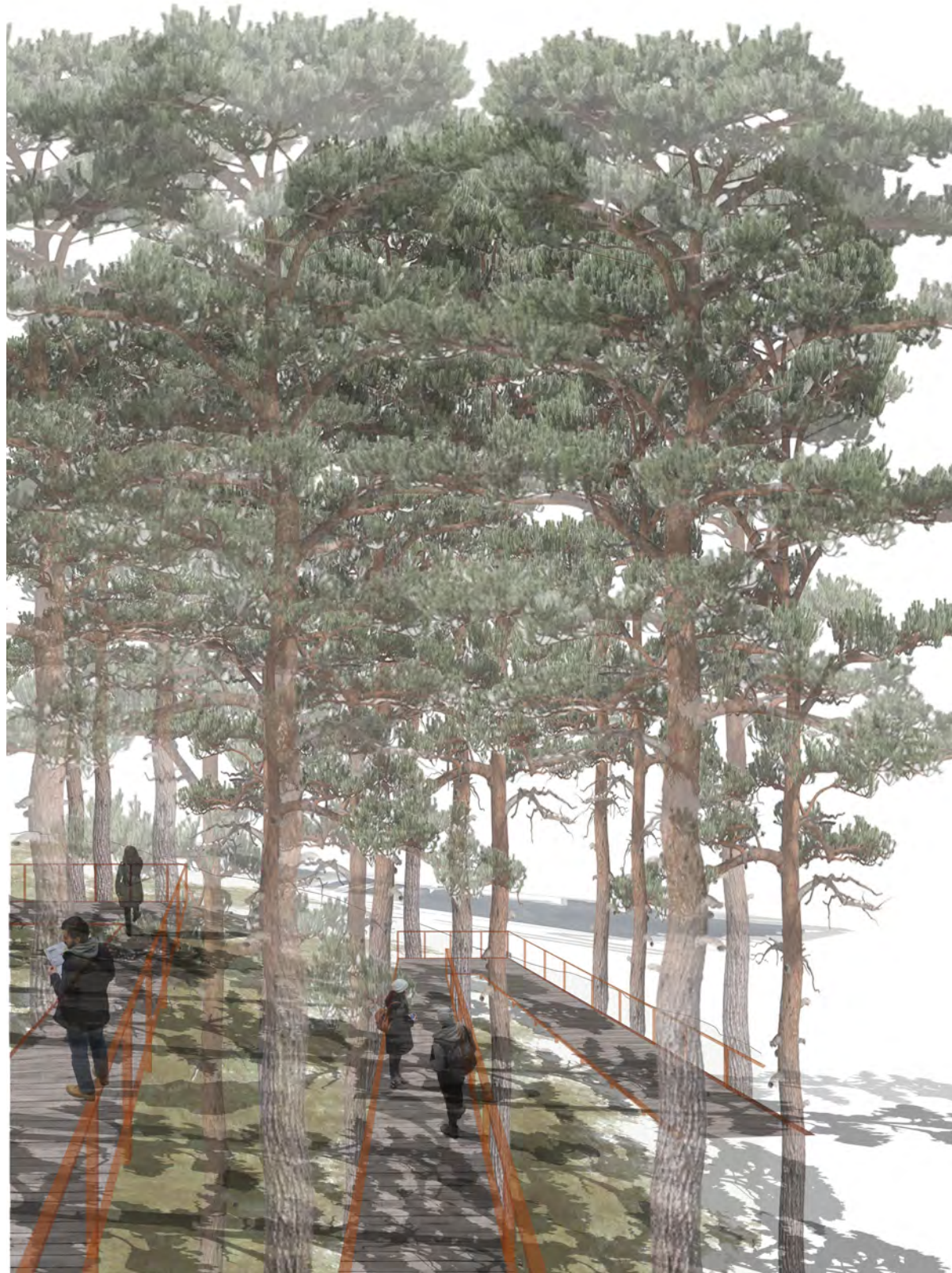

Figur 55. Principskiss för hängmattor i slänten

Scenografen gör att platsen ständigt förändras vilket ger besökare möjlighet att återupptäcka omgivningen gång på gång.

NATURTRAPPAN koreografi + scen

Figur 56. Fotomontaget visar koreografins utformning längs åsens rygg. I bakgrunden skymtas Fyrisån.

NATURTRAPPAN

Perspektivet till vänster visar hur koreografin rör sig i sidled längs åsens rygg, här bestående av en rampkonstruktion i trä med räcke i korténstål. Rampen tillåter besökare med försämrad rörlighet samt barn och föräldrar med barnvagn att enklare ta del av och vistas i naturen.

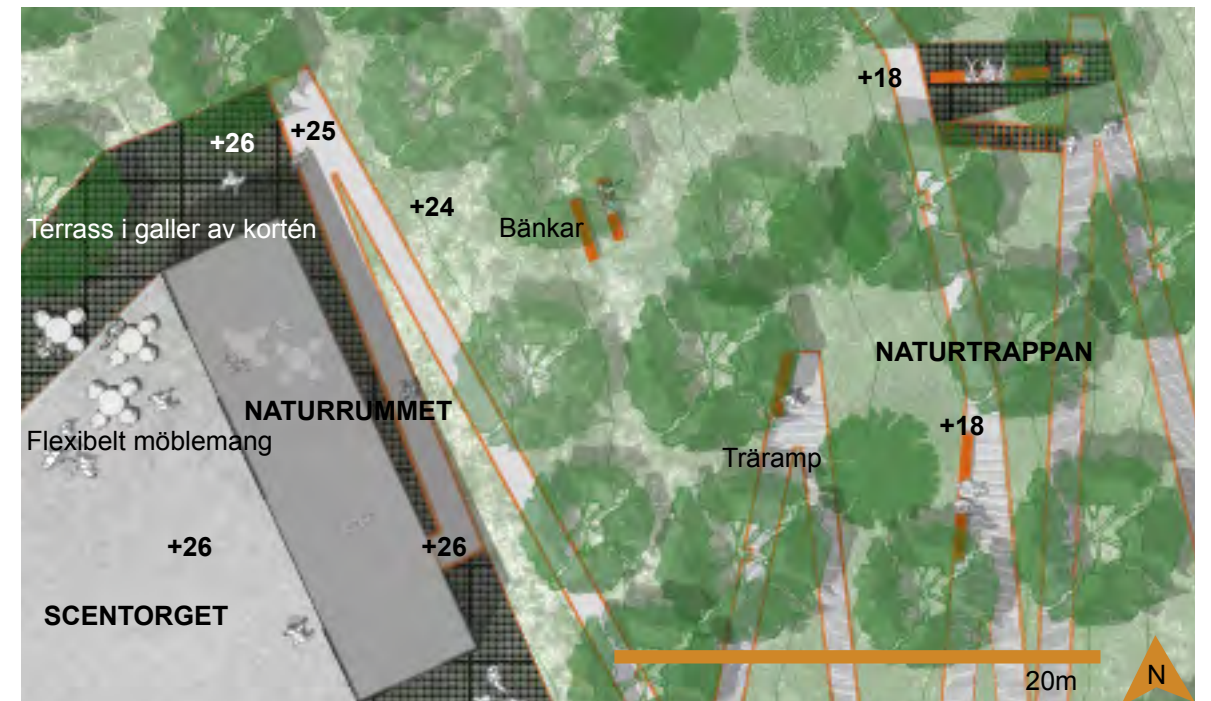
Koreografin löper i olika nivåer genom tallskogen, där rampen vänder skapas platser för möten, vila och utsikt. Platsbildningarna förses på utvalda platser med bänkar som ibland även placeras i naturen utanför koreografin för att locka till vidare upptäckt.

NATURRUMMET

Perspektivet nedan till höger visar hur rampen ansluter till tegelbyggnaden på Scentorget. Koreografin leder sedan vidare genom byggnaden, ut på Scentorget.

Tegelbyggnaden får ett nytt utseende när halva byggnaden ges en glasfasad. Det nya materialet möjliggör den visuella kopplingen mellan naturen och Scentorget. Glasfasaden ger även en koppling mellan inne och ute, med chans till möten på anlagda platser i korténgaller längs husets kortsidor. I naturrummet visas bland annat pedagogiska filmer och utställningar om åsen och åns betydelse för Uppsala.

Aktivitet fokuseras till Scentorget's hårdgjorda yta i solläge, på Naturrummets östra sida är istället naturen i fokus. Koreografin leder omedelbart ut besökaren i tallskogen med en vy över Årummet och Uppsalaslätten.

Figur 57. Planutsnitt skala 1:300.

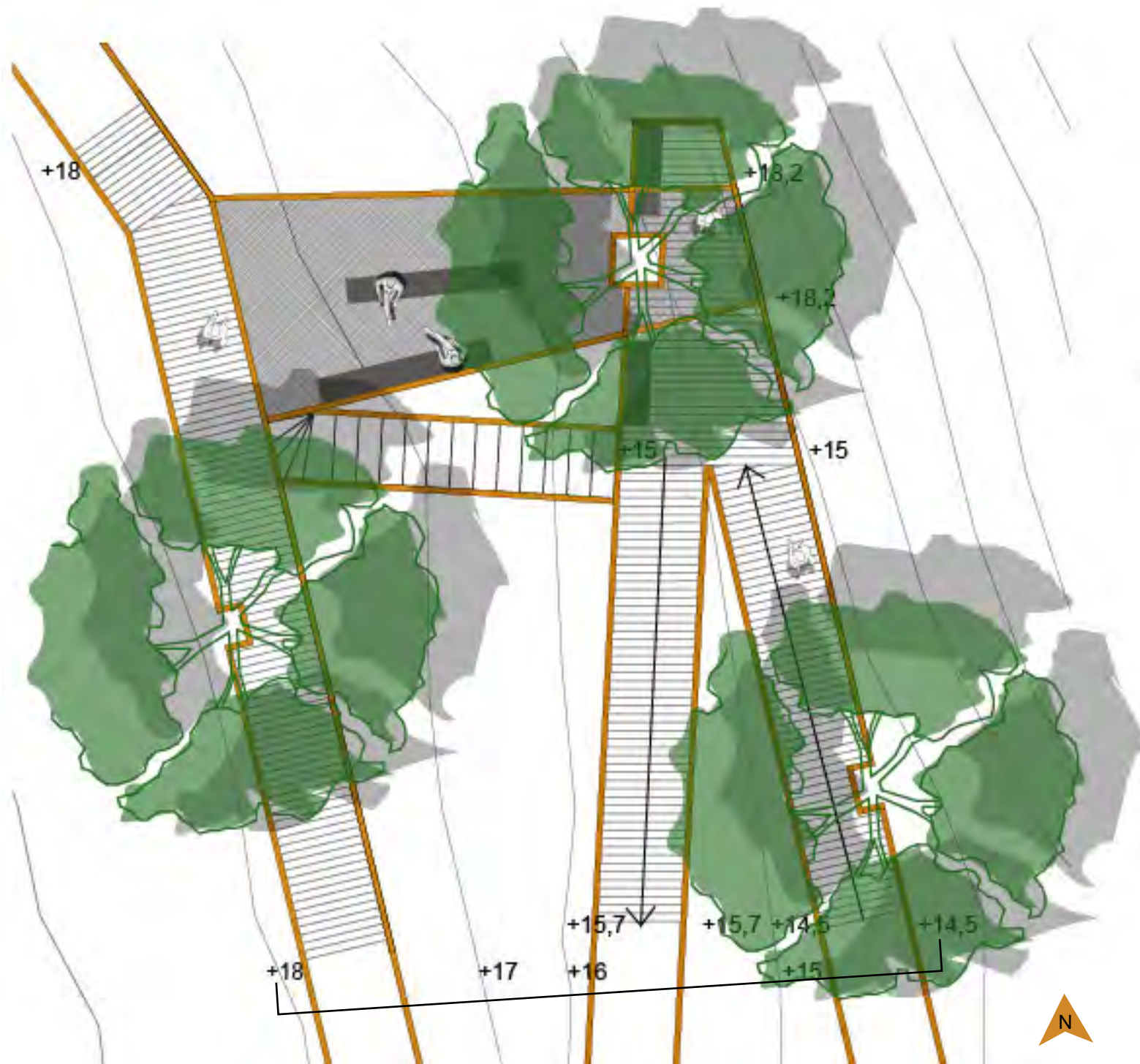
Inzoom över Scentorget, Naturrummet och Naturtrappan. Platsbildningen i övre högra hörnet visas i detalj på följande sida.

Figur 58. Fågelperspektiv av naturtrappan och naturrummet taget från norr.

NATURTRAPPAN koreografi + scen

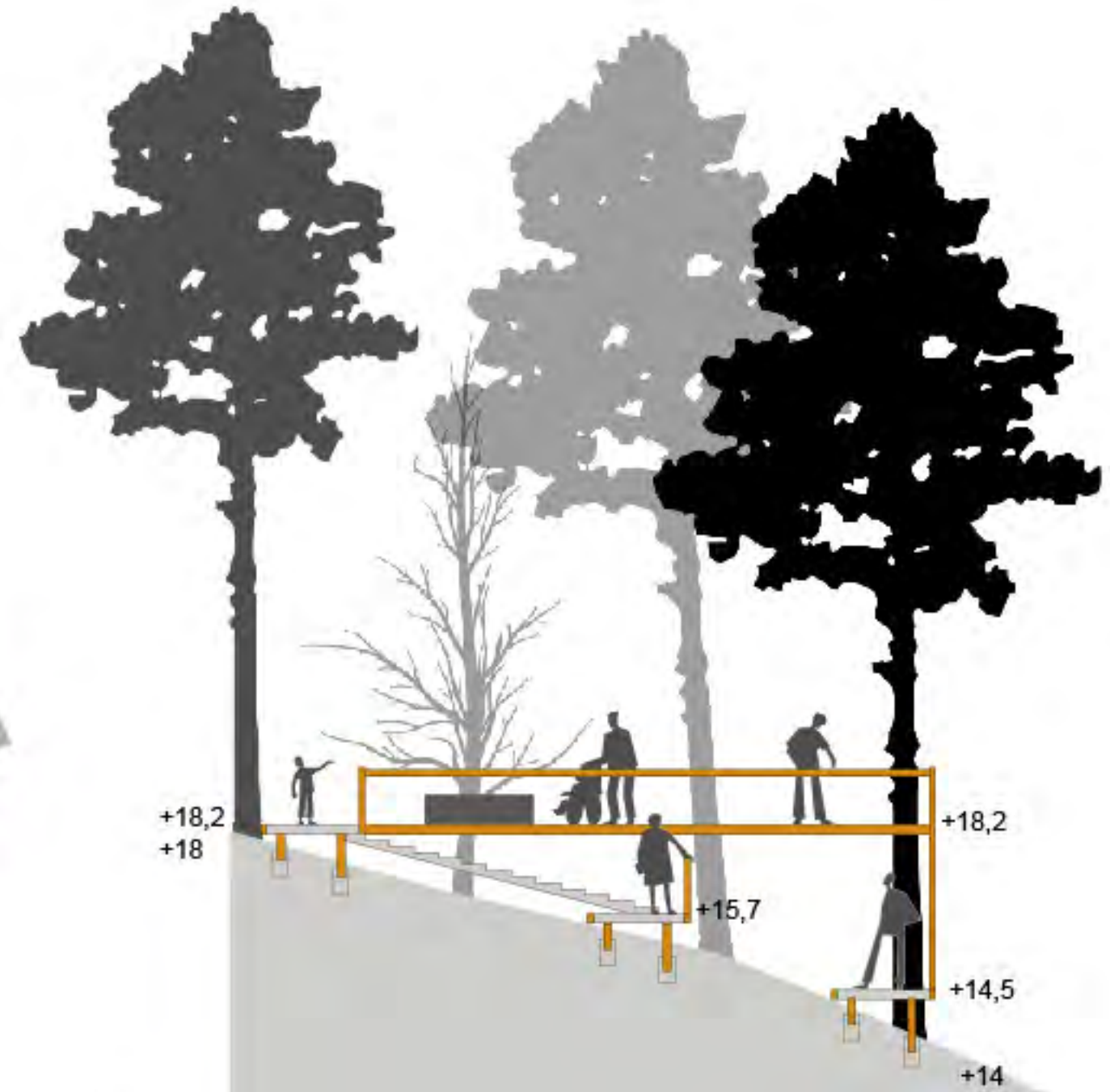

Figur 59. Planutsnitt Skala 1:100

Planen visar den del av rampen som möter slingan som löper längs åsen. Längs slingan finns här en utsiktsterrass i korténgaller som erbjuder sittplats och vila.

Utformningen av Naturtrappan grundas i uppleveleseaspekten att befinna sig på olika nivåer - koreografins sträckning till ständigt högre nivåer ger en känsla av spänning och lockar till upptäckt.

Mellan rampens två nivåer finns en trappa med genväg upp till slingan. Rampen är i trä med ett kantstöd av korténstål och varierar i bredd mellan 1,7-2,5 meter.

Figur 60. Sektion Skala 1:100

Sektionen visar de olika nivåerna med ramp, utsiktsterrass och trappa. Teaterscenens olika nivåer är inspirationen till terrassens utformning.

Figur 64. Sektion över foajéns trappa, skala 1:100.

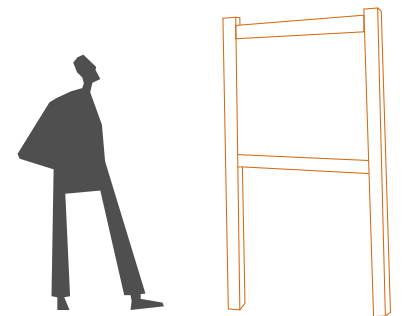

Figur 61. Planutsnitt skala 1:150
Planen visar delen av koreografin där stolparna avviker från gångstråket.

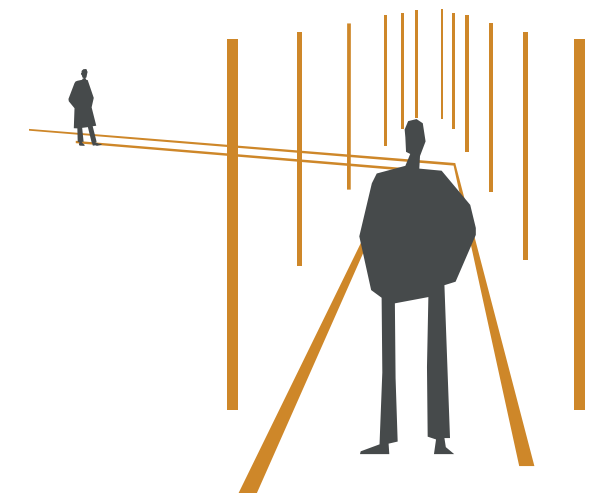
Sektionen visar hur två delar av slingan möts i olika nivåer, koreografin som utgör trappans övre nivå möter den branta terrängen med grusväg ned mot ån. Trappan har fått sin utformning efter inspiration från teaterns fysiska rum, den symboliserar en teaterscen i olika nivåer. Ljus integreras i trappan och belyser marken ovanifrån.

Scenografin löper bitvis längs stråket för att sedan avvika och fortsätta upp i skogen. Avvikelsen bidrar med en visuell komplexitet och utgör ett överraskande inslag på platsen. Stolparnas placering leder besökarens blick till nya upptäckter i omgivningen samtidigt som de jämnhöga stolparna tydliggör platsens varierande topografi. Den strikta repetitionen av stolparna ingår i ett mönster som successivt kan upplevas av besökaren.

Intill koreografin kan stolparna kläs på med en informationsskylt som förslagsvis berättar om platsens natur och historia. Informationen kan variera - den kan exempelvis visa Pannhusets pågående evenemang.

Figur 62. Principskissen visar stolparnas möjliga användning som informationsskylt.

Figur 63. Principskissen visar foajéns stolpar där de avviker från koreografins sträckning.

ÅPLAN scen + scenografi

Evenemangsplats i en vacker, grön miljö!
Strategiskt placerad intill frekvent använda rörelsestråk har Åplan stor potential till att bli en aktiv mötesplats. Till stadens nya scen kommer människor från hela staden både för att ta del av vattnet och skogsområdet men även delta i aktiviteter och gå på konserter.

Till Åplan kopplas innerstadens populära kulturhändelser - här finns plats för Dansfiktets uppträdanden, Poetryslamfestivalen och tillfälliga skateevenemang. Vintertid syns delar av Uppsala Vinterfestival här, den hårdgjorda ytan visar stadsdelens bidrag av snöskulpturer. Vintertid kan Åplan även vara platsen för stadsdelens julmarknad och tillfälligt spolas för att fungera som skridskobana. Mitt i vintern under nyårsafton samlas invånare här för att tillsammans se fyrverkerierna.

Platsens naturliga placering i landskapet ger den ett behagligt mikroklimat och rumslighet,

åsslätten i väst har ett utmärkt läktarläge. Här placeras sittplatser med vy över aktiviteterna på Åplan och Årummet. Större utrustning för events levereras enkelt till platsen via den befintliga bilvägen i söder.

På Åplan kan scenografin lyftas bort för användning av hela planen. Vid basketspel kan korgar fästas på stolparna och för konstutställning kan väggar fästas mellan dem. Även plast kan tillfälligt spännas mellan stolparna för grafittimålning. En del av stolparna fungerar även som belysningsarmatur och bidrar till upplevelsen av en tryggare plats kvällstid.

Vid Åplan tar områdets skulpturvattenpark vid, de fasta stolparna i ån fungerar som podier för temporär konst. Om skulpturparken blir permanent kan platsen få en ny identitet som konstpark. Scenografin verkar även som ett visuellt element på platsen, stolparna leder blicken mot den öppna slätten i öst.

Figur 65. Skala 1:300. Planen visar ett tillfälligt evenemang på Åplan, just här pågår det matmarknad med foodtrucks.

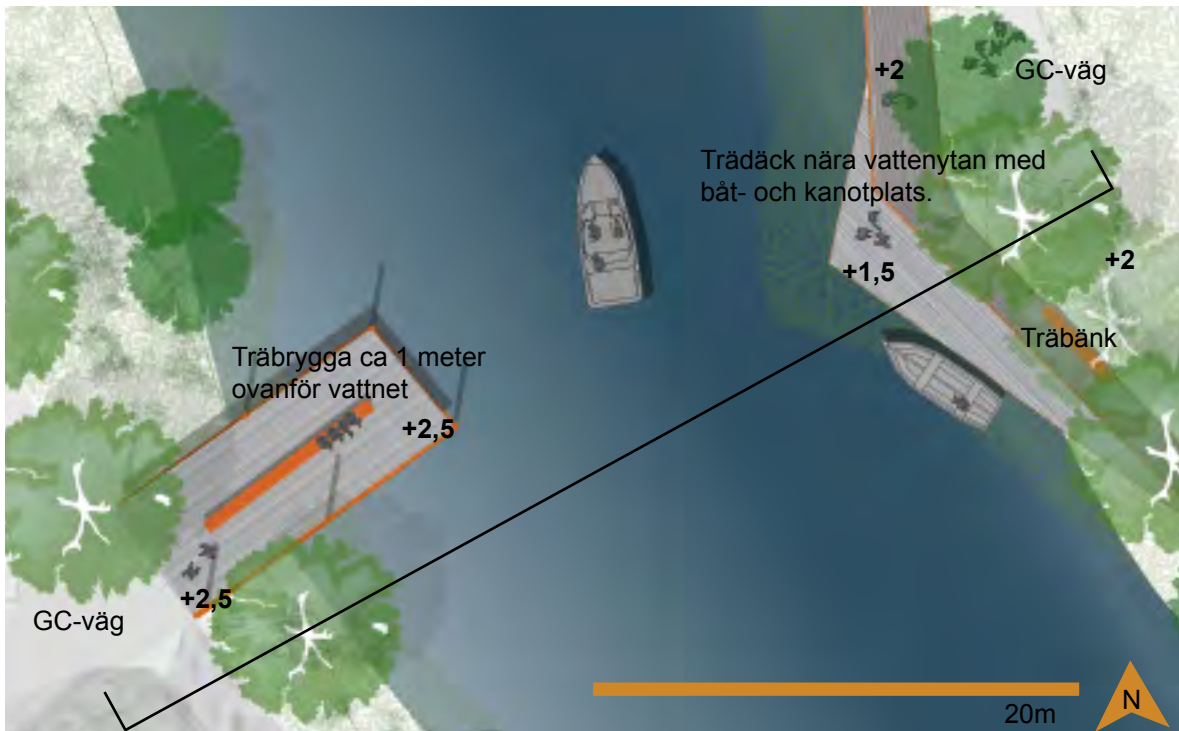
Figur 66. Sektion skala 1:150, sektionen visar en tillfällig utställning fäst på väggar mellan stolparna. Väggarna kan även användas för måleri- och skisskurser.

ÅRUMMET koreografi + scen

Figur 67. Fotomontage med vy från söder. Bilden visar träbryggan, Årummets nya mötesplats. I bakgrunden skymtas hospitalbyggnaden Vingmuttern, i bilden syns även Kulturbåten som här har den tillfälliga funktionen som bokbytarplats.

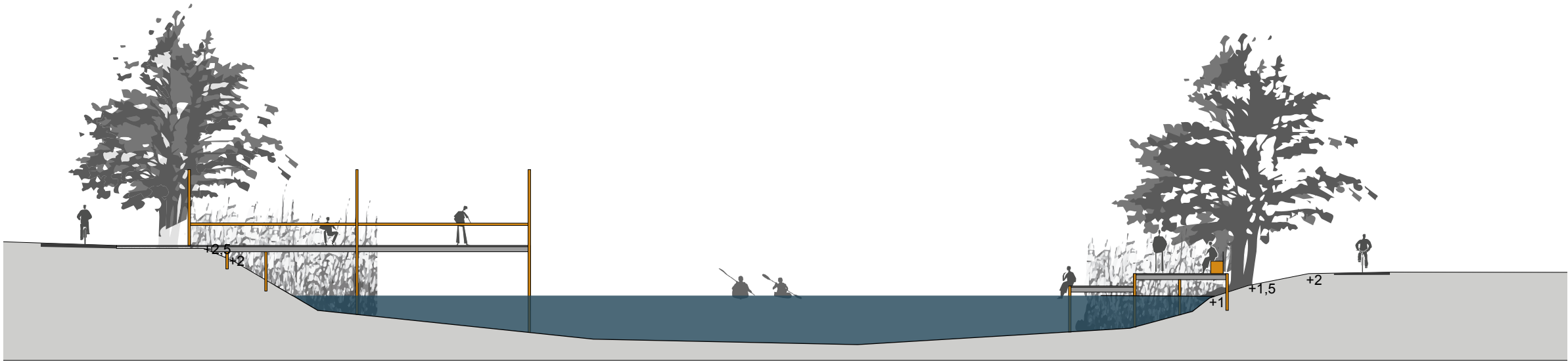
Figur 68. Plan skala 1:300. Utsnittet visar Årummet mellan träbryggorna, platsen visas nedan i sektion.

Med hjälp av koreografin erbjuder Årummet en ökad möjlighet till vattenkontakt. Koreografin breddas i en träbrygga som erbjuder sittplatser samtidigt som den är en scen för mindre events.

En gång- och cykelbro kopplar samman Uppsalas östra och västra stadsdelar och förlänger populära rekreationsstråk. Med en kort cykeltur nås målpunkten IKEA, Boländerna och Bergsbrunna.

Ulleråkers Kulturbåt har ett varierande innehåll vilket lockar olika målgrupper till platsen, exempelvis kan den ena dagen rymma en barnboksmässa och nästa dag vara en plats för byten av samlarartiklar. Båten blir en ny attraktion för Uppsala och kopplas till stadens evenemang, bland annat Kulturnatten i september.

I sektionen visas hur bryggorna har placerats på ömse sidor av ån för att skapa ett mer intimt årum samt erbjuda åskadarläge från västra sidan vid större evenemang på bryggan. Kanoter och båtar kan lägga till vid den östra bryggan. Under den populära festivalen Allt ljus på Uppsala får ån flytande ljusskulpturer.

Figur 69. Sektion i skala 1:150.

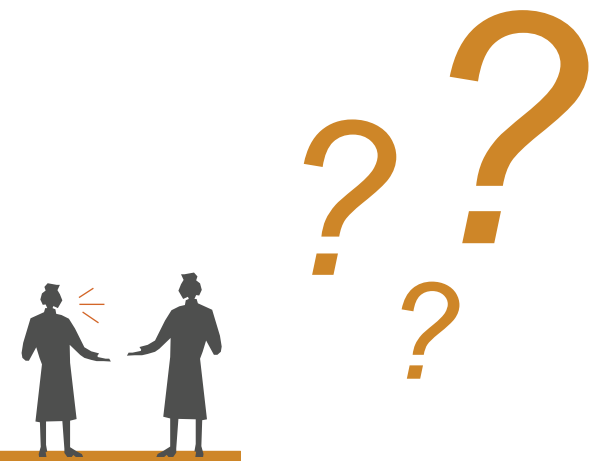

Figur 70. Trädäcket värms upp under sommarhalvåret och erbjuder sekundära sittplatser i bästa solläge. Koreografin förbi Årummet erbjuder en kontrastrik upplevelse till tallskogen. Mötesplatsens karaktär består av nya inslag så som vatten, öppenhet och långa siktlinjer. Platsen erbjuder ett lugnare tempo och fria siktlinjer över Uppsalaslätten med fält av blommande kungsängslilja. I bilden skymtas den befintliga kungsängsladan med en utställning om Kungsängen.

DISKUSSION & REFLEKTION

DISKUSSION & REFLEKTION

Uppnåddes målet att gestalta förutsättningar för möten?

Vår arbetsprocess inleddes med en intern diskussion om huruvida det är möjligt eller inte att gestalta miljöer för möten och delaktighet. Diskussionen förde oss vidare in på frågan om *hur* vi kan skapa dessa förutsättningar. Vi instämmer i Gehls uppfattning (2010b s.13) att arkitekter kan påverka möjligheterna till att ett första möte sker i våra offentliga rum. Under arbetets gång har vi fått kunskap om hur vi kan underlätta för detta första möte - konkreta exempel är att gestalta vid noder, utforma sittplatser i strategiska lägen, göra en mångsidig design för människors olika intressen, etc. Vi har utformat ett förslag, men eftersom projektet inte är genomfört kan vi inte mäta några konkreta resultat eller dra slutsatser, däremot har arbetet visat att det finns verktyg att använda.

Vidare har vi insett att det offentliga rummet fyller viktigare funktioner i en stad än vad vi tidigare förstått. Kunskapen har bekräftat vår ursprungliga uppfattning att det är viktigt att offentliga utrymmen prioriteras i stadsplanering och att dessa gestaltas med hög kvalitet. Den föreslagna designen är i sin flexibla form gestaltad för att svara mot dagens - men även morgondagens - behov. Förhoppningen är att gestaltningen ska kunna locka besökare och visa på möjligheter på mötesplatser även utanför de urbana rummen. Förslaget kan på så sätt fungera som ett framtida exempel på hur mångfunktionella mötesplatser kan gestaltas i ett grönområde.

Vilka händelser och val har varit särskilt betydelsefulla för den slutliga gestaltningen?

Teaterkonceptet

Intervjun med opera- och teaterregissören Sara Erlingsdotter påverkade konceptet och på så sätt hela förslaget. Samtalet kom till stor del att handla om scenkonst i landskapet till följd av att vi tidigare deltagit i kursen Mötesplats - musik, teater, landskap som Sara Erlingsdotter är med och utvecklar. I kursen samarbetar landskapsarkitekter med scenkonstnärer i mötesskapande workshops.

Projektområdets mjuka backar med sina likheter med amfiteatrar gav oss konceptuella idéer om platsen som ett landskap med teaterinslag – sannolikt hade vi redan en idé om platsen som ett teaterlandskap efter mötet med Sara Erlingsdotter utan att vi direkt reflekterade över det. Vi skissade på olika typer av teatertrum i naturen med teaterns fysiska uppbyggnad så som foajé, salong, loge och scen. Vi inkluderade även typiska teaterinslag så som scenografi, rekvisita, kulisser och specialeffekter. Vi funderade över hur de olika elementen kunde utformas vid placering i ett landskap och tillförde exempelvis specialeffekterna ljud och ljus. Förslagets - enligt oss - tydligaste spår av teaterkonceptet, är illusionsskapande stolpar, scener i olika nivåer i bland annat foajén och naturtrappan och terrasseringar som associeras till amfiteatrar. Stolparna längs ån symboliserar en fortsättning på den befintliga trädallén och är ett exempel på ett för teatern typiskt illusionsskapande element. Sammanfattningsvis har förslagets första skisser haft en stor betydelse för den slutliga gestaltningen.

Formspråk

Valet att använda ett kantigt formspråk var ett tidigt beslut i vår gestaltningsprocess. Projektområdet är stort till ytan och innehåller flera olika karaktärer vilket gjorde det utmanande att binda samman området visuellt. Vi diskuterar-

de huruvida formspråket skulle smälta in eller kontrastera mot omgivningen och valde till slut det senare.

Vår uppfattning är att naturens organiska former och fria växtlighet upplevs starkare mot raka linjer, likt hur promenadstigen i referensprojektet Natur-park Südgelände är utformad. I Südgeländet är formspråket kantigt med stråk som bryts i räta vinklar. Formspråket i parken bidrar med en sorts spänning, naturens former upplevs framträda tydligare. Det kantiga formspråket kan även locka in människor till platsen då det är unikt för Uppsala.

Identitet

Ett delmål i vår gestaltning har varit att ge grönområdet en ny identitet där referensprojektets nya identitet som konstpark var en inspirationskälla. Vi fastnade för Boverkets (2007 s. 23) formulering - *en park kan ha en stor betydelse för ett områdes identitet*. Försöket att skapa en slags identitet för platsen uttrycks troligen främst i form av det starka formspråket men vår förhoppning är även att platsen uppmärksammas som mångfunktionell mötes- och aktivitetsplats. Inriktningen mot möten och kulturevenemang kan därför i bästa fall verka identitetsskapande för naturparken.

Självkritiskt kan det diskuteras huruvida vi verkligen kan skapa en identitet för området. Identitet var ett av våra nyckelord i visionen för området men tillför vi en identitet eller förvanskar vi en redan existerande sådan? Vid en vidareutveckling av förslaget hade det varit intressant att intervju boende och besökare om deras individuella kopplingar till platsen.

Vidare kan frågan ställas på ett annat sätt - kan vi som landskapsarkitekter med hjälp av gestaltning skapa en identitet? Vi kan kanske

bidra till en viss karaktär men mer sannolikt är att människorna som använder platsen skapar dess identitet. Frågan kan kopplas till Carmona et al.s (2010 s. 133) beskrivning - förhållandet mellan människor och den miljö de vistas i är som en ständig tvåvägsprocess där människor och samhällen utvecklar och skapar platser samtidigt som miljön påverkar människorna som uppehåller sig i den. Sammanfattningsvis har vi märkt att identitet är ett svårt begrepp, framförallt är det svårt att svara på om vi lyckats skapa en ny identitet för området.

Tillgänglighet

Utgångspunkten för gestaltningen var att skapa mötesplatser för olika målgruppers behov och önskemål. Med den ambitionen blev en viktig prioritering i gestaltningen att fysiskt tillgängliga områden, då åsens kuperade terräng i dagsläget är otillgänglig för människor med nedsatt rörelseförmåga. Ambitionen om mötesplatser för alla har således påverkat gestaltningen i hög grad, främst i form av ett flertal anlagda träramper.

Gehls (2010a s. 131) uppfattning att människor föredrar att använda ramper framför trappor motiverade valet ytterligare. Vi provade olika lösningar i 3D-modell för att få en förståelse för hur ramperna skulle kunna upplevas på platsen. Vi var till en början osäkra på hur vi skulle hantera områdets natur och åsen som grundvattentäkt. Frågan om hur området kan utformas väcker i sig en diskussion, somliga kan tycka att en gestaltning i en känslig naturmiljö är ett stort ingrepp och därför inte lämpar sig. Vi har valt att göra ett förslag som visar på områdets fulla potential som viktig mötesplats med olika funktioner och aktiviteter samtidigt som vi är medvetna om att förslaget utmanar åsens känsliga miljöer. Vi är även medvetna om att förändringen på platsen innebär att all vegetation

inte kan sparas eller skyddas. Förslaget visar på principlösningar, skulle förslaget byggas skulle en mer noggrann inmätning av träd ske för att kunna spara så många som möjligt.

Tillgänglighet har i arbetet beskrivit fysisk tillgänglighet, begreppet kan även uttrycka en mentalt upplevd tillgång till olika platser. Exempelvis kan inslag som graffiti tilltala en viss målgrupp som får chans att sätta sin egen prägel på det offentliga rummet, graffiti kan även locka åskådare som upplever det spännande och intressant. Vidare kan även uppmuntranen av evenemang som skate och konserter få specifika målgrupper att dominera på en plats. En risk med gestaltningen är att andra målgrupper känner sig uteslutna, de kan uppleva graffiti som skräpigt och evenemang som störande. Arbetets grundläggande vision om mötesplatser för alla kan därför vara svår att uppnå, en del människor attraheras mer än andra av vissa funktioner och inslag.

Flexibilitet

Enligt både Anders Kling (2013 s. 243) och Boverket (2010 s. 7) är mångfunktionell utformning idag ett krav på det offentliga rummet. Därför valde vi att i stor utsträckning behålla den programmerade karaktären på de hårdgjorda ytorna, vi menar att de erbjuder en flexibel användning. En tom, programmerad yta kan uppmuntra besökare till att lämna egna avtryck på platsen samtidigt som den möjliggör olika typer av evenemang och aktiviteter. Valet att behålla flera öppna ytor motiveras ytterligare av att det inom området finns mindre rumsligheter med en mer intim karaktär. En risk med att till stor del behålla ytorna i deras befintliga utseenden är att de kan förbli tomma, besökare kanske inte engagerar sig på det sätt vi hoppas. Omvänt kan troligen en starkt programmerad park också upplevas flexibel, ytorna måste

inte vara tomma för att erbjuda mångfunktionell användning. Utöver mångfunktionella ytor var vår ambition att skapa ett ramverk för en flexibel design där stolparna fungerar både som intresseväckande element samtidigt som de är fästanordningar för olika funktioner.

Naturpark

Vårt mål med gestaltningen var att utforma ett grönområde som ger goda förutsättningar för att människor ska vilja söka sig dit och mötas. Samtidigt har vi haft en vilja att skapa en för Uppsala ny typ av grön mötesplats, med ett fokus på att ta till vara på projektområdets förutsättningar och lyfta dess kvaliteter. Dessa består främst av uppvuxen vegetation, utblickar, topografi, markanvändning, byggnader och vägar.

Vi funderade på hur vi skulle benämna vår gestaltning, vi ville inte kalla den park då vi inte föreslår klassiska inslag som perennplanteringar, detaljerad växtgestaltning eller en hög skötselnivå. Grönområde var inte heller rätt ord för utformningen, vi upplevde det för diffust. Vi ville utveckla ett tätortsnära grönområde som mötesplats samtidigt som vi ville ge grönområdet en egen karaktär med ett starkt formuttryck. Viljan till en ny typ av grön mötesplats har därför fått en stor betydelse för resultatet – förutom att vi gestaltat en park för möten mellan människor har vi också skapat förutsättningar för mötet mellan människa och natur. Vi kom fram till att begreppet naturpark var lämpligt för vår gestaltning och vi upplever att ordet behöver uppmärksammas inom svensk landskapsarkitektur.

Metoddiskussion

Stadsdelen Ulleråker med vårt definierade projektområde, har visat sig lyckad att koppla till vår problemställning på grund av projektområdets potential att bli en viktig, väl använd

mötesplats för såväl stadsdelen som staden i stort. Grönområdet kommer efter utbyggnad att användas av fler människor och därför få högre krav på sin utformning som mötesplats. Kombinationen av den tomma byggnaden med den kuperade terrängen och omgivande naturmiljö inspirerade oss till att utforma det specifika projektområdet. Det är en förutsättning för vårt förslag att de befintliga byggnaderna sparas. De är viktiga som volymer och väggar i vår gestaltning, vissa får nya funktioner som också är viktiga komponenter i naturparken.

Under vårt arbete har metoden att arbeta i grupp om två fungerat bra, grupparbetet har bidragit med ingående diskussioner om gestaltningsidéer. Vi inledde arbetet med att fundera över vilka metoder som skulle kunna tänkas vara lämpliga. Vi diskuterade ämnet med vår handledare i samband med att vi förklarade att vi ville skapa förutsättningar för möten. Med det som utgångspunkt fick vi kommentaren om att vi som snart färdiga landskapsarkitekter visst kan designa förutsättningar utan att nödvändigtvis intervjua boende om deras önskningar. De boendes önskningar hade inte nödvändigtvis resulterat i en god gestaltning. En ytterligare risk med att intervjua boende kan vara att de får förhoppningar om att deras idéer blir till verklighet. Vi fick under samtalet med vår handledare Lisa Hellberg vid Uppsala kommun information att det inte kommit in specifika önskemål för Ulleråker från de boende, dessa hade i så fall beaktats.

Att analysera platsen med en kombination av Kevin Lynchs begrepp och tillägg som användning, tillgänglighet samt entréer fungerade bra som grund för vår gestaltning. Intervjun med Sara Erlingsdotter påverkade gestaltningsresultatet i större utsträckning än vad vi förväntade oss. Intervjun hölls i ostrukturerad form då vi

ville ha ett öppet samtal och inte styra intervjun åt ett specifikt håll. Vi räknade således inte med att informationen vi fick skulle forma vårt koncept och resultat till den grad det faktiskt gjorde. Till en början kändes det något ovanligt att studera litteratur vid skapandet av en gestaltning. Vi har dock insett under arbetets gång att vi ständigt använder verktyg för gestaltning vi lärt oss under utbildningen. Det har varit viktigt för oss att endast använda relevanta verktyg, för att kunna se ett direkt samband mellan dem och gestaltningsförslaget. Vi blev rekommenderade av vår handledare tidigt i processen att skissa på ett förslag före sökandet av relevant litteratur. Det var tacksamt att få rådet att arbeta på detta sätt, då vi kunnat arbeta igenom gestaltningen mer djupgående, än om vi börjat i andra änden med en litteraturundersökning som senare visat sig vara irrelevant för gestaltningen. Vår handledare gav oss också bredare perspektiv på landskapsarkitektur, mest vad gäller insikten att vi kan arbeta även med konstnärliga uttryck.

Källkritiskt kan sägas att samtliga författares principer främst är avsedda för utformning av urbana miljöer, men vi upptäckte att deras verktyg för att skapa möten, upplevelser och social aktivitet har varit användbara även vid gestaltningen av ett grönområde.

VIDARE FORSKNING

Vår ambition att gestalta mötesplatser för så många målgrupper som möjligt tillsammans med uttalade krav på dagens mångfunktionella ytor har gjort att begreppet flexibilitet kommit att bli allt mer intressant under arbetets gång. Flexibilitet är ett ord som allt oftare används som gestaltningsterm. Av oss har uttrycket tolkats och använts som ett av flera möjliga verktyg vid gestaltning och planering av en plats förnyelse. Det vore intressant att utforska vidare vad flexibel design kan bidra med vid gestaltningen av mötesplatser i det offentliga rummet.

En fortsatt utveckling av förslaget skulle kunna

vara att arbeta tillsammans med lokala kulturverksamheter - förslagsvis Uppsala stadsteater eller Reginateatern - eller engagera andra yrkesgrupper så som exempelvis ljud- och ljuskonstnärer för intressanta uttryck. Det vore spännande att undersöka vilka gestaltningsresultat sådana samarbeten skulle kunna ge.

Vi är övertygade om att landskapsarkitekter har och bör ta ett stort ansvar för att utforma utemiljöer som bjuder in alla människor. Avslutningsvis har arbetet till stor del kommit att handla om just vikten av att omhänderta och gestalta offentliga miljöer på ett ansvarsfullt sätt. Genom att skapa ett tillgängligt och attraktivt landskap i Ulleråker är vår förhoppning att Uppsala Kommun uppmärksammar området och ser dess stora potential som mötesplats i staden. Mer generellt kan arbetets resultat även vara användbart som ett exempel på hur dagens utemiljöer kan göras tillgängliga, attraktiva och välkomnande för alla.

KÄLLHÄNVISNINGAR

Publicerat material & webbmateri

Boverket. (2007). *Bostadsnära natur - inspiration & vägledning*. Karlskrona: Boverket. http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2007/bostadsnara_natur.pdf

Boverket. (2010). *Multifunktionella ytor - Klimatanpassning av befintlig bebyggd miljö i städer och tätorter genom grön- struktur*. Karlskrona: Boverket. http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/mangfunktionella_ytor.pdf.

Boverket. (2014). *Om Boverket*. <http://www.boverket.se/sv/om-boverket>. [2016-04-03].

Carmona, M. et al. (2010). *Public Spaces Urban Spaces - The dimensions of urban design*. 2. uppl., Abingdon: Routledge

Cullen, G. (1971). *The Consice Townscape*. 2 uppl., Abingdon: Routledge.

Future of Places. (u.å. a). *Benefits of public space*. <http://futureofplaces.com/benefits-of-public-space/>. [2016-04-05].

Future of Places. (u.å. b). Key messages <http://futureofplaces.com/2015/07/future-of-places-2013-2015-key-messages/>. [2016-04-05].

Gehl, J. (2010a). *Cities for people*. Washington: Island Press.

Gehl, J. (2010b). *Life between buildings - Using public space*. 6 uppl., Skive: Arkitektens Förlag

Grün Berlin GmbH. (u.å.) *Schöne SÜDGE-LÄNDE naturpark*. <http://www.gruen-berlin.de/parks-gardens/suedgelaende-nature-park/> [2016/05/04].

Kling, A. et al. (2013). *Guide till svensk landskapsarkitektur*. Malmö: Arkitektur Förlag AB

Land Arkitektur. (2014). *Anders Kling - CV*. http://www.landarkitektur.se/ENG/Kontoret/CV_2014-AK.pdf

Lundgren, P. (2014). *Kulturhistorisk utredning av Ulleråkerområdet*. <https://www.uppsala.se/contentassets/8d204cb0c06a4792b5c2fc-2329cdf107/kulturhistoriskutredningulleraker-20140116upplandsmuseetkaravan.pdf>. [2016-

04-20].

Lynch, K. (1996). *City sense and City design: Writings and Projects by Kevin Lynch*. 3 uppl., Cambridge: The MIT Press.

Lynch, K. (1960). *Image of the city*. Cambridge: The MIT Press.

Merriam, Sharan B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Studentlitteratur: Lund. Nationalencyklopedin. (u.å.). *Nationalencyklopedin, teater*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/teater>. [2016-03-10].

Project for Public Spaces. (u.å. a). *Eleven Principles for Creating Great Community Places*. <http://www.pps.org/reference/11steps/>. [2016-04-27].

Project for Public Spaces. (u.å. b). *Jan Gehl*. <http://www.pps.org/reference/11steps/>. [2016-04-28].

UN Habitat. (u.å.). *UN Habitat - About*. <http://unhabitat.org/about-us/un-habitat-at-a-glance/>. [2016-04-05].

Upplandsstiftelsen. (u.å.). *Årike-Fyris*. http://www.upplandsstiftelsen.se/visa-alla-omraden/arike-fyris__314. [2016-04-05].

Uppsala kommun. (u.å.a). *Friluftsområden*. <https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/friluftsomraden/>. [2016-04-10].

Uppsala Kommun. (u.å.b). *Uppsala kommuns parkguide*. <https://www.uppsala.se/contentassets/a2aaa56030f34129b3a160c165dad72f/uppsala-kommuns-parkguide.pdf>. [2016-04-10].

Uppsala kommun. (u.å.c). *Samhällsbyggnad och utveckling*. <http://bygg.uppsala.se/samhallsbyggnad-utveckling/>. [2016-05-10].

Uppsala kommun. (2014). *Motionsspår och skidspår*. <https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/idrott/motionsspar-och-skidspar/>. [2016-04-10].

Uppsala kommun. (2015a). *Utegym*. <https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/idrott/utegym/>. [2016-04-11].

Uppsala kommun. (2015b). *Badplatser*. <https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/fritid/badplatser/>.

ser/. [2016-04-11].

Uppsala kommun. (2015c). *Planprogram Ulleråker*. https://www.uppsala.se/contentassets/85c-419fb5fdd4e9491e6a349b56e068d/ulleraker_handling_webb.pdf. [2016-02-15].

Uppsala kommun. (2015d). *Fördjupad Översiktsplan för Södra staden*. <https://www.uppsala.se/contentassets/a0c2da59258d-48de831d45970ee371e4/sodra-staden-handling-webb.pdf>. [2016-02-15].

Uppsala kommun. (2015e). *Teater*. <https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/kultur-och-sevardheter/teater/>. [2016-04-06].

Uppsala kommun. (2015f). *Kulturnatten*. <https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/kultur-och-sevardheter/kulturnatten/>. [2016-04-06].

Uppsala Kommun. (2016a). *Fritidsgårdar och mötesplatser för unga*. <https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/fritid/fritidsgardar-och-motesplatser-for-unga/>. [2016-04-10].

Uppsala kommun. (2016b). *Åka skridsko utomhus*. <https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/idrott/aka-skridskor-utomhus/>. [2016-04-10].

Uppsala kommun. (2016c). *Planprogram Ulleråker*. https://www.uppsala.se/contentassets/4d47f96675f94c288c43f01b8967b852/planprogram_ulleraker_webb.pdf. [2016-04-10].

Uppsala kommun. (2016d). *Bygg Uppsala* [2016-05-10].

Uppsala student. (u.å.) *Kultur*. <https://upsala-student.com/page/culture>. [2016-04-06].

Muntliga källor

Sara Erlingsdotter, teater- och operaregissör, Stockholms Dramatiska Högskola, 2016-02-02

Bildmaterial

Samtliga bilder är tagna av författarna, Emma Ask & Hannah Marschall.

Samtliga illustrationer är gjorda av författarna, Emma Ask & Hannah Marschall.

Kartmaterial

Samtliga kartor med ortofoton är från Eniro/© Lantmäteriet, i2014/764 © Lantmäteriet.

För information om höjdkurvor samt befintliga hus, vägar och bebyggelse har Uppsala kommuns kartmaterial använts. Kartmaterialet har använts som underlag och bearbetats av författarna.